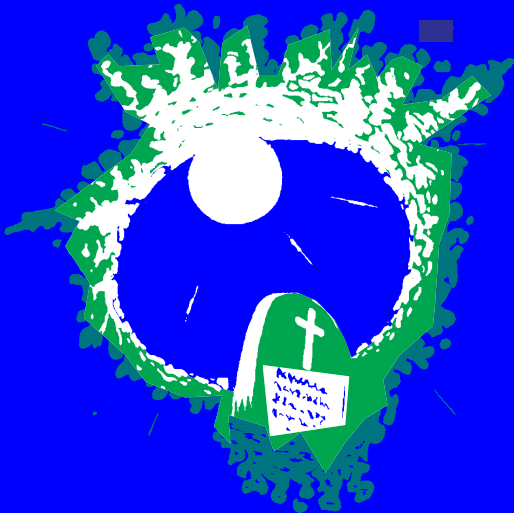

G. H. KRAMER

Christus ons leven

*Bijbelstudies
bij de Brief van Paulus
aan de Kolossers*

Voorwoord

Het kenmerk van een voorwoord is dat het vooraan in het boek staat afgedrukt. Juist daarom moet er enige zorg aan besteed worden, want het is de eerste pagina die u onder ogen krijgt – hopelijk niet de enige!

In de 'grote letters' van dit boek is geprobeerd de hoofdgedachte van Paulus' brief aan de Kolossers aan te geven. Als u voor het eerst een boek als dit ter hand neemt, zou u zich voorlopig tot deze 'grote letters' kunnen beperken.

In de 'kleine letters' wordt de uitleg verantwoord die in de 'grote letters' gegeven is. Deze gedeelten in 'kleine letters' gaan de tekst van de brief bijna woord voor woord langs en graven dan ook aanmerkelijk dieper. Als u gericht zoekt naar de verklaring van een woord of zin, zult u, naar ik hoop, niet teleurgesteld worden. Laat u overigens niet afschrikken door de verwijzingen naar het Grieks. De apostel heeft de brief in die taal geschreven, en het is daarom voor een juist begrip noodzakelijk zo nauwkeurig mogelijk na te gaan wat er nu precies in de oorspronkelijke taal staat. Bij het schrijven ben ik ervan uitgegaan dat de lezer het Grieks niet machtig is.

De gebruikte tekst van het Nieuwe Testament is die van de zgn. Herziene Voorhoeve Uitgave, die in 1982 te Vaassen is verschenen bij Uitgeverij Medema.

Het is mijn oprechte wens dat de bestudering van dit boek niet alleen maar tot gevolg heeft dat uw kennis van de Bijbel toeneemt. Het is veel belangrijker dat we bij het bestuderen van deze brief meer waardering, liefde en bewondering krijgen voor Christus, die het leven is van elke gelovige. Alleen dan kunnen we 'de Heer waardig wandelen'! Het zal ook de Kolossers geduizeld hebben, toen zij lazen hoe groot Hij is, en hoe vèrstrekkend de gevolgen waren van zijn dood en opstanding!

Hun héle aardse bestaan diende gericht te zijn op het verheerlijken van Christus.

Hoeveel ik bij het schrijven van dit boek aan anderen te danken heb, moge blijken uit de bibliografie. Op deze plaats wil ik ook mijn waardering uitspreken voor twee broeders in Christus, te weten P.J. Krijtenburg en H.P. Medema, die het manuscript hebben doorgenomen en menige waardevolle aanvulling en correctie hebben aangedragen.

Vanzelfsprekend draag ikzelf de verantwoordelijkheid voor de tekst.

Mij bewust van de beperktheid van mijn inzicht in het Woord van God bid ik dat de Heer dit boek zal zegenen.

Brunssum, zomer 1994

G.H. Kramer

Afkortingen

Bijbelboeken

Gn	Genesis	Js	Jesaja	Rm	Romeinen
Ex	Exodus	Jr	Jeremia	1 Ko	1 Korinthiërs
Lv	Leviticus	Kl	Klaagliederen	2 Ko	2 Korinthiërs
Nm	Numeri	Ez	Ezechiël	Gl	Galaten
Dt	Deuteronomium	Dn	Daniël	Ef	Efeziërs
Jz	Jozua	Hs	Hosea	Fp	Filippiërs
Ri	Richteren	Jl	Joël	Ko	Kolossers
Ru	Ruth	Am	Amos	1 Th	1 Thessalonikers
1 Sm	1 Samuël	Ob	Obadja	2 Th	2 Thessalonikers
2 Sm	2 Samuël	Jn	Jona	1 Tm	1 Timotheüs
1 Kn	1 Koningen	Mi	Micha	2 Tm	2 Timotheüs
2 Kn	2 Koningen	Na	Nahum	Tt	Titus
1 Kr	1 Kronieken	Hk	Habakuk	Fm	Filemon
2 Kr	2 Kronieken	Zf	Zefanja	Hb	Hebreeën
Ea	Ezra	Hg	Haggai	Jk	Jakobus
Ne	Nehemia	Zc	Zacharia	1 Pt	1 Petrus
Es	Esther	Ml	Maleachi	2 Pt	2 Petrus
Jb	Job	Mt	Mattheüs	1 Jh	1 Johannes
Ps	Psalmen	Mk	Markus	2 Jh	2 Johannes
Sp	Spreuken	Lk	Lukas	3 Jh	3 Johannes
Pr	Prediker	Jh	Johannes	Jd	Judas
Hl	Hooglied	Hd	Handelingen	Op	Openbaring

Bijbelvertalingen en hulpmiddelen

(zie voor nadere aanduiding de Bibliografie)

- BT Bible Treasury, repr. Winschoten 1969, 3d edition
CW Collected Writings van J.N. Darby, repr.
Winschoten 1971-1972
DKP Der Kleine Pauly, Lexikon der Antike, München
1979
JND vertaling J.N. Darby
LScJ A Greek-English Lexicon (zie bibliografie bij
Liddel, G.)
LXX Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude
Testament
NBG NBG-vertaling 1951
NT Nieuwe Testament
OT Oude Testament
SV Statenvertaling
TDNT Theological Dictionary of New Testament Words
(zie bibliografie bij Kittel, G.)
TE Het Nieuwe Testament, Herziene Voorhoeve
Uitgave, Vaassen 1982 (ook bekend als de
Telosvertaling)

Inleiding

Drie steden in de Lycusvallei

Drie steden in de vallei van de rivier de Lycus worden in Paulus' brief aan de Kolossers genoemd: Kolosse, Laodicéa en Hiërápolis. Alle drie waren dit van oorsprong Frygische steden, die na een periode van Griekse overheersing tot het Romeinse rijk zijn gaan behoren. Aan de Griekse overheersing was een einde gekomen in het jaar 133 v.C., toen koning Attalus III van Pergamum zijn rijk bij testament vermaakte aan de Romeinen, die het gebied vervolgens inrichtten als de provincie Asia; deze omvatte zo ongeveer het grondgebied van het tegenwoordige Turkije. Het Grieks was echter ook in dit gebied de voertaal gebleven, naast inheemse dialecten (vgl. Hd14:11).

Kolosse

De Griekse geschiedschrijver Herodotus (484-425 v.C.) beschrijft Kolosse als een grote stad in Frygië, gelegen op de plaats waar de rivier de Lycus zich in een kloof van de aarde stort, onzichtbaar wordt en vervolgens na ongeveer een kilometer weer boven de grond komt en uitmondt in de rivier de Maeander (*Historiën* VII 30). Het tegenwoordige stadje Honas ligt op 5 kilometer afstand van de oude ruïnes van Kolosse.

In de oudheid was Kolosse een welvarende stad aan de handelsweg van Efeze naar Tarsus. Kolosse was vooral

bekend om haar wolindustrie; de wol was afkomstig van schapen die in de Lycusvallei graasden.

De bevolking zal in ethnisch, religieus en cultureel opzicht bont geschakeerd zijn geweest. Het is vrijwel zeker dat in deze van oorsprong Frygische, later gehelleniseerde en inmiddels tot het Romeinse rijk behorende stad ook in Paulus' tijd nogal wat Joden woonden. De Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus merkt namelijk op dat rond 200 v.C. door koning Antiochus III (223-187 v.C.) tweeduizend Joodse gezinnen vanuit Mesopotamië en Babylonië zijn overgebracht naar Lydië en Frygië (*Antiquitates Iudaicae* XII 147-149). De nazaten van deze Joodse kolonisten zullen in Paulus' tijd ongetwijfeld ook Kolosse hebben bevolkt. In ieder geval waren er op de Pinksterdag te Jeruzalem Joden aanwezig die uit Frygië afkomstig waren (Hd2:10).

Laodicéa

Laodicéa, dat 15 kilometer ten westen van Kolosse eveneens in de Lycusvallei lag, was gesticht door Antiochus II Theos (261-246 v.C.), en werd door hem genoemd naar zijn vrouw Laodice. Het was aan het eind van de 1e eeuw v.C. een welvarende, belangrijke stad, waarvan met zekerheid bekend is dat er destijds een aanzienlijke hoeveelheid Joden woonde. In de eerste eeuw n.C. is Laodicéa tweemaal, onder de keizers Augustus en Nero, door een aardbeving geteisterd. De stad was zo rijk dat zij zich zonder steun van de Romeinse overheid op eigen kosten daarvan heeft hersteld (in tegenstelling tot Sardes, dat de klap eigenlijk ondanks deze steun nimmer te boven gekomen is).

Hiërápolis

Hiërápolis (lett. 'heilige stad'), bekend om haar minerale bronnen, was oorspronkelijk een centrum van de cultus van de godin Cybele. Deze stad lag 20 kilometer ten noordwesten van Kolosse, eveneens in de Lycusvallei. Hier zijn in het Grieks gestelde Joodse grafinscripties gevonden, die laten zien dat de Joden hier een eigen archief hadden. Op één grafinscriptie wordt een gilde van wolververs en een gilde van tapijtwevers vermeld. De overledene laat aan beide gilden een geldsom na, en draagt hen op uit de rente jaarlijks zijn

graf te versieren op het feest der ongezuurde broden en op het pinksterfeest. Uit het feit dat beide feesten niet nader worden toegelicht of gedateerd, kan worden geconcludeerd dat ook de leden van de genoemde gilden door het jodendom waren beïnvloed (zie Schürer 1986, p.27).

Het ontstaan van de gemeenten te Kolosse en omgeving

In het oostelijk deel van Frygië (het zgn. 'land van Frygië en Galatië' in Hd16:6; 18:23) was het evangelie gebracht door Paulus en Barnabas in het jaar 47 of 48 (Hd13:14-14:4); zo zijn de gemeenten in het Pisidische Antiochië en Iconium ontstaan. Het westelijker gelegen Kleinaziatische Frygië kreeg de blijde boodschap enkele jaren later te horen, tijdens Paulus' verblijf in Efeze (in de jaren 52-55): hij sprak daar dagelijks in de school van Tyrannus. 'Dit nu gebeurde twee jaar lang, zodat allen die in Asia woonden het Woord van de Heer hoorden, zowel Joden als Grieken' (Hd19:10).

De gemeente te Kolosse is evenwel niet ontstaan als gevolg van de prediking van de apostel Paulus, maar van diens medewerker Epafras. Ook de gemeenten in Laodicéa en Hiërâpolis zullen de vrucht zijn van de prediking van Epafras (1:7-8; 4:12-13). De apostel heeft deze gemeenten, althans tot op het moment van het schrijven van zijn brief, nimmer bezocht (2:1). Zijn activiteiten in Efeze hebben hem dit waarschijnlijk belet. In Kolosse zullen het vooral de Grieken, de niet-Joden, zijn geweest die aan het evangelie gehoor hebben gegeven. Op diverse plaatsen in zijn brief verwijst de apostel namelijk naar het heidense verleden van de gelovigen in Kolosse; vgl. 1:21,27; 2:13,20; 3:5-7. Naast zinspelingen op gevaren die hen vooral vanuit het hun zo vertrouwde heidendom bedreigden (bijv. 2:8; 3:5-7), zien we vermaningen die onmiskenbaar wijzen op Joodse invloeden waaraan deze gelovigen blootstonden; vgl. 2:11,16,20.

Paulus maakte zich duidelijk zorgen over de gelovigen in Kolosse. Dit is te merken aan waarschuwingen als in 1:23 ('... als u namelijk blijft in het geloof, gegrond en vast, en zich niet laat afbrengen van de hoop van het evangelie'); 2:4 ('Dit zeg ik, opdat niemand u met overredende woorden misleidt'); 2:8 ('Kijkt u uit dat er niemand is die u tot prooi

maakt ...'); 2:16 ('Laat dan niemand u oordelen ...'); 2:18 ('Laat niemand u de prijs ontzeggen ...').

De dwaalleer in Kolosse

Wat was dit nu eigenlijk voor een dwaalleer waaraan de Kolossers blootstonden?

Die vraag is niet eenvoudig te beantwoorden, aangezien Paulus zich niet tot doel stelde de dwaalleer te beschrijven of te analyseren, maar haar te bestrijden. Velen hebben inmiddels pogingen ondernomen de door Paulus bestreden dwaalleer te identificeren. In de 19e en 20e eeuw is men maar liefst tot 44 verschillende typeringen van deze leer gekomen! Het is alleen al daardoor duidelijk dat geen daarvan het eind van alle tegenspraak kan zijn, en het lijkt weinig zinvol al deze beschrijvingen (waarvan sommige zeer speculatief zijn!) te bespreken. Men heeft ook de veronderstelling gewaagd dat Paulus zich helemaal niet tegen een bepaalde denk- en leefwijze keert, maar meer in het algemeen fulmineert tegen de cultuur van zijn tijd. Als dat evenwel zo zou zijn, zou men vergelijkbare veroordelingen van deze cultuur ook in Paulus' andere brieven mogen verwachten, en die zoekt men er tevergeefs.

De combinatie van door Paulus besproken gedachten is zo uniek, en de door hem uitgesproken zorg zo specifiek, dat wel degelijk moet worden uitgegaan van één opmerkelijke dwaalleer die voor de Kolossers een gevaar vormde, en die voor de apostel de aanleiding was hun een brief te schrijven.

Op basis van Paulus' brief kan de dwaalleer als volgt worden getypeerd:

- (1) het was een wijsgerig systeem (2:8);
- (2) het was een vorm van Joods ritualisme (2:11,16,17; 3:11);
- (3) men vereerde engelen (2:18; vgl. 1:16; 2:15);
- (4) men deed aan ascese (2:21-23);
- (5) er was sprake van inwijding en visionaire ervaringen (2:18).

Het probleem is dat ons nergens een religieus systeem bekend is dat exact deze kenmerken heeft. Het lijkt daarom

vooralnog het veiligst om de te Kolosse gepredikte dwaalleer te bestempelen als een *syncretistisch systeem*, d.w.z. een systeem dat kenmerken van allerlei stromingen in zich verenigt. Zoiets was destijds zeer gebruikelijk. Ook Paulus is in Athene aangezien voor iemand die aan allerlei stelsels elementen ontleende. Toen de Stoïcijnse en Epicureïsche wijsgeren de apostel Paulus aanduiden als een 'naprater' (Hd17:18), gebruikten zij een woord dat letterlijk 'graantjespikker' (Gr. *spermologos*) betekent; zij meenden dus dat Paulus niet origineel was, maar aan allerlei godsdienstige en wijsgerige stromingen elementen had ontleend om ze vervolgens tot iets nieuws te combineren. Zo iemand noemt men tegenwoordig wel een *eclecticus* (= uitkiezer, iemand die selecteert).

Juist in een zo bontgeschakeerde samenleving als die van Kolosse en omgeving is het niet vreemd als daar een leer is gebracht die elementen bevat uit zowel het Hellenistische jodendom als het heidendom. Eén heel belangrijke stroming die op het heidendom, het jodendom en het christendom invloed heeft uitgeoefend, is de gnostiek. Het zal daarom goed zijn speciaal aan deze stroming enige aandacht te schenken.

De gnostiek

Het is mogelijk dat Paulus in de brief aan de Kolossers polemiseert tegen een stroming die men wel aanduidt als de gnostiek. Het woord 'gnostiek' is afgeleid van het Gr. *gnosis*, dat 'kennis' betekent. Nu is het grote probleem dat we de gnostiek pas duidelijk kunnen beschrijven in de vorm die zij had in de tweede eeuw n.C.; men loopt dus het risico dat men het woordgebruik van de ons bekende tweede-eeuwse gnostiek 'inleest' in een geschrift uit de eerste eeuw als de brief aan de Kolossers. Dat er toen reeds een vorm van gnostisch denken bestond, blijkt overigens uit 1Tm6:20, waar Paulus waarschuwt tegen 'het ongoddelijk gezwets en de tegenstellingen van de ten onrechte zo genoemde kennis (Gr. *gnosis*)', waardoor sommigen hun zicht op de christelijke leer waren kwijtgeraakt. Deze eerste-eeuwse gnostiek wordt ook wel pre- of protognostiek genoemd.

Kenmerken van de ons bekende gnostiek zijn:

(1) God kan slechts bereikt worden door een bijzondere vorm van *kennis*; deze kennis brengt redding, en is slechts voor ingewijden toegankelijk. Deze kennis heeft betrekking op de wereld van het bovennatuurlijke, en verschaft inzicht in het wezen van de mens.

(2) Uit God, aangeduid als 'de Vader', is door emanatie (lett. 'uitvloeiing', 'uitstraling') een aantal lagere hemelse wezens ontstaan (eonen, tronen, machten, engelen enz.), die samen de volheid (Gr. *plèrooma*) uitmaken. Soms wordt deze 'volheid' gebruikt als aanduiding voor het totaal van Gods eigenschappen, die op hun beurt weer als zelfstandige grootheden ('hypostasen') worden voorgesteld. Bij deze 'volheid' hoort ook de mens, die door zijn geestelijke kern in de godheid thuishoort.

(3) De schepping van de zichtbare wereld is niet het werk van de Vader, maar van een lagere 'god', de 'Demiurg'.

(4) Dualisme: de gnostiek ziet een tegenstelling tussen stof en geest. De stof is minderwaardig en boos; de mens moet afstand doen van de duisternis van het lichaam om terug te keren tot het licht van de geest, ja tot 'de Vader'.

Een heel bijzondere vorm van gnostiek is een Joodse variant daarvan, die men wel aanduidt als *merkabah-mystiek*. Deze stroming, die vanaf de eerste eeuw v.C. aanwijsbaar is, ontleent haar naam aan de plaats die werd gegeven aan oefeningen die gericht waren op het visioen van de 'hemelse wagen' (Hebr. *merkabah*), waarboven God zichtbaar troonde – vgl. het roepingsvisioen van de profeet Ezechiël (Ez1:15-26; vgl. 2Kn2:12; 13:14). Om tot zo'n visioen te komen was een minutieus in acht nemen van allerlei reinigings- en voorbereidingswetten noodzakelijk. Wanneer men dan trachtte ten hemel op te stijgen, was de middelaarsrol van engelen onmisbaar. Het was belangrijk hen te vriend te houden, aangezien de hemelse reis vol gevaren was. Men kon sterven, gek of afvallig worden.

In deze *merkabah*-mystiek lag dus de nadruk op het opstijgen van de ziel van de aarde, dwars door de sferen van de vijandige planeet-engelen en beheersers van de kosmos, en de terugkeer naar haar goddelijk huis in de 'volheid' van

Gods licht, een terugkeer die, volgens de gnostici, verlossing betekende. *Merkabah*-mystiek is dus een vorm van Joodse gnostiek.

Het hoogste wat de ziel te zien kon krijgen was de troon der heerlijkheid; voor deze troon stonden de engelen van de goddelijke tegenwoordigheid, die Gods lof zongen. Het was een voorrecht aan hun erediensdienst deel te nemen. De dwaalleeraars te Kolosse benadrukten kennelijk dat de volheid van God slechts kon worden beleefd door mystieke ervaringen, waarvoor een ascetische voorbereiding noodzakelijk was.

Men heeft ook wel heel concreet gedacht dat Paulus polemiseerde tegen de Joodse sekte der Essenen, die wij vooral kennen vanuit hun religieuze gemeenschap te Qumran aan de Dode Zee. Zij zouden ook in Kolosse invloed hebben gehad. De Essenen legden de nadruk op hogere kennis en bijzondere openbaringen. Zij dankten God herhaaldelijk voor de hun gegeven kennis van zijn 'wonderlijke geheimenissen' die verborgen zijn voor de niet ingewijde massa. Zij doelden daarmee op hun inzicht in Gods geheime plannen en het tijdperk van hun vervulling. Dit doel was geopenbaard aan de profeten van vroeger, maar vele details, met name betreffende het tijdperk van de vervulling, waren niet geopenbaard geweest. Dit tijdperk was aanstaande, zoals was onthuld aan de Leraar der Gerechtigheid, die dit weer moest doorgeven aan zijn volgelingen, de wijzen (vgl. de 'maskilim' van Dn12: 10). De Essenen zagen zichzelf als de uitverkorenen van de eindtijd, en geloofden dat zij deze wijzen waren.

Deze sekte kan geen leden hebben gehad onder de Joden in Frygië. De Essenen en de merkabah-mystici staan echter duidelijk in dezelfde traditie. De Qumransekte demonstreerde een typisch Joodse tendens, die wel is aangeduid als het 'Joodse non-conformisme' (een term van Black, geciteerd door Bruce en O'Brien), dat tot in Rome toe kan worden aangewezen. Het is deze tendens die ook in Kolosse te bespeuren is, en waarmee bij de uitleg van Paulus' brief aan de Kolossers rekening zal moeten worden gehouden. Anderzijds moet worden toegegeven dat een waterdicht bewijs voor de aanwezigheid van merkabah-mystici in Kolosse niet kan worden gegeven.

Plaats en tijd van verzending

Algemeen gaat men ervan uit dat Ko geschreven is vanuit Rome, tijdens Paulus' eerste gevangenschap in het begin van de jaren 60 van de eerste eeuw. Tijdens dit gedwongen verblijf in Rome heeft Paulus ook de brieven aan Filémon en aan de gemeenten te Efeze en Filippi geschreven. Als we afgaan op de in de brieven genoemde personen, dan horen Fm, Ko en Ef bij elkaar. In Fm:22 (vgl. Fp1:25; 2:24) blijkt dat Paulus een spoedig einde van deze gevangenschap verwachtte. Dit moet dan ook mede de datering van Ko bepalen, want het lijkt aannemelijk dat Tychicus en Onésimus (4:9) de brief, samen met die aan Onésimus' meester Filémon, van Rome naar Kolosse hebben gebracht. Waarschijnlijk heeft Tychicus tijdens deze zelfde reis ook de brief aan de Efeziërs afgeleverd (Ef6:21,22).

Indeling van de brief

De hier gegeven indeling beoogt de hoofdonderwerpen van de brief aan te geven. Vanzelfsprekend is een meer gedetailleerde indeling mogelijk:

1:1-2 Inleidende groet

1:3-8 Paulus' dankbaarheid voor de Kolossers

1:9-14 Paulus' gebed voor de Kolossers

*1:15-18 Christus als Hoofd (1) van de schepping
(2) van de Gemeente*

*1:19-22 Christus als Verzoener (1) van de schepping
(2) van de Gemeente*

*1:23-2:5 Paulus' dienst (1) in de schepping
(2) aan de Gemeente*

2:6-15 Alles in Christus

2:16-23 Gevaren van ascese en ritualisme

3:1-4 Christus, ons leven

3:5-17 De oude en de nieuwe mens

3:18-4:1 Christen-zijn in het dagelijks leven

4:2-6 Vermaning tot gebed en een wijze wandel

4:7-18 Persoonlijke mededelingen en groeten

Hoofdstuk 1

1:1 *Paulus, apostel van Christus Jezus door [de] wil van God, en Timotheüs, de broeder, 1:2 aan de heilige en trouwe broeders in Christus in Kolosse: genade zij u en vrede van God onze Vader.*

In overeenstemming met de gewoonte van zijn tijd begint Paulus ook deze brief met zijn eigen naam. Tegenwoordig zou dat een onbescheiden indruk maken; ons wordt al vroeg geleerd dat we moeten beginnen met de geadresseerde aan te spreken, en dat we onszelf als afzender pas aan het eind kenbaar behoren te maken. De meeste lezers van een brief zullen overigens, als ze een volgens deze methode opgestelde brief krijgen, al weten wie hun de brief geschreven heeft vóórdat zij deze gelezen hebben: ze hebben de enveloppe bestudeerd, of ze hebben gewoon even aan het eind van de brief gekeken wie hem geschreven heeft. Om goed te kunnen beoordelen *wat* er geschreven staat, is het immers noodzakelijk te weten *wie* er schrijft. Wij hebben er daarom iets op gevonden: het voorgedrukte briefhoofd. En zo doen we het tegenwoordig in feite weer net als Paulus en zijn tijdgenoten (vgl. Hd15:23; 23:26): we beginnen dus niet uit onbescheidenheid, maar voor alle duidelijkheid met onze eigen naam. Zo'n

zes eeuwen vóór Paulus deed Nebukadnezar dat overigens ook al in Dn4:1.

Paulus schrijft niet zomaar op persoonlijke titel. Hij schrijft als apostel, als gezondene; in opdracht dus. Zijn Opdrachtgever is niemand minder dan Christus Jezus, de verheerlijkte Mens aan Gods rechterhand (zie bij vs.4, en spec. bij 2:6). Het was God Zelf die had gewild dat Paulus zich vanaf zijn bekering door deze Mens zou laten zenden; vgl. Hd22:14-15; 26:16-18. God Zelf wilde dat Paulus apostel werd, zoals ook blijkt uit 1Ko1:1; 2Ko1:1; Ef1:1; 2Tm1:1. In 1Tm1:1 staat zelfs dat Paulus' apostelschap overeenkomstig het *bevel* van zowel God als Christus Jezus was. Paulus was tot dit apostelschap geroepen, zoals blijkt uit Rm1:1; 1Ko1:1. En hoewel een godvruchtig man als Ananias bij de bekering en roeping van Paulus een belangrijke rol heeft gespeeld (Hd9:10-19), was Paulus apostel, niet vanwege mensen, ook niet door een mens, maar door Jezus Christus en God de Vader (Gl1:1). De Kolossers moeten weten dat Paulus, hoewel hij hen nooit heeft ontmoet, zich met apostolisch gezag tot hen richt. Dat is vooral belangrijk omdat de apostel verderop in de brief zal moeten spreken over allerlei gevaarlijke dwaalleer waaraan zij blootstaan.

Daarbij zouden we haast vergeten dat Paulus deze brief schrijft vanuit de gevangenis. Pas aan het einde van de brief spreekt hij daarover (4:3,10,18). Het siert deze trouwe apostel dat hij zichzelf en zijn omstandigheden niet centraal stelt.

Ook Timotheüs wordt in de aanhef genoemd. Dit betekent niet zozeer dat hij mede-auteur van de brief is, alswel dat hij volkomen achter de inhoud staat. Ondanks het zeer vaak voorkomende 'wij' ligt de eindverantwoordelijkheid voor de tekst van de brief aan de Kolossers bij de apostel Paulus, zoals blijkt uit het gebruik van de ik-vorm in Ko1:23-2:5; 4:7,8,13, en uit de ondertekening in 4:18. Opmerkelijk is dat Timotheüs 'de broeder' wordt genoemd; kennelijk is het de bedoeling dat de geadresseerden weten dat behalve een door God geroepen apostel ook een gewone broeder die zelf géén apostel is, achter de inhoud van deze brief staat.

De geadresseerden zelf worden aangeduid als de 'heilige en trouwe broeders in Christus in Kolosse'. Zo maakt Paulus

duidelijk dat het verheven onderwijs van deze brief bestemd is voor gelovigen, die in hun dagelijks leven hun Heer toegewijd zijn en Hem trouw dienen. Daarnaast zijn zij zowel 'in Christus' als 'in Kolosse': zij zijn principieel verbonden met Christus, maar tegelijkertijd bevinden zij zich nog op aarde, en wel in de Kleinaziatische stad Kolosse. Dit is juist in deze brief, zoals we zullen zien, een zeer wezenlijk onderscheid: de gelovigen worden hier gezien als opgewekt met Christus (Ko3:1), maar niet – zoals de Efeziërs – gezet in de hemelse gewesten (Ef1:3; 2:6). De Kolossers bevinden zich als gelovigen nog *op aarde*, en de Heer weet dat (vgl. Op2:13); zij moeten daarom de dingen zoeken die *boven* zijn, waar Christus, hun leven, is.

Als Paulus de Kolossers zo heeft aangeduid, weet hij zich van harte met hen verbonden. Hij wenst deze heilige en trouwe broeders (en zusters!) de praktische genade en vrede toe van God, die zowel zijn als hun Vader is.

1:1 *apostel van Christus Jezus*: zie de Excursus 1:1.

door [de] wil van God: het hier gebruikte woord voor 'wil' (Gr. *thelèma*) betekent 'wens', 'verlangen'; het bijbehorend werkwoord (Gr. *theloo*) betekent 'willen' in de zin van 'wensen', 'verlangen', en komt o.a. voor in 1Tm2:4, waar staat dat God wil dat alle mensen behouden worden. Een sterker woord voor 'wil' is het Gr. *boulèma*, dat meer een vast wilsbesluit uitdrukt; Paulus gebruikt dit alleen nog in Rm9:19. Hiermee is verwant het woord 'raad' in de zin van 'raadsbesluit', 'vast voornemen', 'plan' (Gr. *boulè*), dat o.a. voorkomt in Lk7:30; Hd2:23; 4:28; 13:36; 20:27; vgl. LXX o.a. Jb38:2; 42:3; Ps.33:11; beide woorden samen in Ef1:11 ('de raad van zijn wil'). Het bij deze betekenis behorende werkwoord 'willen' (Gr. *boulomai*) komt o.a. voor in 2Pt3:9, waar staat dat God niet 'wil' (d.w.z. het vormt geen onderdeel van zijn raadsbesluit) dat iemand verloren gaat. Werkwoord en zelfstandig naamwoord komen samen – en dus met nadruk – voor in Hb6:17.

Timotheüs, de broeder: zo ook in 2Ko1:1 en Fm:1 (vgl. 1Th3:2). Paulus duidt Timotheüs in zijn brieven verder aan als '(mijn) medearbeider' (Rm16:21; 1Th3:2; vgl. 1Ko16:10), 'mijn geliefd en trouw kind in de Heer' (1Ko4:17) en '[mijn] echt kind in [het] geloof' (1Tm1:2; vgl. vs.18; 2Tm1:2); Paulus en Timotheüs noemen zichzelf 'slaven van Christus Jezus' in Fp1:1.

Andere gelovigen die Paulus kortweg als 'de broeder' aanduidt,

zijn Quartus (Rm16:23), Sosthenes (1Ko1:1) en Apollos (1Ko 16:12; TE vertaalt 'broeder Apollos').

1:2 *broeders*: als in het NT dit meervoud (Gr. *adelfoi*) voorkomt, worden hier zowel de broeders als de zusters mee bedoeld. Alleen in het enkelvoud wordt het geslacht onderscheiden; zo is van 'zuster' (Gr. *adelfè*) sprake in 1Ko7:15; 9:5; Jk2:13; 2Jh:13, en van 'vrouw' en van 'man' in 1Ko7. Is dit onderscheid ook in het meervoud van belang, dan wordt, om misverstanden te voorkomen, niet 'broeders' of 'zusters', maar 'mannen' of 'vrouwen' (Ef5:22,25; Ko3:18v.; 1Tm2:8v.) gebruikt; een vergelijkbare, eveneens niet dubbelzinnige aanduiding in Hd is 'mannen broeders' (1:16; 2:29,37; 7:2; 13:15,26,38; 15:7,13; 22:1; 23:1,6; 28:17). *van God onze Vader*: sommige niet onbelangrijke handschriften voegen toe 'en van <onze> Heer Jezus Christus'. Aangezien er voor afschrijvers geen aanleiding kan hebben bestaan deze woorden, als ze deel hebben uitgemaakt van de oorspronkelijke tekst, weg te laten, neemt men aan dat het om een toevoeging gaat, met de bedoeling de tekst beter te laten harmoniëren met andere openingsverzen van Paulus.

EXCURSUS 1:1

Paulus' apostelschap

Op vele plaatsen in het Nieuwe Testament noemt Paulus zichzelf apostel. Vaak al direct aan het begin van zijn brieven. Wat bedoelde Paulus daarmee? Dit is een belangrijke vraag, want Paulus blijkt niet de enige te zijn geweest die zich apostel noemde, en evenmin de eerste. Daarnaast waren er ook mensen die aan de kaak moesten worden gesteld als valse apostelen. Welke toets moet daarvoor worden aangelegd?

Wat is een apostel?

Het woord apostel (Gr. *apostolos*) betekent 'gezondene', 'gezant'. In Jh13:16 vinden we het woord in deze algemene zin: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: een slaaf is niet groter dan zijn heer, en een gezant niet groter dan hij die hem gezonden heeft.'

De belangrijkste Persoon die apostel genoemd wordt, is de Here Jezus Zelf in Hb3:1. Hij is de enige die altijd volmaakt de wil heeft gedaan van 'Hem die Hem gezonden had'.

Maar ook Hij, de Here Jezus, had zijn 'gezondenen': 'Zoals U Mij in de wereld hebt gezonden, heb ook Ik hen in de wereld gezonden' (Jh17:18).

De eerste mensen die in een zeer speciale zin apostelen werden genoemd, waren 'de twaalf' (c.q. 'elf'): zie in de evangeliën Mt10:2 (= Lk6:13); Mk6:30 (= Lk9:10); Lk17:5; 22:14; 24:10. Zij werden door de Here Jezus geroepen en uitgezonden: 'En Hij stelde er twaalf aan, <die Hij ook apostelen noemde>, opdat zij bij Hem zouden zijn en opdat Hij hen zou uitzenden om te prediken en om macht te hebben de demonen uit te drijven' (Mk3:14-15).

Toen de Heer naar de hemel was teruggekeerd, hebben deze zelfde apostelen (Hd1:2) zich op hun positie moeten bezinnen als gevolg van de open plaats die in hun midden was ontstaan. Judas was immers gestorven, en in deze vacature moest worden voorzien. Zij handelden in gehoorzaamheid aan Ps109:8; bovendien hadden zij het inzicht dat er twaalf getuigen moesten zijn, zoals er ook altijd twaalf stammen van Israël werden gezien – waarover zij, naar het woord

van de Heer Zelf, in de toekomst zullen oordelen (Mt19:28; Jk1:1; Op21:12,14). Het is bijzonder leerzaam te zien welk criterium zij toen aanlegden: *'Er moet dan van de mannen die met ons samen kwamen al [de] tijd dat de Here Jezus onder ons inging en uitging, te beginnen bij de doop van Johannes tot op de dag dat Hij van ons werd opgenomen, één van hen met ons getuige van zijn opstanding worden'* (Hd1:21,22). Zij zochten de kandidaat dus onder de mannen die de Here Jezus zowel in de tijd van zijn openbare dienst als na zijn opstanding hadden gezien. Uit deze groep mannen kozen de apostelen vervolgens twee personen, van wie de Heer (via het lot; vgl. Hd1:24 en 26) tenslotte Matthias aanwees als nieuwe apostel, die voortaan deel zou uitmaken van de twaalf apostelen (Hd1:26).

Samenvattend: een apostel was openlijk werkzaam als getuige van de opgestane Heer. We concluderen nu:

(1) *een apostel moest de Heer zowel voor als na zijn opstanding op aarde hebben gezien;*

(2) *een apostel moest door de Heer Zelf zijn geroepen (c.q. aangewezen).*

Van deze twaalf apostelen is in het boek Handelingen verder sprake in Hd2:37,42,43; 4:33,35,36,37; 5:12,18,29,40; 6:6; 8:1,14; 9:27; 11:1; 15:2,4,6,22,23; 16:4. Als we deze plaatsen onderzoeken, zien we dat de apostelen op gezag van hun Zender het evangelie predikten, gelovigen onderwezen, wonderen en tekenen deden, getuigden van de opstanding van de Here Jezus, materiële goederen verdeelden, diakenen aanstelden, uitspraak deden in geschillen. God bevestigde hun getuigenis 'zowel door tekenen als wonderen en allerlei krachten en uitdelingen van [de] Heilige Geest naar zijn wil' (Hb1:4). Daarom stellen we nog een derde kenmerk van een apostel vast:

(3) *een apostel verrichtte tekenen en wonderen.*

Was Paulus een apostel?

Dat lijkt een vreemde vraag, maar dat is het niet. Het was al vroeg noodzakelijk hen die zich apostelen noemden (vgl. Op2:2), aan een nader onderzoek te onderwerpen. Merkwaardig is bijvoorbeeld dat Paulus nergens in Hd als apostel wordt aangeduid. Tijdens zijn leven hebben diverse mensen

aan zijn apostelschap getwijfeld. Toch is het antwoord niet zo ingewikkeld: Paulus was wel apostel, maar hij behoorde niet tot de twaalf. Ter verdediging van zijn apostelschap kunnen we het volgende aanvoeren:

(1) *Paulus heeft de Heer gezien*; weliswaar waarschijnlijk niet op aarde, naar het vlees (tenzij men dat uit 2Ko5:16 zou moeten afleiden), en zeker niet na Diens opstanding, maar wel als de opgestane en verheerlijkte Heer in de hemel (Hd9:17; 26:16,19; 1Ko15:8);

(2) *Paulus was door de Heer geroepen*: hij kreeg van de opgestane en verheerlijkte Heer de opdracht voortaan een getuige van Hem te zijn (Hd22:15; 26:16) en daartoe te worden 'gezonden' (Hd26:17; Gr. *apostelloo*, verwant met *apostolos*). Zie verder over Paulus' roeping Rm1:1; 11:13; 1Ko1:1; 9:1,2; 15:9; 2Ko1:1; Gl1:1; Ef1:1; Ko1:1; 1Tm1:1; 2:7; 2Tm1:1, 11; Tt1:1.

(3) *Paulus deed de bij een apostel behorende tekenen* (2Ko12:12).

Paulus had dan ook alle redenen zijn apostelschap op één lijn te stellen met dat van de twaalf (1Ko9:5; 2Ko11:5,13; 12:11; Gl1:17). Vandaar dat er in de Schrift vaak gewoon sprake is van 'de apostelen', inclusief Paulus (1Ko12:28,29; Ef2:20; 3:5; 4:11; 2Pt3:2; Jd:17; Op18:20). Zie voor het woord 'apostelschap' Hd1:25; Rm1:5; 1Ko9:2; Gl2:8.

Paulus was dus een vanuit de *hemel* geroepen apostel. Aan hem is dan ook de verborgenheid van de Gemeente als *hemels volk*, met een *hemelse* roeping, *hemelse* zegeningen en een *hemelse* toekomst, bekendgemaakt. Tevens was hij geroepen door de *verheerlijkte* Heer. Zijn evangelie was dan ook het 'evangelie van de *heerlijkheid* van Christus' (2Ko4:4; vgl. 1Tm1:11).

Apostelen in ruimere zin

We hebben al gedacht aan de gewone betekenis van 'ge-zant' die het Gr. woord *apostolos* heeft in Jh13:16; vgl. 2Ko 8:23; Fp2:25. Op sommige plaatsen lijkt de aanduiding 'apostel' inderdaad in ruimere zin te worden gebruikt dan als aanduiding voor de twaalf en Paulus. Zo worden in één adem met Paulus de volgende mannen als apostelen aangeduid: Barnabas (Hd14:4,14), Apollos (1Ko4:9), Silvanus en Timo-

theüs (1Th2:7). Toch wordt nergens vermeld dat bovengenoemde criteria op hen van toepassing zijn. Met name de positie van Barnabas is niet eenvoudig te omschrijven. Enerzijds wordt hij in Hd4:36 (vgl. ook 9:27) van de apostelen onderscheiden. Anderzijds wordt juist hij in 1Ko9:6 en Gl2:9 op één lijn met Paulus genoemd, beide keren in een gedeelte dat over Paulus' taak als apostel gaat. Men heeft daarom wel geopperd dat hij bij de 120 personen hoorde tot wie Petrus in Hd1:15 sprak over de noodzaak een nieuwe apostel te benoemen. Zo zou Barnabas dan toch een getuige van de opstanding van Christus zijn. Dit is echter niet te bewijzen. Genoemde dienstknechten van de Heer hebben wel nauw met de apostel samengewerkt en in die zin zijn zij ook gehoorzaam geweest aan hun Zender, maar niet in dezelfde bijzondere zin als Paulus. Apostelen in deze ruimere zin worden verder nog genoemd Andronicus en Iunias (Rm16:7; 'vermaard onder de apostelen' kan overigens ook betekenen 'goed bekend staand bij'). Jakobus, de broeder van de Heer, lijkt in Gl1:19 als apostel te worden gezien, maar men kan hier het woord 'dan' uitleggen als 'dan alleen', wat beter strookt met 1Ko15:7, waar hij van 'alle apostelen' wordt onderscheiden.

1:3 *Wij danken de God en Vader van onze Heer Jezus Christus altijd, als wij voor u bidden, 1:4* *daar wij hebben gehoord van uw geloof in Christus Jezus en van de liefde die u hebt voor alle heiligen, 1:5a* *om de hoop die voor u is weggelegd in de hemelen.*

We kunnen veilig aannemen dat Paulus zelf de Kolossers nooit heeft ontmoet (1:9; vgl. 2:1). In 1:7-9 schrijft hij dat zij in de waarheid van het evangelie onderwezen zijn door Epafra, en dat deze op zijn beurt ook Paulus over hun geestelijke toestand heeft geïnformeerd (vgl. vs.4). Paulus kan zich die dag, waarop Epafra hem zijn relaas deed, nog levendig herinneren: toen is hij immers begonnen voor hen te danken en te bidden. De redenen voor deze dankzegging staan in vss.4-6; wat hij voor hen in zijn gebeden vraagt, vertelt hij straks vanaf vs.9.

Deze brief ruimt veel plaats in voor dankbaarheid; het woord 'danken' komt ook voor in 1:12 en 3:17; verder vinden we 'dankbaarheid' in 2:7 en 4:2, en 'dankbaar' in 3:15. Een weldadig tegenwicht voor de mensen (de christenheid) in de eindtijd, die blijkens 2Tm3:2 juist 'ondankbaar' zijn!

In vs.3 zien we dat Paulus altijd 'de God en Vader van onze Heer Jezus Christus' dankt. In vs.2 kon hij al tot hen spreken over God *onze* Vader. Zo is er tussen de apostel en de Kolossers direct een innig contact, dat we kunnen aanduiden met 'gemeenschap': Paulus en zij hadden dezelfde Vader en dezelfde Heer, die Zelf Zoon was en is van deze Vader (2Jh:3); en dus zijn Paulus en de Kolossers zowel familie van elkaar als van de Vader en de Zoon. Ook de apostel Johannes kende de vreugde van dit besef: 'En onze gemeenschap nu is met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus. En deze dingen schrijven wij <u>, opdat onze blijdschap volkomen is' (1Jh1:3v.).

Paulus dankt de Vader allereerst voor het geloof van de Kolossers in *Christus Jezus*. Zo noemde hij de Here Jezus ook in vs.1; het is bij uitstek de wijze waarop de verheerlijkte Mens in de hemel door Paulus wordt aangeduid. Het is dit geloof waardoor zij behouden waren. Paulus prijst hen niet om dit geloof alsof het een verdienste of prestatie van hun kant is. Uiteindelijk is elke bekering een werk van God, en

het geloof een gave van God (Ef2:8), waarvoor Hem alle dank toekomt.

De Kolossers wisten dat zij niet de enige leden van de familie van God waren. Hun liefde ging uit tot alle heiligen (vgl. 1Jh5:1), en dat stemt Paulus dankbaar. Zij waren heilige broeders (vs.1), en hielden zich dus afzijdig van het kwade en afgezonderd voor God; maar zij wisten zich in hun broederlijke genegenheid verbonden met alle gelovigen.

Na het geloof en de liefde komt nu de hoop. Hun hoop, hun toekomstverwachting, was kennelijk het allesbeheersende motief, zowel voor hun geloof in een onzichtbare Christus als voor hun liefde tot alle heiligen. Deze hoop was niet direct een betere maatschappelijke positie op aarde; neen, datgene waar zij op hoopten was speciaal voor hen apart gelegd in de hemel, de veiligste plaats die maar denkbaar is (vgl. Hb6:17). Verderop maakt Paulus duidelijk wat deze hoop inhoudt: het is een hoop die verbonden is met het evangelie (Ko1:23). Hun hoop, hun toekomst, hun leven, is niet zomaar *iets*, maar is belichaamd in *Iemand*: het is Christus Zelf, die in hen woont als de levende garantie voor de vervulling van hun hemelse hoop (Ko1:27; 3:4; vgl. 1Tm1:1). Hun toekomst is de toekomst van de Heer Jezus Christus. En omdat Hij, terwijl Hij in hen woont, tegelijk in de hemelen is (vgl. Ko3:1v.; Hd3:21), is hun hoop hemels van karakter. Anderzijds benadrukt de apostel, door hun hoop in de hemelen te lokaliseren, dat zij zelf nog op aarde zijn. Dat is een belangrijk verschil met Ef, waar de gelovigen nu reeds in de hemel gezien worden, in Christus gezet in de hemelse gewesten (Ef2:6), en daar nu reeds in Christus gezegend zijn met alle geestelijke zegening (Ef1:3).

1:3 *altijd*: kan zowel worden gecombineerd met 'wij danken' (zo TE, NBG, JND) als met 'wij bidden' (SV en noot van zowel JND als TE). Deze laatste mogelijkheid lijkt het best aan te sluiten bij vs.9.

1:4 *uw geloof in Christus Jezus*: het hier gebruikte woord *in* (Gr. *en*) geeft niet zozeer aan op wie het geloof van de Kolossers is gericht (als in 2:5, waar voor *in* het richtingaanduidende *eis* wordt gebruikt), als wel de totale atmosfeer waarbinnen hun geloofsleven zich afspeelt; vgl. plaatsen als Gl3:26; Ef1:15; 1Tm3:13; 2Tm3:15.

de liefde die u hebt voor alle heiligen: vgl. Ef1:15; Fm:5.

1:5a *om de hoop die voor u is weggelegd in de hemelen*: waarmee moet deze woordgroep worden verbonden? Er zijn drie mogelijkheden:

(1) met 'wij danken ...' in vs.3;

(2) met de begrippen 'geloof in Christus Jezus' en 'liefde ... voor alle heiligen' in vs.4;

(3) met 'de liefde die u hebt voor alle heiligen' in vs.4.

Bezwaar van (1) is dat 'om de hoop' wel erg ver verwijderd staat van 'wij danken'; bovendien dankt Paulus altijd voor iets tegenwoordigs, nooit voor iets toekomstigs. (2) lijkt de veiligste keus: Christus Zelf blijkt immers deze hoop te zijn (1:27), en 'de liefde ... voor alle heiligen' staat vlak voor 'om de hoop'. De hoop is dan de drijvende kracht, die het geloof en de liefde beïnvloedt en stuurt.

de hoop: dit woord kan zowel betekenen 'het hopen' (als in Hd16:19; 24:15; 28:20; Rm5:2; 1Ko13:13) als 'datgene waarop gehoopt wordt' (als in 1Th2:19; 4:13; 1Tm1:1). Hier in Ko1:5 geeft alleen deze laatste betekenis een goede zin. In Rm8:24 zien we beide betekenissen naast elkaar.

is weggelegd: dit woord (Gr. *apokeimai*) komt in deze betekenis ook voor in Lk19:20 ('uw pond, dat ik in een zweetdoek had weggelegd') en 2Tm4:8 ('Overigens is voor mij de kroon van de gerechtigheid weggelegd'). Het geeft dus aan dat iets op een veilige plaats ligt, met de bedoeling later in de openbaarheid te komen. Zo heeft de christen nu een hoop, waarvan de uiteindelijke, zichtbare vervulling zeker is. Voor een vergelijkbare uitdrukking voor onze erfenis zie 1Pt1:4.

in de hemelen: dat is de plaats van waaruit de Here Jezus zal komen om de Gemeente te halen (1Th1:10; 4:16) en van daaruit zal Hij met haar in heerlijkheid verschijnen (2Th1:7; vgl. Ko3:4). Het burgerschap van de christen is daar nu reeds, en van daaruit verwacht hij de Here Jezus (Fp3:20).

1:5b *Daarvan hebt u tevoren gehoord door het woord van de waarheid van het evangelie* **1:6** *dat tot u gekomen is, zoals het ook in de hele wereld vrucht draagt en groeit, evenals ook onder u, van de dag af dat u het hebt gehoord en de genade van God in waarheid hebt erkend.*

Paulus herinnert de Kolossers aan het moment waarop ze voor het eerst van deze hoop hoorden. Dat gebeurde niet pas

toen zij Paulus' brief hoorden voorlezen. Neen, van die hemelse hoop hadden zij al eerder gehoord, namelijk toen hun het woord van de waarheid, oftewel het evangelie, gepredikt werd. Hun hoop, de door hen verwachte toekomst, was dus niet alleen onaantastbaar en hemels (vs.5a), maar ook 'waar', d.w.z. 'waarachtig', 'zeker', samenhangend met het karakter van de hun verkondigde boodschap. Het evangelie is het woord van de *waarheid*. Niet alleen in die zin dat het in tegenstelling staat tot een gelogen of een gefantaseerde boodschap, maar in die zin dat het *de* uitdrukking is van de waarheid omtrent God Zelf. Belangrijk is dat Paulus niet eerst spreekt over de komst van de boodschapper (dat doet hij in vs.7), maar over de komst van de *boodschap*. Zelfs voor een ijverig verkondiger van het evangelie als Paulus staat niet de activiteit van de prediker voorop, maar de kracht van de boodschap zelf. Hij beschrijft het evangelie hier als iets dat zelfstandig kan komen, vrucht dragen en groeien, en dat zelfs op wereldwijde schaal! Een soortgelijke personificatie past Paulus toe in 2Th3:1: 'Overigens, broeders, bidt voor ons, dat het woord van de Heer zijn voortgang heeft en verheerlijkt wordt, zoals ook bij u.' Vgl. voor de geografische verspreiding van het christendom in Paulus' dagen Hd19:10,20; 1Th1:8,9; Fp1:12,13. Ook de Kolossers hadden het evangelie gelukkig niet slechts belangstellend aangehoord, maar het ook erkend als een waarachtig getuigenis van Gods genade. Daardoor droeg het evangelie vrucht; ja, zijzelf waren een levende vrucht geworden. Verderop in vs.10 zal Paulus duidelijk maken dat het 'vrucht dragen' en 'groeien' ook een doorgaand proces is dat in de levens van de gelovigen plaatsvindt. Het zaad van het woord van God dat in goede aarde valt, komt allemaal op; er is echter per korrel een verschil in vrucht (opbrengst): 'het ene honderd-, het andere zestig- en het andere dertigvoudig' (Mt13:8,23).

1:5b *Daarvan*: dit woord (Gr. *hèn*) is accusativus singularis femininum, en slaat dus terug op het laatste femininum, d.i. 'de hoop'.

hebt u tevoren gehoord: het werkwoord 'tevoren horen' (Gr. *pro-akouoo*), dat alleen hier voorkomt, staat in de aoristus, d.w.z. dat er een eenmalige afgesloten handeling wordt gesignaleerd.

Het gaat dus om een concreet aan te geven tijdstip. Maar waarop slaat 'tevorens'? Op deze vraag lijken twee antwoorden mogelijk:

(1) het is een algemene aanduiding voor (een bepaald moment in) het verleden, in de zin van 'vroeger eens', eventueel 'vóór de ontvangst van deze brief' of 'vóór de komst van de dwaalleraren die in hfdst.2 zullen worden genoemd';

(2) het betekent 'vóór de uiteindelijke vervulling ervan (d.w.z. van de hoop)'.
door: lett. 'in' (Gr. *en*); het perspectief van de hoop was dus onlosmakelijk met de prediking van het evangelie verbonden; vgl. 1:23.

het woord van de waarheid van het evangelie: deze woorden kunnen op twee manieren met elkaar worden verbonden:

(1) 'door het woord van de waarheid, nl. het evangelie'; hiervoor pleit het voorkomen van de verbinding 'het woord van de waarheid' in 2Ko6:7, zonder lidwoorden; Ef1:13; 2Tm2:15; vgl. Jk1:18;

(2) 'door het woord, nl. van de waarheid van het evangelie'; hiervoor pleit het voorkomen van de verbinding 'de waarheid van het evangelie' in Gl2:5,14).

Beide verbindingen zijn dus bij Paulus mogelijk. Mogelijkheid (1) verdient echter de voorkeur in het licht van Ef1:13, waar in een alleszins vergelijkbare samenhang (de woorden 'woord', 'waarheid' en 'evangelie' komen daar alle drie voor, alsook het woord 'horen') de woordgroep 'het evangelie van uw behoudenis' een nadere verklaring is van de woordgroep 'het woord van de waarheid', d.i. het woord dat (de) waar(heid) is (vgl. Jh17:17; Ps119:43).

1:6 *dat tot u gekomen is*: Gr. *parontos*, een participium praesens van *pareimi*, dat meestal 'aanwezig zijn' betekent; iemands aanwezigheid impliceert echter zijn daaraan voorafgaande komst; vgl. Hd10:33, waar 'wij zijn aanwezig' de betekenis heeft van 'wij zijn gekomen'. Beide betekenissen geven in Ko1:6 een goede zin: het evangelie is tot hen gekomen en is bij hen gebleven.

zoals: Gr. *kathoos*, dat even verder vertaald is met 'evenals' en in vs.7 met 'zo'. Men zou drie keer 'zoals' kunnen vertalen; de drie bijzinnen die men dan krijgt, kunnen dan theoretisch alle drie terugslaan op de zin 'dat tot u gekomen is'. Dat wordt echter enigszins geforceerd, met name bij de derde bijzin, die in TE als hoofdzin met 'zo' begint. Het is natuurlijker deze bijzinnen steeds te laten terugslaan op het direct daaraan voorafgaande: de tweede en de derde bijzin slaan dan terug op resp. de eerste en de tweede.

in de hele wereld: staat tegenover 'tot u'; vgl. ook vs.23; Rm10:18.

vrucht draagt: of 'aan het vrucht dragen is'. Zie voor 'vrucht dragen' (Gr. *karpoforeoo*) in lett. zin Mk4:28; fig. gezegd van mensen in Mt13:23; Mk4:20; Lk8:15; Rm7:4,5; Ko1:10; hier in Ko1:6 slaat het 'vrucht dragen' van het evangelie allereerst op het levenwekkende karakter ervan.

en groeit: vgl. Hd6:7; 12:24; 19:20; bij de 'groei' van het evangelie moet vooral gedacht worden aan de getalsmatige groei van het aantal gelovigen.

evensals: zie hierboven bij *zoals*.

onder u: evt. 'in u' (Gr. *en humin*); vgl. vs.10.

vanaf de dag dat u het hebt gehoord: het woordje 'het' had eig. tussen [] moeten staan, daar het niet in de grondtekst staat (dezelfde constructie als in vs.9, waar TE terecht 'ervan' toevoegt); zie ook noot TE: het is ook mogelijk 'de genade van God' als gemeenschappelijk object te nemen bij 'hebt gehoord en erkend'.

de genade van God: vgl. het ongevraagd en zelfstandig 'komen' van het evangelie, waarvan de genade, de onverdiende gunst die God de zondaar wil bewijzen, de kern is.

in waarheid: dit kan de volgende betekenissen hebben:

(1) 'werkelijk', 'oprecht', 'eerlijk', bij '[gehoord en] erkend'; zo in o.a. Lk22:59; Hd4:27; 2Ko7:14; Fp1:18.

(2) 'met waarheid', bij 'de genade van God', zo Bruce; voor deze betekenis van 'in', Gr. *en*, noemt hij o.a. Ko4:2; verder verwijst hij naar Jh1:17. De verbinding 'in waarheid' wordt echter nergens in het NT zo gebruikt.

(3) 'in overeenstemming met de geopenbaarde waarheid', bij '[gehoord en] erkend'; men legt dan een verbinding met 'het woord van de *waarheid* van het evangelie'. Dit zou men echter eerder bij Johannes verwachten: zie Jh4:24; 2Jh:1,3; 3Jh:1. Paulus' taalgebruik vinden we in de plaatsen onder (1); die mogelijkheid verdient dus de voorkeur, al is er tussen (1) en (3) geen essentieel, maar een gradueel verschil: in beide gevallen gaat het om 'de werkelijkheid zoals die is voor Gods aangezicht'.

1:7 *Zo hebt u geleerd van Epafras, onze geliefde medeslaaf, die een trouw dienaar van Christus voor u is, 1:8 die ons ook uw liefde in [de] Geest bekend heeft gemaakt.*

De gelovigen te Kolosse waren mensen die hadden ontdekt dat het evangelie zelfstandig en met volle kracht tot hen gekomen was (1:6); zij hadden die blijde boodschap ge-

hoord en de daarin aangeboden genade van God oprecht aangenomen. De apostel zegt dat ze die hebben 'geleerd': het is mogelijk dat Paulus het woord 'leren' gebruikt om het zuivere onderwijs dat de Kolossers hadden genoten, straks te gaan contrasteren met de dwaalleer waarmee zij inmiddels in aanraking waren gekomen.

Pas nu spreekt Paulus over de dienstknecht van wie God zich had bediend om de Kolossers met het evangelie in aanraking te brengen. Dit was Epafras, die hier 'onze geliefde medeslaaf' (vgl. 4:12) wordt genoemd; dat houdt in dat Paulus en Timotheüs zichzelf zien als slaven, als mensen die het eigendom waren van een Ander (vgl. Rm1:1; Fp1:1; Tt1:1), hun Meester. Zij hebben Epafras lief als iemand die het eigendom is van diezelfde Meester en die voor Hem werkt, evenals zij. Zij kunnen bovendien van hem getuigen dat hij in zijn dienst ten behoeve van de Kolossers trouw is aan Christus. Zoals Paulus eerst schrijft over de boodschap en dan pas over de bringer van die boodschap, zo laat hij zien dat ook Epafras alles in hetzelfde licht ziet: hij is allereerst een dienaar van Christus, ook als hij ten behoeve van de Kolossers werkt (vgl. 4:13).

Blijkbaar was hij ook de contactpersoon tussen de Kolossers en Paulus: hij had Paulus hun liefde bekendgemaakt. Zij hadden een boodschap aangenomen die in de hele wereld vrucht droeg (vs.6), en daarom hadden zij liefde voor alle heiligen (vs.4); dat sluit echter niet uit dat zij voor de apostel Paulus een speciale plaats in hun hart hadden ingeruimd. Niet omdat Paulus hun wel een sympathieke man toescheen – dat zou een natuurlijke liefde zijn geweest. Neen, Epafras had goed aangevoeld dat de gevoelens van de Kolossers voor Paulus (en Timotheüs) een liefde in de Geest waren, d.i. een oprechte, door de Geest gekenmerkte christelijke genegenheid. Dit is overigens de enige keer (vgl. nog het woord 'geestelijk' in 1:9) in Ko dat de Heilige Geest ter sprake komt: een groot verschil met Ef, waar dit in elk hoofdstuk (totaal veertien (!) keren) het geval is (Ef1:13,14 (met verwijswoord),17; 2:18,22; 3:5,16; 4:3,4,23 (evt.),30; 5:18; 6:17, 18). Dit zal zeker samenhangen met de manier waarop in deze beide brieven de geadresseerden worden aangeschreven, in overeenstemming met hun geestelijke toestand. De

Efeziërs waren in zo'n positie dat Paulus vrijuit met hen kon spreken over de wijze waarop de Heilige Geest tot verheerlijking van de Christus handelde, zowel in de afzonderlijke gelovigen als in de Gemeente als geheel. Kennis van het werk en de Persoon van de Heilige Geest vormde een integraal onderdeel van hun geestelijke zegeningen, die zij konden genieten omdat zij nu reeds gezien werden als met Christus gezet in de hemelse gewesten. Met de Kolossers was echter iets heel anders het geval. Zij stonden niet op hetzelfde niveau als de Efeziërs en liepen het gevaar misleid te worden door aardse stelsels als de Griekse wijsbegeerte en judaïstisch-mystieke denkbeelden; het was niet denkbeeldig dat zij, door gehoor te geven aan dwaalleraren van zulke stelsels, zonder reden opgeblazen zouden zijn 'door het denken van hun vlees' (Ko2:18). Paulus zal hen straks in hfdst.2 uitvoerig over deze gevaren onderhouden. Zulke gelovigen houdt Paulus niet bezig met het werk en de kracht van de Heilige Geest – zij zouden dan misschien nog meer een aanleiding zien om zichzelf en hun ervaringen centraal te stellen; neen, Paulus richt hun ogen van de aarde af naar boven, naar de glans en de heerlijkheid van de Here Jezus Zelf! En zo blijkt de Heilige Geest, die hier door Paulus spreekt, toch volop aanwezig in deze brief: Hij is hier bezig te doen wat de Here Jezus gezegd heeft: 'Hij (de Heilige Geest) zal Mij verheerlijken' (Jh16:14).

Uit 4:12 blijkt dat Epafras één van hen was, uit Kolosse afkomstig. Kennelijk is hij met vrucht in zijn eigen omgeving het evangelie gaan verkondigen. In Fm:23 blijkt hij samen met Paulus gevangen te zitten. Van Epafras' gevangenschap is in Ko geen sprake; hieruit kunnen we concluderen dat hij als vrij man Paulus één of meer keren in de gevangenis heeft bezocht, voordat hij zelf gevangen werd genomen – of vrijwillig Paulus' gevangenschap ging delen (zie comm. bij 4:10-14).

1:7 Zo: zie comm. vs.6 bij *zoals*. 'Zo' betekent hier dan: 'als een boodschap betreffende de genade van God'.

hebt u het geleerd: een aoristus van Gr. *manthano*, dat behalve 'leren' (als in o.a. Mt11:29; Jh7:15; Rm16:17; 1Ko14:31,35) ook 'vernemen' (als in o.a. Hd23:27; Gl3:2) kan betekenen. Toch zal hier in Ko aan 'leren' gedacht moeten worden, aangezien Paulus

in Ef4:20,21 in een vergelijkbare samenhang spreekt over 'onderwijs' en 'onderwijzen'.

medeslaaf: lett. samen- (mede-) slaaf (Gr. *sundoulos*). Slavernij was een vorm van onvrijheid, waarbij men het volledige bezit (eigendom) van zijn meester (eigenaar) was. Het gebruik van het woord '(mede-)slaaf' als aanduiding voor een dienstknecht als Paulus, Timotheüs of Epafras benadrukt dus dat de betrokkene een positie heeft waarin hij niet op eigen gezag kan handelen, maar slechts als eigendom van zijn Meester, die hem gekocht heeft en over hem beschikt (vgl. 1Ko6:19,20; 2Pt2:1).

dienaar: een aanduiding voor iemand die vrijwillig een bepaalde taak voor iemand anders verricht (Gr. *diakonos*).

voor u: d.w.z. 'ten behoeve van u'; deze lezing (gevolgd door Darby, Kelly, Nestle-Aland, Metzger) staat, als het getuigenis van oude vertalingen en citaten bij kerkvaders wordt meegewogen, praktisch even sterk als de lezing 'voor ons' (in dat geval is de betekenis 'namens ons'; vgl. Fm:13; zo O'Brien, Vaughan, Hendriksen, Martin, Bruce); het is mogelijk dat de lezing 'voor ons' ontstaan is o.i.v. het 'ons' in vs.8.

1:8 *uw liefde*: niet slechts een herhaling van vs.4 (contra Hendriksen), maar, gelet op de woorden 'ons bekend heeft gemaakt', liefde speciaal voor Paulus en Timotheüs (zo ook De Boer, Martin).

in [de] Geest: geestelijk van karakter, op het niveau van en gewerkt door de Geest; deze woorden karakteriseren het begrip 'uw liefde'; vgl. Rm15:30; Gl5:22.

bekend heeft gemaakt: lett. 'duidelijk heeft gemaakt' (Gr. *dèlooo*); zie 1Ko1:11 ('bekend maken'); 3:13 ('aan het licht brengen'); Hb9:8, 12:27 en 1Pt 1:11 ('aanduiden'); 2Pt1:14 ('duidelijk maken'). Dit gaat verder dan alleen maar 'meedelen'.

1:9 *Daarom houden ook wij, van de dag af dat wij ervan gehoord hebben, niet op voor u te bidden en te vragen, dat u vervuld mag worden met de kennis van zijn wil, in alle wijsheid en geestelijk inzicht, 1:10 om de Heer waardig te wandelen tot al [zijn] welbehagen, terwijl u in alle goed werk vrucht draagt en opgroeit door de kennis van God, 1:11 met alle kracht bekrachtigd, naar de sterkte van zijn heerlijkheid, tot alle volharding en lankmoedigheid, met blijdschap,*

Paulus heeft niet alleen een duidelijke aanleiding gehad om God te danken (vs.3) voor wat Hij onlangs in Kolosse

heeft bewerkt; de apostel ziet – alles overwegend wat God daar in het recente verleden heeft gedaan – nu ook een reden om met het oog op de toekomst en vol vertrouwen zeer uitvoerig voor de Kolossers te bidden. Daarop wijst het woord ‘daarom’ in vs.9. In zijn gebeden voor hen is hij heel concreet, en het is bijzonder leerzaam te zien wat hij precies voor hen vraagt. Hij is daarbij niet bang dat hij te veel van God verlangt; hij lijkt hier niet op de Abraham van Gn15:2, die zegt: ‘Here HERE, wat zult Gij mij geven?’ Neen, Paulus vertoont hier eerder overeenkomst met de Abraham die in Gn18 voor de HERE staat en vanuit de gemeenschap met Hem, zich ten volle bewust van de rijkdom van zijn genade, voorbede doet voor anderen.

Paulus’ grote wens voor de Kolossers is dat het bewust kennen van de wil van God allesbepalend voor hen is, ja, dat het kennen van Gods wil hen helemaal vervult, zodat er voor niets anders meer plaats is. Gods wil vult dan hun innerlijk, en wordt dan niet ervaren als iets dat van buitenaf op hen afkomt. Paulus vraagt dit niet als een doel op zichzelf, maar met de bedoeling dat dit heel concreet in hun wandel tot uiting komt. Het kennen van Gods wil houdt immers de morele plicht in die wil ook te gehoorzamen; vgl. Lk12:47. Hun christelijke levenswandel zal dan niet slechts bestaan in gehoorzaamheid aan de door God gestelde regels, maar gebaseerd zijn op door God gegeven wijsheid en geestelijk inzicht in zijn aan hen geopenbaarde wil. Een groot contrast met de wettische houding van blinde gehoorzaamheid zonder inzicht, waartegen Paulus zich in hoofdstuk 2 zal keren!

De maatstaf die Paulus de Kolossers voorhoudt, is niet een of ander menselijk systeem van regels, een soort Joods-christelijke gedragscode, maar de opgestane en verheerlijkte Here Jezus Zelf: Paulus bidt dat zij in overeenstemming met de waardigheid van zijn Persoon wandelen. Tevens zal hun leven op deze wijze zichtbare vruchten afwerpen in de vorm van goede werken; innerlijk zal het aan kracht winnen door hun toenemende kennis, niet alleen van de *genade* van God (vs.6), maar ook van de *wil* (vs.9) en daardoor van de *Persoon* van God (vs.10). Ook is het Paulus’ wens dat de Kolossers voor zo’n wandel de kracht ervaren die overeenstemt met Gods heerlijkheid, zodat zij in die kracht vol vreugde volhou-

den, gedachtig aan hun hemelse hoop, en zich in alle mogelijke omstandigheden geduldig en tegenover alle mogelijke mensen lankmoedig opstellen. Paulus' gebed gaat dus heel ver: hij vraagt niet om een hoeveelheid kracht die overeenkomt met de wisselende behoeften van de Kolossers, maar om kracht die overeenkomt met de permanent aanwezige heerlijkheid van Gods sterkte.

1:9 *de kennis van zijn wil*: het hier gebruikte woord voor 'kennis' (Gr. *epignosis*) betekent niet alleen 'kennis' in tegenstelling tot 'onkunde' (dan zou er Gr. *gnosis* gestaan hebben, als in 2:3), maar ook 'volle, bewuste kennis', 'ervaringskennis'; zie verder 1:10; 2:2; 3:10. *Zijn wil*: d.i. de wil van God, als in 1:1 (zie comm.) en 4:12; vgl. ook 1:10 'de kennis van God'.

in alle wijsheid en geestelijk inzicht: een nadere bepaling bij 'de kennis van zijn wil': de bewuste kennis van Gods wil gaat o.a. gepaard met 'wijsheid', d.i. het 'wijs zijn' in overeenstemming met de wijsheid van de 'alleen wijze God' (Rm16:27), die – dat geldt voor Hem alleen – de totale werkelijkheid in al haar verscheidenheid doorgrondt. *Geestelijk inzicht*: d.w.z. een door de Heilige Geest gegeven 'begrip', 'onderscheidings-' of 'beoordelingsvermogen'. Het woord 'inzicht' (Gr. *sunesis*) komt verder voor in Mk12:33; Lk2:47; 1Ko1:19; Ef3:4; Ko2:2; 2Tm2:7.

1:10 *om de Heer waardig te wandelen*: in het Gr. slechts een infinitivus, als inf. finalis op te vatten; zie Blass §390. 'De Heer waardig' betekent 'in overeenstemming met de waardigheid van de Heer'; zo ook in 1Th2:12; vgl. uitdrukkingen als 'op een wijze de heiligen waardig' (Rm16:2); 'waardig de roeping waarmee u bent geroepen' (Ef4:1); 'waardig het evangelie van Christus' (Fp1:27); 'op een wijze God waardig' (3Jh:6).

tot al [zijn] welbehagen: het woord 'welbehagen' (Gr. *areskeia*) alleen hier in het NT. De toevoeging '[zijn]', waar ook de vrije vertaling van het NBG 'Hem in alles te behagen' op terug gaat, is niet per se nodig; men kan ook vertalen 'tot alle welbehagen', nl. in de ruimste zin des woords; SV heeft 'tot alle behagelijkheid'.

vrucht draagt en opgroeit: vgl. 1:6.

door de kennis van God: zie voor 'kennis' vs.9.

1:11 *met alle kracht bekrachtigd*: Gr. *en pasei dunamei duna-moumenoi*, een participium praesens, d.w.z. '[voortdurend] krachtig gemaakt wordend door alle [beschikbare] kracht', namelijk van God (zie vlak hiervoor, vs.10; Mt22:29; Lk1:35; 1Ko2:5; 2Ko6:7; 13:4; Ef3:7); evt. van de Heilige Geest (zie

Lk4:14; 24:49; Hd1:8; Rm15:13; Ef3:20, vgl.16) of van de Here Jezus (zie 1Ko5:4; 2Ko12:9; 2Th1:7; Hb1:3).

naar de sterkte van zijn heerlijkheid: deze verbinding alleen hier. Gods heerlijkheid is de totale uitstraling van Gods voor-treffelijkheden, die zich hier manifesteert in sterkte; vgl. Ef1:19; 3:16.

volharding (Gr. *hupomonè*): dit is de actieve geestesinstelling die een christen nodig heeft om te lijden (2Ko1:6), om een bepaalde dienst te doen (2Ko12:12), om te blijven hopen (1Th1:3; vgl. Hb10:36), om stand te houden tijdens vervolgingen (2Th 1:4), om de wedloop te lopen (Hb12:1).

lankmoedigheid: dit woord (Gr. *makrothumia*) is de met 'volharding' corresponderende meer passieve houding, die meer wijst op 'geduld', 'verdraagzaamheid', 'geestelijk incasseringsvermogen'; zie ook 3:12.

met blijdschap: kan zowel (1) bij 'met volharding en lankmoedigheid' als (2) bij 'terwijl u de Vader dankt' worden getrokken. Het aantrekkelijke van (1) is dat in dit geval een remedie tegen een zekere krampachtigheid wordt gegeven.

1:12 *terwijl u de Vader dankt, die u bekwaam heeft gemaakt om deel te hebben aan het erfdeel van de heiligen in het licht; 1:13 die ons gered heeft uit de macht van de duisternis en overgebracht in het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde, 1:14 in Wie wij de verlossing hebben, de vergeving van de zonden.*

Paulus spreekt in zijn gebeden, zo vertelt hij de Kolossers, niet alleen over wensen die God nog aan hen moet gaan vervullen, en die in hun praktische leven zichtbaar moeten worden. De Kolossers zouden bij het lezen daarvan immers kunnen denken: En als wij nu eens, ondanks de mogelijkheden die God daartoe geeft, *niet* zo waardig wandelen, en moeite hebben met volharden en lankmoedig zijn, en daardoor weinig vrucht dragen? Daarom wil Paulus hen dankbaar stemmen, niet over wat de Vader nog allemaal met hen *kan* doen, maar over wat de Vader inmiddels al met hen *gedaan heeft*, voordat zij zelfs maar over hun eventuele falen konden gaan nadenken:

(1) De Vader heeft hen *geschikt gemaakt* om een heel bijzondere erfenis deelachtig te worden – dat betekent niet al-

leen dat ze in de familie van God zijn opgenomen en nu God hun Vader mogen noemen; dat heeft meer te maken met het *recht* op de erfenis (Rm8:17). Het gaat hier om de praktische bekwaamheid en geschiktheid die de Vader de gelovigen nu reeds gegeven heeft om die erfenis straks ook daadwerkelijk in bezit te nemen. Die erfenis is toekomstig (vgl. 3:24), staat in verbinding met het (eveneens toekomstige) koninkrijk en wordt genoten in het licht – een groot contrast met de duisternis van hun heidense verleden.

(2) De Vader heeft hen – en ook Paulus zelf – *gered* uit de macht van deze duisternis; uit zichzelf waren zij daartoe niet in staat. In Ef5:8 gaat Paulus nog verder. Daar schrijft hij dat de gelovigen vroeger zelf duisternis waren, er dus volledig mee konden worden vereenzelvigd, maar nu licht zijn in de Heer. De macht die de duisternis heeft over de ongelovigen is uiteindelijk de macht van de satan; bij het licht moeten we denken aan God Zelf (vgl. Hd26:18; 1Jh1:5) en aan zijn hemelse woonplaats (1Tm6:16). Opmerkelijk dat van ‘de macht van de duisternis’ ook sprake is in Lk22:53, waar de Here Jezus zei tot hen die Hem gevangennamen: ‘Toen Ik dagelijks bij u was in de tempel, hebt u de handen niet naar Mij uitgestoken; maar dit is uw uur en de macht van de duisternis.’ Slechts omdat de Zoon door zijn dood aan het kruis een einde heeft gemaakt aan de macht van de dood en de duivel (2Tm1:10; Hb2:14), heeft de Vader mensen uit de macht van de duisternis kunnen redden. Zo volmaakt is de reiniging van de zonden door de Zoon tot stand gebracht (Hb1:3), dat de Vader de gereinigde ex-zondaars als heiligen in het licht van zijn heilige tegenwoordigheid kan laten genieten van datgene wat zij samen met zijn geliefde Zoon zullen erven.

(3) De Vader heeft hen *overgebracht* in het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde. Dat gaat heel ver. Bij de erfenis is de blik van de Kolossers op de toekomst gericht, al wijst Paulus hen erop dat ze nu al geschikt zijn gemaakt om deze straks in bezit te nemen, en dus nu al dankbaar kunnen zijn. Door het vermelden van hun redding uit de duisternis zijn hun gedachten weer even bepaald bij het verleden. Maar ze mogen zich in het heden verblijden in de bijzondere gezags- en levenssfeer waarin ze nu, als gelovigen, door de Vader

zijn overgebracht: het koninkrijk van de Zoon van de liefde van de Vader. Wat een contrast met vroeger! Nu niet meer in de macht van de duisternis en van de satan, maar overgebracht in het licht van een koninkrijk dat in alles de aanwezigheid en het gezag laat zien van Hem, naar Wie van eeuwigheid af de liefde van de Vader uitgaat, de Eeuwige Zoon, de Heer Jezus Christus. Dat koninkrijk is hier op aarde nog niet zichtbaar, is nog verborgen en moet nog worden geopenbaard; het Vrederijk moet nog komen, en zal aanbrenen als Christus zijn erfenis in bezit zal nemen en als Zoon des mensen zal gaan regeren over deze schepping, samen met de gelovigen. Daarom worden zij nu al 'erfgenamen van God en medeërfgenen van Christus' genoemd; enerzijds zijn zij nu al verheerlijkt, principieel, door hun verbinding met de opgestane en verheerlijkte Heer; anderzijds weten zij dat de openbaring van die heerlijkheid nog toekomstig is (Rm8:17, 18,30). Maar diezelfde gelovigen mogen nu reeds, hoewel het koninkrijk nog niet openbaar is, zich verheugen in datgene wat dit koninkrijk in zijn verborgen vorm ten diepste kenmerkt en ook in zijn openbare vorm zal blijven kenmerken: het feit dat de Koning van dit koninkrijk de Geliefde Zoon van de Vader is!

In die bijzondere Persoon, de Zoon van de Vader (2Jh:3), hebben zij de verlossing, die bestaat uit de vergeving van de zonden. Het is alsof Paulus zeggen wil: en in niemand anders! Als de satan of dwaalleraren de gelovigen aan het twijfelen willen brengen ten aanzien van de vraag of zij wel werkelijk verlost zijn, of hun zonden wel echt vergeven zijn, dan kunnen zij zich baseren op de verklaring van de geïnspireerde apostel: de verlossing, de vergeving van de zonden, is niet gebaseerd op een gevoel, maar op een Persoon, de Zoon van de liefde van de Vader.

1:12 *de Vader*: deze lezing verklaart het best het ontstaan van de vele varianten in de handschriften, zoals 'de Vader van Christus', 'God en de Vader', 'de God en Vader', 'God de Vader'. Kennelijk hebben afschrijvers gemeend iets te moeten toevoegen aan de lezing 'de Vader', daar de Here Jezus niet in de directe samenhang is genoemd; zie evenwel vs.10; volgens sommige uitgeleggers slaat 'zijn' in vs.11 ook op de Here Jezus.

Van 'de Vader' is vooral sprake in Jh; voor ons gedeelte kan hier worden gedacht aan Jh5:21,26, vgl. 57 (zijn levenwekkende kracht; vgl. Rm6:4; Gl1:1); Jh6:37,65; 10:29 (zijn verkiezende kracht).

die ons bekwaam heeft gemaakt. 'bekwaam heeft gemaakt' (Gr. *hikanoosanti*) is een gesubstantiveerd participium aoristi, hetgeen hier wijst op een eenmalige handeling in het verleden. Men kan ook vertalen 'waardig' of 'geschikt heeft gemaakt'; het verwante *hikanos* betekent eig. 'op grond van geschiktheid of bekwaamheid waardig', vandaar 'waard(ig)', 'geschikt', 'bekwaam'; zie o.a. Mt3:11; 1Ko15:9 ('waard'); Mt8:8 ('belangrijk genoeg'); 2Ko2:16; 3:5 ('bekwaam'). Wat bij de Kolossers van nature ontbrak, heeft de Vader hun verleend; hun bekwaamheid is, om zo te zeggen, 'uit de Vader' (vgl. 2Ko3:5v.).

om deel te hebben aan het erfdeel van de heiligen in het licht. vgl. Hd20:32; 26:18; Ef1:18; Ko3:24.

1:13 *overgebracht in het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde.* het woord 'overgebracht' (Gr. *metestèsen*) is aoristus, en wijst dus op een eenmalige handeling in het verleden, op het feit als zodanig.

het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde. een unieke verbinding; vgl. Lk22:29, waar staat dat de Vader de Here Jezus als Zoon des Mensen (vs.22) een koninkrijk heeft beschikt, dat de Heer dan ook 'mijn koninkrijk' noemt. Het gaat daar dus om 'het koninkrijk van de Zoon des mensen' (zie ook Mt13:41; 16:28); daarnaast vinden we uitdrukkingen als 'het koninkrijk van Christus en van God' (Ef5:5; vgl. Op11:15; 12:10); 'het hemels koninkrijk van de Heer' (2Tm4:18); 'het eeuwig koninkrijk van onze Heer en Heiland Jezus Christus' (2Pt1:11). In al deze gevallen is dit koninkrijk openbaar en toekomstig. De gelovigen zijn echter, zo blijkt hier in Ko1:13, nu reeds op een bijzondere manier onzichtbaar verbonden met de Eeuwige Zoon van de Vader, de toekomstige Koning, wiens gezag zij ondanks zijn afwezigheid vol liefde respecteren; zij zullen in de toekomst samen met Hem in zichtbare heerlijkheid regeren (Rm5:17; 2Tm2:12; Op5:10; 20:6; 22:5; vgl. 1Ko4:8).

van zijn liefde. op te vatten als genitivus qualitatis; de betekenis van de woordgroep 'de Zoon van zijn liefde' is dan feitelijk 'de door de Vader geliefde Zoon'; vgl. Ef1:6; Mk12:6.

1:14 *in Wie.* slaat terug op 'de Zoon van zijn liefde'; zie vs.15, en Rm3:24; 1Ko1:30; Ef1:7.

de verlossing. Gr. *apolutroosis*, komt verder voor in Lk21:28 (de verlossing van het Joodse overblijfsel in de Grote Verdrukking); Rm3:24; 1Ko1:30; Ef1:7; Hb9:15 (de verlossing van de zondaar);

Rm8:23 (de verlossing van het lichaam van de gelovige); Ef1:14; 4:30 (de verlossing van de hele schepping). Het woord is verwant met Gr. *lutron* = losprijs (Mt20:28; Mk10:45). Deze losprijs is het bloed van Christus (1Pt1:18; Ef1:7), dat gevloeid heeft toen Hij zijn leven gaf op het kruis (Ko1:20; Hb9:15).

de vergeving van de zonden: 'vergeving', Gr. *afesis*, betekent lett. het 'weg laten gaan', 'wegsturen'.

1:15 Hij is [het] beeld van de onzichtbare God, [de] eerstgeborene van [de] hele schepping, **1:16** want in Hem zijn alle dingen geschapen in de hemelen en op de aarde, de zichtbare en de onzichtbare, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten: alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen. **1:17** En Hij is vóór alle dingen en alle dingen bestaan samen in Hem. **1:18** En Hij is het hoofd van het lichaam, de gemeente, Hij die [het] begin is, [de] eerstgeborene uit de doden, opdat Hij in alle dingen de eerste plaats zou innemen.

In dit gedeelte geeft Paulus een schitterende beschrijving van de Here Jezus. In de voorafgaande verzen heeft hij de Kolossers laten zien waarom zij alle reden hebben de Vader te danken voor wat Hij voor hen heeft gedaan. Nu hij evenwel in vs.14 gesproken heeft over het koninkrijk van de Zoon van de liefde van de Vader, wil hij alle licht laten schijnen op de voortreffelijkheden van deze unieke Persoon, in wiens koninkrijk zij overgebracht zijn, en door wiens werk zij de verlossing, de vergeving van de zonden, ontvangen hebben. Dan spreekt hij niet meer over de Kolossers, maar over de volmaaktheid van de Here Jezus, de centrale figuur in dat koninkrijk waarin zij zijn overgebracht. Het accent ligt in deze verzen meer op de heerlijkheid van zijn Persoon dan op zijn werk.

Achtereenvolgens gebruikt Paulus de volgende nadere aanduidingen om de heerlijkheid van de Zoon voor stellen:

(1) Het *beeld van de onzichtbare God* (vs.15), wat inhoudt dat Hij, evenals Adam vóór de zondeval, de zichtbare Vertegenwoordiger van de onzichtbare God is. Adam was het voorbeeld, de voorafschaduw, van Hem die komen zou, dat is Christus (Rm5:14). Niet Adam, maar de eniggeboren

Zoon, die in de schoot van de Vader is, die heeft Hem verklaard (Jh1:18). Alleen de Zoon kon vertellen dat God in diepste wezen Vader is. Hij is het eeuwige leven, dat bij de Vader was en ons geopenbaard is (1Jh1:2). Als zodanig heeft de Zoon heerlijkheid (2Ko4:4); Hij is de uitstraling van Gods heerlijkheid (Hb1:3); daarom kon Hij zeggen: 'Ik en de Vader zijn één' (Jh10:30), en: 'Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien' (Jh14:9; vgl. 12:45).

(2) De *eerstgeborene van de hele schepping* (vs.15), wat zeker niet betekent dat Hij het eerst geschapen zou zijn, maar dat Hij die vanaf zijn menswording deelnam aan de scheppingswerkelijkheid (Hb2:14), daarin een unieke verheven plaats inneemt. Waarom komt juist Hem die plaats toe? Omdat Hij de Schepper Zelf is; de hele schepping is uit zijn hand voortgekomen. Direct aansluitend schrijft Paulus immers niet alleen dat *in* Hem (d.w.z. in de kracht van zijn Persoon), maar ook *door* Hem alle dingen geschapen zijn (vs.16; vgl. Jh1:3 en Hb1:2). Hij *is* vóór alle dingen, d.w.z. vóór het bestaan van alle dingen was Hij er als als de Ik Ben (vs.17; vgl. Jh8:58). De aanduiding 'eerstgeborene' (niet zozeer een aanduiding van tijds-volgorde als wel van rangorde; vgl. Ps89:28) wijst dan ook op de hoge positie die Hem als de Schepper toekomt als Hij intreedt in de zichtbare, door Hem geschapen werkelijkheid. Dan blijkt dat ook de engelen-machten (de door Hem geschapen tronen, heerschappijen, overheden en machten) Hem ten dienste staan en onderworpen zijn (Lk2:9-14; Mt4:11; Jh1:52; Lk22:43; Mt26:53), ja, Hem aanbidden (Hb1:6), en dat ook de gevallen engelen voor Hem sidderen (Mk1:23v.). Hoe verkeerd is het daarom ook als mensen engelen, mede-schepselen dus, aanbidden (Ko2:18).

(3) Het *hoofd van het lichaam, de Gemeente* (vs.18); Paulus spreekt in feite van een tweevoudig hoofdschap van Christus: in vss.15-17 gaat het over zijn hoofdschap in verbinding met de schepping, en hier in vs.18 gaat het over zijn hoofdschap in verbinding met de Gemeente, dat Hij bezit als de Opgestane. Hij is haar Hoofd, d.w.z. haar leven en groei komen uit Hem voort en zijn gericht op Hem, aan wiens gezag zij onderworpen is (vgl. Ko2:19; Ef4:15v.; 5:23v.). Zo wordt duidelijk dat Hem zowel in de tijdelijke wereld van de

uit zijn hand voortgekomen schepping alsook in het eeuwige bestel van de door zijn dood en opstanding toegankelijk geworden opstandingswereld de eerste plaats toekomt. Hij is immers

(4) Het *'begin', de eerstgeborene uit de doden* (vs.18), d.w.z. Hij is de Persoon door wiens dood en opstanding een totaal nieuw bestel, de wereld van de opstanding, begonnen is, en die daarom in die opstandingswereld de eerstgeborene, de belangrijkste, is. Om de eerstgeborene van de hele schepping te worden moest Hij als mens geboren worden. Om vervolgens de eerstgeborene uit de doden te worden moest Hij, de Schepper van alle leven, sterven en weer opstaan uit de doden. Uiteindelijk is Hij dus Mens geworden om te kunnen sterven. Door zijn dood heeft Hij hem tenietgedaan die de macht over de dood had, dat is de duivel (Hb2:14). Maar Hij is ook opgestaan uit de doden, d.w.z. van tussen de doden uit, en zo is Hij het Hoofd geworden van een nieuw mensengeslacht. In die zin wordt Hij hier in Ko1:18 [het] begin', en in Op3:14 'het begin van de schepping van God' genoemd. Hij heeft leven en onvergankelijkheid, een totaal nieuwe levenssfeer, aan het licht gebracht, waaraan elke afzonderlijke gelovige, als een nieuwe schepping in Christus, deelheeft (2Tm1:10; 2Ko5:17). Zij leven nu voor Hem die voor hen is gestorven en opgewekt (Rm5:15). In die nieuwe orde is de Gemeente met Hem als haar Hoofd verbonden, omdat zij haar totale bestaan te danken heeft aan de dood en de opstanding van de Here Jezus; alleen daarom kan zij aangeduid worden als 'de Gemeente van de eerstgeborenen' (Hb12:23; vgl. Rm8:29). Zo komt Paulus tenslotte bij het doel van deze indrukwekkende beschrijving: te laten zien dat het de bedoeling van de Vader was dat de Zoon van zijn liefde in alle dingen, in het heelal, in de zichtbare en de onzichtbare scheppingswereld en in de wereld van de opstanding de eerste plaats zou innemen, die alleen Hem toekomt!

1:15 [het] *beeld van de onzichtbare God*: 'beeld' is in het Gr. *eikoon*, dat in het NT 'kopie', 'afbeelding', 'beeld' betekent, maar steeds zo dat het 'origineel' daarin altijd aanwezig is (Kittel, TDNT II 395); vgl. munten met daarop de afbeelding, 'het beeld' als de zichtbare vertegenwoordiger van de levende vorst,

Mt22:20. Het woord 'gelijkenis' geeft een veel minder sterke overeenkomst in vorm en eigenschappen aan; vgl. beide woorden in Rm1:23. Zo is de mens naar Gods beeld geschapen (Gn1:27), alsook naar Gods gelijkenis (Gn1:26). Van de Here Jezus wordt niet gezegd dat Hij naar Gods gelijkenis was, want Hij is God Zelf en representeert Hem volkomen (zie Ko1:19; 2:9; zie voor de overeenkomst resp. het contrast tussen Adam en Christus resp. Rm5:14 en 1Ko15:45v.). Dat Christus het beeld van de onzichtbare God wordt genoemd, onderstreept dat er geen openbaring van God is dan alleen in Christus. Dit is belangrijk i.v.m. de dwaalleer uit hfdst.2 (zie ook de Inleiding).

de onzichtbare God: vgl. 1Tm1:17; Hb11:27; 'onzichtbaar' (Gr. *aoratos*) verder in Rm1:20; Ko1:16.

[de] eerstgeborene van [de] hele schepping: het woord 'eerstgeborene' (Gr. *proototokos*) komt in het Gr. buiten het NT nauwelijks voor, en nooit in teksten die ouder zijn dan de LXX. In de LXX geeft het meestal een tijds-volgorde (vgl. Gn25:13; 27:19), en bij uitzondering een rangorde aan; vgl. Ps89:28, en zie ook Ex4:22, waar het volk Israël de eerstgeboren zoon van de HERE wordt genoemd (vgl. Efraïm in Jr31:9), zonder dat dit impliceert dat de andere volken de andere zonen van de HERE zouden zijn. In het NT vinden we in Lk2:7 'zij baarde haar eerstgeboren Zoon', wat op tijdsvolgorde slaat; uit Mt13:55v. en Mk6:3 blijkt dat zij later nog meer kinderen heeft gekregen. Ook hier is de notie 'rangorde' niet uit te sluiten. In alle overige plaatsen in het NT waar het woord 'eerstgeborene' Christus aanduidt, lijkt het vooral te wijzen op rangorde: zie Rm8:29 ('[de] eerstgeborene onder vele broeders'); Ko1:15; Hb1:6 ('de Eerstgeborene'); Op1:5 ('de eerstgeborene van de doden'); toch blijft de notie 'tijds-volgorde' te beluisteren in Ko1:18 (zie comm. hieronder). De genitivus 'van [de] hele schepping' lijkt het best te verklaren als een genitivus partitivus, mits men daaruit niet concludeert dat Christus als de Eerstgeborene deel uitmaakt van de schepping in die zin dat Hij Zelf geschapen zou zijn, zij het dan als eerste; dat mag, blijkens vs.16, absoluut niet de conclusie zijn. Daarom kan men de hele woordgroep 'eerstgeborene van de hele schepping' het best omschrijven als een aanduiding voor de unieke, hoge positie die de Here Jezus inneemt, vanaf het moment dat Hij, door Mens te worden en zo aan de scheppingswerkelijkheid deel te krijgen, zijn intrede deed in zijn eigen schepping. Vers 16 motiveert vervolgens waarom juist Hij daarin die ereplaats heeft.

1:16 *in Hem zijn alle dingen geschapen:* 'in Hem' (Gr. *en autoōi*), d.w.z. in verbinding met en in de kracht van zijn Persoon werden Gods scheppingshandelingen verricht; 'zijn ... geschapen' is

aoristus (Gr. *ektisthè*) en verwijst naar het eenmalig in het aanzijn roepen van de schepping.

de onzichtbare [dingen]: zie vs.15. Deze categorie wordt nader gespecificeerd door de er direct op volgende vier met 'hetzij' ingeleide begrippen.

hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten: dit zijn aanduidingen voor de onzichtbare wereld van de engelen; zie Ef6:12, waar 'overheden en machten' worden gecontrasteerd met 'bloed en vlees', en dus geen menselijke maar geestelijke overheden en machten aanduiden. De hier gegeven indeling wijst op een hoge organisatiegraad binnen de engelenwereld. Voor de Kolossers, die gevaar liepen verleid te worden tot engelenverering (2:18), was het belangrijk te zien dat zij zich in dat geval schuldig zouden maken aan verering van wezens die evenzeer tot de schepping behoorden als zijzelf. Alles in deze schepping was juist 'tot Hem' (zie hieronder) geschapen, die als de Schepper daarboven verheven is (Ef1:21; 3:10; 6:12; Ko2:10, 15) en dus alle eer toekomt. Zeer waarschijnlijk polemiseert Paulus hier tegen de gnostiek; zie de kenmerken daarvan in de Inleiding.

door Hem: Gr. *di' autou*, d.w.z. door zijn handelend optreden; zie 1Ko8:6 (vgl. Rm11:36); Jh1:3; Hb1:2.

tot Hem: Gr. *eis auton*, d.w.z. de gehele schepping is op Hem gericht, dient tot zijn verheerlijking en vindt in Hem haar zin en doel. Ook dit is vrij zeker tegen de gnostiek gericht; zie de kenmerken daarvan in de Inleiding.

zijn ... geschaper: perfectum (Gr. *ektistai*), wat aangeeft dat het om een handeling gaat die in het verleden heeft plaatsgevonden, maar waarvan de gevolgen tot in het heden voortduren; het gaat om een blijvend resultaat, een ingetreden toestand. De werkelijkheid blijft scheppingswerkelijkheid, blijft in voortdurende relatie tot haar Schepper; vgl. vs.17, en zie het slot van Jh1:3, waar 'geworden is' (Gr. *gegonen*) eveneens perfectum is en daarom vertaald kan worden als 'bestaat'.

1:17 *En Hij is vóór alle dingen*: het woord 'voor' (Gr. *pro*) heeft in het NT bijna altijd de betekenis van 'eerder dan', 'voorafgaand aan'; bij Paulus komt het uitsluitend in die betekenis voor, nl. in Rm16:17; 1Ko2:7; 4:5; 2Ko12:2; Gl1:17; 2:12; Ef1:4; 2Tm1:9; 4:21; indien ook Hb van Paulus: Hb11:5. Hier in Ko1:17 is de veiligste uitleg daarom dat Christus als de Ik Ben bestaan heeft; vgl. Jh8:58; 17:5,24.

alle dingen bestaan samen in Hem: 'samen bestaan' (van Gr. *sunestèka*) is vertaald als 'bestaan' in 2Pt3:5 (waar staat dat de aarde 'bestaande' was door het woord van God); vgl. Hb1:3 ('die alle dingen draagt door het woord van zijn kracht') en Ps119:91.

1:18 *Hij is het hoofd van het lichaam, de gemeente:* zie over de Gemeente als het Lichaam van Christus Rm12:5 en 1Ko12:12-31; van Christus' hoofdschap in verbinding met de Gemeente als zijn Lichaam is uitsluitend sprake in Ef en Ko.

[de] eerstgeborene uit de doden: zie voor 'eerstgeborene' het comm. bij vs.15. De woordgroep '[de] eerstgeborene uit de doden' houdt in dat Christus als eerste is opgestaan van tussen de doden uit (vgl. Hd26:23), en in die zin de eersteling is van hen die ontslapen zijn, een voorloper van de gelovigen die nog zullen worden opgewekt (1Ko15:20-23). Daarnaast wordt Hij in Op1:5 de 'eerstgeborene van de doden' genoemd, wat aangeeft dat Hij onder hen, in de kracht van zijn opstanding, de eerste plaats inneemt: in tegenstelling tot de doden die vóór Hem uit de doden waren opgewekt, is Hij immers opgestaan om nooit meer te sterven (Rm6:9).

in alle dingen: Gr. *en pasin*, dat ook masculinum kan zijn: 'in allen', 'onder allen; gelet op het neutrum in vss.16 en 17 verdient het neutrum ook hier in vs.18 de voorkeur.

de eerste plaats inneemt: Gr. (*genètai ...*) *prooteuoon*, lett. '(werd ...) de eerste plaats innemend'; dit woord 'de eerste plaats innemen' (Gr. *prooteuoo*) alleen hier in het NT; in negatieve zin komt *filo-prooteuoo* voor in 3Jh:9, waar Diotrefes 'graag de eerste is' – en daarmee streeft naar een plaats die niet hem, maar Christus toekomt.

1:19 *Want het behaagde de hele Volheid in Hem te wonen en door Hem alle dingen tot Zichzelf te verzoenen, na vrede gemaakt te hebben door het bloed van zijn kruis, <door Hem,> hetzij de dingen op de aarde, hetzij de dingen in de hemelen. 1:21* *En u, die er vroeger vreemd aan was en vijandig gezind was door uw boze werken, 1:22* *heeft Hij echter nu verzoend in het lichaam van zijn vlees door de dood, om u heilig, onberispelijk en onstraffelijk voor Zich te stellen; 1:23* *als u namelijk blijft in het geloof, gegrond en vast, en zich niet laat afbrengen van de hoop van het evangelie dat u gehoord hebt, dat gepredikt is in [de] hele schepping die onder de hemel is, waarvan ik, Paulus, een dienaar geworden ben.*

Waarom komt de Zoon van de liefde van de Vader, over wiens heerlijkheden de apostel zo'n indrukwekkende uiteenzetting heeft gegeven, deze eerste plaats in alle dingen toe? Omdat Hij de unieke Persoon was, in Wie het de hele Vol-

heid behaagde te wonen. In 2:9, waar ook sprake is van dit 'wonen', blijkt dat Paulus met de aanduiding 'de hele Volheid' doelt op 'de hele Volheid van de Godheid'; de woorden 'in Hem' worden daar verduidelijkt met het woord 'lichamelijk'. Daarom concluderen we uit deze beide plaatsen (1:19 en 2:9) dat bij de Vleeswording de Drieënige God er behagen in schiep te gaan wonen in het lichaam van de Mens Christus Jezus en ook nu nog in Hem woont. Veelzeggend is dan ook dat de Here Jezus zijn lichaam een tempel heeft genoemd (Jh2:19-21). Overigens is het niet ondenkbaar dat Paulus hier tegen de gnostiek polemiseert. In deze stroming had het woord 'volheid' een geheel eigen betekenis; het was een aanduiding voor de lagere, uit God voortgekomen wezens (zoals de engelenmachten), of voor Gods eigenschappen, die dan als personen werden gezien (zie de Inleiding).

Maar alleen de aanwezigheid van Christus als de Eerstgeborene van de hele schepping kon niet verhullen dat de schepping onder het beslag van de zonde lag. Daarom wilde God verder gaan en door deze Mens uiteindelijk ook alle dingen tot Zichzelf verzoenen, d.w.z. alles herstellen wat in de schepping als gevolg van de zonde in disharmonie was geraakt. De schepping is immers aan de vruchteloosheid onderworpen, en zucht, in afwachting van een betere situatie (Rm8:20,22). De zonde en de dood lijken nu de schepping in hun ban te hebben (Rm5:12,21). De schepping staat op voet van oorlog met de Schepper, en is in opstand. Daarom is er vrede nodig. Voor die vrede, die harmonie, die tijdens het Vrederijk en daarna in de eeuwige toestand in de nieuwe hemel en op de nieuwe aarde in de hele schepping te bespeuren zal zijn, is de grondslag gelegd op het kruis van Golgotha, waar de Here Jezus zijn bloed gestort heeft. Voor alles heeft Hij de dood gesmaakt (Hb2:9). Hij was het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt (Jh1:29; vgl. Hb9:26). Maar uiteindelijk was het juist de mens die ver van God was afgeraakt, en die doelbewust een vijandige houding ten opzichte van zijn Schepper aannam, blijkend uit boze werken. God was bij de Vleeswording in de schepping en dus ook naar de mens gekomen, maar de Vleeswording bracht de mens niet terug naar God. Zo zien we dat het noodzakelijk was dat God, wilde Christus een tweevoudig *hoofdschap*

kunnen bekleden, ook een tweevoudige *verzoening* bewerkte:

(1) vs.20: van de *hele schepping* (alle dingen ... hetzij de dingen op de aarde, hetzij de dingen in de hemelen); deze verzoening is nog geen feit (vgl. Hb2:8), maar de grondslag ervoor, het bloed van zijn kruis, is wel reeds gelegd;

(2) vs.22: van de *gelovigen*; zij zijn nú al verzoend (Rm5:11), zijn nu al een nieuwe schepping (2Ko5:17,18), een nieuw mensengeslacht (Ef4:24). God heeft deze verzoening tot stand gebracht in het lichaam van het vlees van Christus, door de dood. In dat lichaam heeft Christus, toen Hij aan het kruis hing en daar voor hen stierf, hun zonden gedragen en ze volledig uitgeboet (1Pt2:24). Doordat Hij dat op een volmaakte wijze gedaan heeft, kan God de gelovigen nu heilig, onberispelijk en straffeloos voor Zich stellen (vgl. Ef5:27).

Paulus wijst de Kolossers er vervolgens nog op, dat zij in het geloof (d.i. de geopenbaarde geloofswaarheid) moesten blijven. Er waren immers, zoals blijkt uit hfdst.2, mensen die hen met overredende taal wilden misleiden, hen wilden inpalmen met allerlei menselijke, fundamenteel wereldse gedachtenspinsels. Maar de Kolossers moesten zich gefundeerd weten in het geloof, in de volle door God geopenbaarde geloofswaarheid, en zich niet door de genoemde dwaalleraren laten afbrengen van de hoop, die verbonden was met het evangelie dat zij gehoord en aangenomen hadden. Die hoop was Christus Zelf (1:27). Paulus laat zien dat het evangelie juist niet een beperkte reikwijdte heeft – zoals de zich mede op het Jodendom oriënterende dwaalleraren leken te suggereren (zie bijv. 2:16) –, maar in de hele schepping die onder de hemel is, gepredikt wordt, en een appèl doet op alle mensen, zonder uitzondering, en niet alleen op een groep ingewijden, zoals in de gnostiek (zie de Inleiding). Ook de intellectuele elite in Athene kreeg te horen dat aan hen die universele boodschap gebracht werd: 'God beveelt nu aan de mensen dat zij zich allen overal moeten bekeren' (Hd17:30). Dat was de boodschap die Paulus mocht brengen, en die tevens een blijde boodschap van verlossing in Christus Jezus was. Dit evangelie overschreed de grenzen van het Jodendom volledig. Van die boodschap, en dus van de God die hem had gezonden, was Paulus een dienaar geworden. Het is alsof Paulus zeggen wil: En als ik aan dat evangelie genoeg heb, wat

zou er in jullie geval dan nog aan moeten worden toegevoegd? Zo zien we een evangelie, gepredikt door een man die zich daarvan een dienaar wist, die zich als apostel speciaal op de volken richtte (Gl2:7), die gesteld was als prediker, apostel en leraar van de volken in geloof en waarheid (1Tm 2:7), die voor deze dienst gevangenschap trotseerde (Ef3:1). Zo'n dienstknecht was hij *geworden*. Vroeger was hij een lasteraar, een vervolger en een smader geweest. Maar gelukkig kon hij later zeggen: 'Ik dank Christus Jezus, onze Heer, die mij kracht gegeven heeft, dat Hij mij trouw heeft geacht, daar Hij mij in [de] bediening gesteld heeft' (1Tm1:12; vgl. Hd20:24). Daarom vinden we bij de dienstknecht Paulus in zekere zin dezelfde dubbele gerichtheid als bij het hoofdschap en de verzoening van zijn Heer, namelijk een bediening met het oog op de hele schepping (wie onder de hemel het evangelie maar horen wilde) en een bediening met het oog op de Gemeente (vgl. vss.23 en 25).

1:19 *het behaagde*: lett. 'het was het welbehagen van', Gr. *eudokēsen*, een aoristus die wijst op een eenmalig feit in het verleden.

de hele Volheid: het woord 'Volheid' (Gr. *plēroōma*) komt voor in Mt9:16 en Mk2:21 ('het ingezette stuk'); Mk6:43 (lett. 'volheden van twaalf korven'); 8:20 (lett. 'volheden van hoeveel manden'); Jh1:16; verder uitsluitend bij Paulus: Rm11:12,25; 13:10 ('vervulling'); 15:29; 1Ko10:26; Gl4:4; Ef1:10,23; 3:19; 4:13; Ko1:19; 2:9. Bij de uitleg van deze verzen zal men per geval een keuze moeten maken voor één van de beide grondbetekeningen van het woord 'volheid', te weten

(1) 'dat wat (aan)vult', 'aanvulling';

(2) 'dat wat gevuld wordt of vol is', vandaar 'totaal', 'totaliteit', 'som', 'volledigheid', 'volmaaktheid', 'volkomenheid', 'het in en op zichzelf volkomen en volledig zijn'.

Hier in Ko1:19 en ook in 2:9 (daar gevolgd door een genitivus subjectivus) lijkt (2) de beste zin te geven. We vatten de woordgroep 'de hele Volheid' daarom op als een aanduiding voor 'God in zijn volmaakte totaliteit', d.i. voor de Drieënige God.

wonen: zie ook 2:9, beide keren een vorm van Gr. *katoikeō*; hier in 1:19 staat een infinitivus aoristi, die het best ingressief kan worden opgevat (vert. 'te gaan wonen'); blijkens de toevoeging 'lichamelijk' in 2:9 moet hier aan het moment van de vleeswording worden gedacht; zo ook Bruce bij 2:9, terwijl hij deze uit-

drukking in 1:19 zonder nadere verklaring op de verhoging betreft.

1:20 tot Zichzelf: d.i. tot de Volheid. De Gr. tekst van Nestle-Aland leest hier *eis auton*, 'tot Hem', d.i. tot Christus. Omdat in de handschriften het verschil tussen *auton* ('Hem') en *hauton* als verkorting van *heauton* ('Zichzelf') niet of nauwelijks zichtbaar is, variëren de verschillende tekstituitgaven en vertalingen hier nogal.

verzoener: infinitivus aoristi van Gr. *apokatallassoo*, dat ook voorkomt in vs.22 en in Ef2:16; zie verder de Excursus 1:20.

na vrede gemaakt te hebben: in het Gr. één woord, *eirènopoièsas*, een participium aoristi van het werkwoord *eirènopoièoo*, dat alleen hier voorkomt; als twee woorden in Ef2:15; het verwante substantivum 'vredestichter' (Gr. *eirènopoiòs*) komt voor in Mt5:9. Voor het verband tussen verzoening en vrede vgl. Hd7:26.

door het bloed van zijn kruis: alleen hier in Ko is sprake van Christus' bloed. Het kruis komt in deze brief nog voor in 2:14-15. <door Hem>: hoewel deze woorden (Gr. *di' autou*) qua handschriftengetuigenis sterk staan, ontbreken ze in een fors aantal handschriften; ze worden daarom door sommigen als een toevoeging beschouwd, temeer daar ze volgens hen overbodig zijn en het betoog minder duidelijk maken. Dat zou echter juist voor de authenticiteit van deze lezing kunnen pleiten. De woorden 'door Hem' herinneren aan het begin van het vers en zijn in ieder geval goed te verklaren als een nadere uitwerking van 'door het bloed van zijn kruis': het vrede maken, de verzoening vond plaats door de Persoon van Christus.

hetzij de dingen op de aarde, hetzij de dingen in de hemelen: uit het feit dat in vs.16 de engelenmachten inbegrepen zijn bij deze 'dingen', leiden sommigen (o.a. Peake) af dat ook engelen in deze verzoening van de schepping delen. Dit is echter niet vol te houden in het licht van Hb2:16. Het evangelie wordt niet aan engelen, maar aan mensen gepredikt; zie Ko1:23, waar sprake is van een prediking in de hele schepping die onder de hemel is (zie comm. hieronder). Engelen horen daar niet bij; hun woonplaats is de hemel (zie bij Paulus Gl1:8). De gevallen engelen zullen niet verzoend worden, maar samen met hun overste, de duivel, eindigen in het eeuwige vuur (Mt25:41). Sommigen van hen staan zelfs nu al onder 'arrest' (2Pt2:4; Jd:6; vgl. Gn6:1-4). De niet-gevallen engelen (de 'uitverkoren' engelen van 1Tm5:21) hebben niet gezondigd en hebben dus ook geen verzoening nodig. Zij hebben ook geen zondige natuur geërfd van hun 'gevallen hoofd', de duivel, omdat zij niet uit hem geboren zijn.

Mensen worden als zondaars geboren omdat zij allen geboren zijn na de val van 'hun hoofd', d.i. Adam. Daarom hebben alle mensen verzoening nodig. Het moet dus bij 'de dingen in de hemelen' gaan om alles in de hemelen dat door de zonde is aangestast, behalve de engelen.

1:21 *en u*: deze woorden staan nadrukkelijk voorop en markeren de overgang naar een nieuw onderwerp; vgl. Ef2:1.

u, die er vroeger vreemd aan was: lett. 'u, die vroeger vervreemd was'. Het woord 'vervreemd' is een passief participium perfecti van *apallotrioomai*, 'vervreemden', en komt zo ook voor in Ef2:12; 4:18; het woord 'vervreemd' benadrukt niet zozeer het 'vervreemden' als proces, als wel de toestand van het '(ver)vreemd' zijn. Men zou kunnen vertalen 'buitenstaanders', 'vreemdelingen'.

vijandig gezind: Gr. *echthrous tei dianoiai*, 'vijanden in het verstand'; voor vergelijkbare typering van de onverzoende mens vgl. Ef4:18 ('verduisterd in hun verstand, vreemd aan het leven van God') en Rm5:10 ('Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn ...').

door uw boze werken: van 'boze werken' is sprake in Jh3:19; 7:7; 1Jh3:12; 2Jh:11; vgl. 2Tm4:18.

1:22 *heeft Hij echter nu verzoend*: met het woord 'Hij' wordt terugverwezen naar de Volheid van de Godheid.

echter nu: Gr. *nun de*, staat zowel tegenover 'vroeger' (Gr. *pote*) in vs.21 (vgl. Rm11:30; Ef2:13; 1Pt2:10), alsook, aangezien het hier om de verzoening van mensen gaat, tegenover de verzoening van 'alle dingen' in vs.20 (vgl. Rm5:11).

verzoend: zie vs.20.

het lichaam van zijn vlees: 'van zijn vlees' is een genitivus qualitatis: 'bestaande uit vlees'; de gehele woordgroep is een aanduiding voor het lichamelijk bestaan van Christus, dat de voorwaarde was voor zijn dood; vgl. Jh1:14; 6:51; Hd 2:31; Rm8:3; 2Ko5:16; 1Tm3:16; Hb5:7; 10:20; 1Pt3:18; 4:1; 1Jh4:2; 2Jh:7.

onberispelijk: Gr. *amoomos*, verder in Ef1:4; 5:27; Fp2:15 ('onbesproken'); Hb9:14 en 1Pt1:19 ('vlekkeloos'); Jd:24; Op14:5; de betekenis is dat er geen 'smet' (Gr. *moomos*, 2Pt2:13) op rust.

onstraffelijk: Gr. *anenklêtos*, lett. 'onaanklaagbaar', 'van niets te beschuldigen', vandaar 'om niets te straffen'; verder in 1Ko1:8; 1Tm3:10; Tt1:6,7. Het woord bestaat uit een ontkennend voorvoegsel en de stam van *enkaleoo*, 'aanklagen', 'beschuldigen', 'beschuldiging inbrengen' (Hd19:38,40; 23:28v.; 26:2,7; Rm8:33); vgl. *enklêma*, aanklacht (Hd23:29, 'iets dat', lett. 'een aanklacht die'; 25:16).

1:23 *als u namelijk blijft in het geloof*: dat is de voorwaarde om

niet alleen in positie, maar ook praktisch heilig, onberispelijk en onstraffelijk voor God te worden gevonden; vgl. 1Ko1:8.

gegrond: Gr. *tethemelioomenoi*, een passief participium perfecti van *themelioo*, 'grondvesten', 'funderen' (Mt7:25 en Hb1:10 lett.; Ef3:17 en 1Pt5:10 fig.).

vast: Gr. *hedraios*, 'stabiel', 'standvastig'; verder in 1Ko7:37; 15:58; vgl. het verwante woord 'grondslag' (Gr. *hedraiooma*) in 1Tm3:15.

en zich niet laat afbrengen van: 'zich niet laten afbrengen van' (Gr. *metakineomai*, alleen hier) is lett. 'zich niet laten bewegen van', 'niet bewegen worden van'; verwant met 'onbeweeglijk' (Gr. *ametakinètos*) in 1Ko15:58, dat daar, evenals hier, verbonden wordt met 'standvastig' (= vast).

de hoop van het evangelie: deze verbinding alleen hier. De genitivus 'van het evangelie' kan worden opgevat als een genitivus qualitatis ('gekenmerkt door het evangelie', 'behorend bij het evangelie'); zie verder over deze specifiek christelijke, hemelse hoop 1:5,27. De hoop van Israël evenwel was niet de hemel, maar de aarde (vgl. Hd26:6v.; 28:20). Daarom is de hoop van de christen een 'betere hoop' (Hb7:19).

dat u gehoord hebt: zie 1:6.

in [de] hele schepping die onder de hemel is: d.w.z. aan elk mens, waar ook in de kosmos, die het maar horen wil. Zie voor 'onder de hemel' als universele plaatsaanduiding Hd2:5; speciaal i.v.m. de verkondiging van het evangelie aan mensen Hd4:12; vgl. Rm10:18.

waarvan ik, Paulus een dienaar geworden ben: voor 'ik, Paulus' vgl. 2Ko10:1; Ef3:1; 1Th2:18; Fm:19.

dienaar: een aanduiding voor iemand die vrijwillig een bepaalde taak voor iemand anders verricht (Gr. *diakonos*). Zie voor Paulus als 'dienaar van het evangelie' Ef3:7. Hij noemt zichzelf in verbinding met de evangelieprediking een 'dienstknecht' die zich afhankelijk weet van zijn Heer (1Ko3:5); tevens is hij 'dienaar van het nieuwe verbond' (2Ko3:6), 'van God' (6:4; vgl. Hd21:19), 'van Christus' (11:23). Zie over Paulus als dienaar van de Gemeente Ko1:25.

EXCURSUS 1:20 De Griekse woorden voor VERZOENING

De van het bijv.nw. **hileoos** = goedgunstig, genadig (Hb 8:12) afgeleide woorden zijn:

werkwoord *hilaskomai* in Lk18:13 (genadig zijn)
Hb2:17 (verzoening doen)

zelfst.nw. *hilasmos* in 1Jh2:2 (zoenoffer)
1Jh4:10 (zoenoffer)

zelfst.nw. *hilastèrion* in Rm3:25 (genadetroon)
Hb9:5 (verzoendeksel)

Bij deze woordgroep gaat het om het feit dat God gunstig gestemd wordt tegenover de zondaar en om Gods genadevol ingrijpen ten gunste van deze zondaar. God kan de zondaar genadig zijn omdat Hij een rechtvaardige grondslag heeft, nl. het bloed van Christus. Christus Zelf is dit 'middel tot verzoening', 'zoenmiddel' (*hilasmos*, 1Jh2:2; 4:10); of de zondaar dit wil gebruiken of niet, Christus is degene in Wie God zijn goedgunstigheid jegens de wereld heeft laten blijken. Dit woord spreekt niet van een nieuwe betrekking, maar van de grondslag waarop deze tot stand kan komen. De voorwaarde is geloof; wie dat niet heeft, wijst Gods genadevol aanbod af en gebruikt het (voor zijn zonden ruimschoots toereikende) zoenmiddel niet. Zijn zonden zijn dus niet verzoend.

De andere Gr.woorden voor verzoening/verzoenen gaan alle terug op het werkwoord **allassoo**, dat 'veranderen' betekent en in die betekenis voorkomt in Hd6:14; Rm1:23 ('vervangen'); 1Ko15:51,52; Gl4:20 ('op een andere toon spreken'); Hb1:12. Hiervan afgeleid zijn:

werkwoord *apallassoo*, met voorzetsel *apo*, van ... af, lett. 'veranderen van', 'bevrijden van', in Lk12:58; Hd19:12; zonder *apo* in Hb2:15 ('verlossen');

werkwoord *diallassomai* in Mt5:24 ('zich verzoenen met'), waarbij het gaat om verzoening van twee mensen met elkaar, niet om de één met de ander, zoals de volgende woorden:

zelfst. nw. *katallagè* in Rm5:11; 11:15; 2Ko5:18/19;

werkwoord *katallassoo* in Rm5:10; 1Ko7:11; 2Ko5:18,19,20;
versterking hiervan *apokatallassoo* in Ef2:16; Ko1:20,22.

De kerngedachte van deze woordgroep is 'verandering', en wel van vijandschap naar vriendschap (vgl. Hd7:26), van vervloeking naar harmonie. Deze verandering is zo radicaal omdat deze ook een interne verandering impliceert: de met God verzoende mens is een nieuwe schepping geworden, het oude is voorbijgegaan, alles is nieuw geworden (2Ko5:17,18; vgl. Rm 5:10).

Interessant is ook het woord *antallagma* (het voorvoegsel *ant'* betekent 'in plaats van') in Mt16:26 (=Mk8:37), dat eig. het 'ruilmiddel' aanduidt dat in plaats van de ander/het andere wordt gegeven. Het wordt vertaald als 'in ruil voor'; lett. 'als ruilmiddel van', 'als middel in ruil voor'. Zo komen we op het raakvlak met de Gr. woorden voor 'losprijs' en 'verlossen'!

1:24 *Thans verblijd ik mij in mijn lijden voor u en vul in mijn vlees aan wat nog ontbreekt aan de verdrukkingen van Christus voor zijn lichaam, dat is de gemeente, 1:25 waarvan ik een dienaar geworden ben overeenkomstig het rentmeesterschap van God dat mij gegeven is voor u, om het woord van God te voleindigen: 1:26 de verborgenheid, die van alle eeuwen en geslachten verborgen is geweest, maar die nu geopenbaard is aan zijn heiligen.*

In het voorafgaande heeft Paulus het volgende onderscheiden:

(1) een tweevoudig hoofdschap van Christus:

– van de schepping (vss.15-17)

– van de Gemeente (vs.18);

(2) een tweevoudige verzoening door Christus:

– van de schepping (alle dingen, vs.20)

– van de Gemeente (u, vs.22).

Deze zelfde beide ‘terreinen’ zagen we ook in de dienst van de apostel Paulus. Hij beschrijft zichzelf als een dienaar

– van het evangelie (gepredikt in de hele schepping, vs.23)

– van de Gemeente (vss.25-28).

In het betoog van de apostel zien we evenwel dat dit laatste niet zondermeer als een mooie ‘afsluiting’, parallel met de daaraan voorafgaande onderscheidingen, wordt beschreven. Nu hij zijn dienst voor de wereldwijde Gemeente aan de orde stelt, realiseert hij zich terdege dat hij schrijft aan plaatselijke gelovigen die tot die Gemeente behoren. In vs.18 schreef hij over ‘het lichaam, de Gemeente’, om vervolgens in vs.21 de gelovigen van de plaatselijke Gemeente in Kolosse aan te spreken als ‘u’. In vs.24 maakt hij de Kolossers dan ook bekend dat, juist nu de unieke positie van de verheerlijkte Christus wereldwijd geproclameerd wordt, zijn dienst voor de Gemeente een dienst is die ook hun ten goede komt, maar die voor hemzelf lijden met zich meebrengt. Toch beklagt hij zich niet over dit lijden, waarbij aan zijn gevangenschap zal moeten worden gedacht (pas aan het einde van de brief spreekt Paulus daarover; zie 4:3,10,18). Neen, hij klaagt niet over dit lijden, hij verblijdt zich zelfs daarin. Dat kan hij schrijven, omdat hij dat lijden in een bijzonder licht plaatst.

Hij ziet zichzelf als iemand die in zijn eigen sterfelijk lichaam mag lijden voor het Lichaam van Christus, de Gemeente. Ter wille van zijn Gemeente heeft Christus in het vlees geleden (vgl. 1Pt2:21; 3:18; 4:1), voordat Hij in zijn heerlijkheid inging (Lk24:26). Als gevolg van dat lijden is Christus in staat de Gemeente voor Zich te stellen, heerlijk, zonder vlek of rimpel of iets dergelijks (Ef5:27). Dàt lijden, het lijden op het kruis van Golgotha, kan door niemand, in welk opzicht dan ook, worden aangevuld of voortgezet. Paulus doelt dan ook met de woorden 'de verdrukkingen van Christus voor zijn lichaam, dat is de Gemeente' niet op het lijden dat Christus op het kruis heeft moeten doormaken om Zich de Gemeente te verwerven, maar op de verdrukkingen die Hij vóór het kruis heeft geleden als getuige van de waarheid van God; het is zelfs denkbaar dat Paulus, die de waarheid van de Gemeente als het Lichaam, verbonden met Christus als Hoofd in de hemel, heeft mogen onthullen, hier (ook) denkt aan de hemelse Christus die op dit moment meelijdt met de zijnen (Hb4:15). Had hij niet zelf ervaren dat wie de christenen vervolgt, in feite de Here Jezus vervolgt? Paulus had daarna aan den lijve ervaren dat de Joden het niet alleen de Here Jezus erg moeilijk hadden gemaakt (vgl. Hb12:3), maar nu ook hemzelf, omdat hij vasthield aan de verworpen Christus, en tevens omdat hij het heil aan de volken verkondigde (Hd22:17-22).

Wat hield Paulus' dienst voor de Gemeente in? God gaf de apostel Paulus speciaal met het oog op de gelovigen van de Gemeente de bijzondere taak die hij hier aanduidt als 'het rentmeesterschap van God dat mij gegeven is voor u' (1:25). Paulus gebruikt het woord 'rentmeesterschap' als typering van zijn apostelschap in 1Ko9:17. Hem 'is een rentmeesterschap toevertrouwd' in die zin, dat hem een bijzondere taak als prediker van het evangelie is gegeven waarvan hij rekenschap zal moeten afleggen aan God. In Ef3:2 is sprake van het 'rentmeesterschap van de genade van God'. Hier in Ko1:25 staat het 'rentmeesterschap van God dat mij gegeven is' in verband met Paulus' dienstbetoon aan de Gemeente, waarvan hij straks het bijzondere karakter zal onthullen. In die zin mag hij het Woord van God voleindigen. Het eeuwige Woord van God was uiteraard volkomen in zichzelf; maar het

geschreven Woord van God was nog niet af in zoverre, dat nog aan niemand was onthuld wat de Gemeente was. Aan geen enkele oudtestamentische profeet had God daarover ook maar iets bekendgemaakt. Dat was een verborgenheid, een geheim dat eeuwen en geslachten lang verborgen geweest was, en pas nu aan de heiligen – en dus ook aan de Kolossers – werd geopenbaard. Voor die heiligen had God een bijzondere boodschap, die Hij liet brengen door een bijzondere, speciaal voor die taak uitverkoren boodschapper.

1:24 *verblijd ik mij in mijn lijden*: ‘zich verblijden in’ (Gr. *chairo en*) betekent niet zozeer ‘zich verblijden tijdens of ondanks’ alswel ‘zich verblijden over’; vgl. Lk10:20; Fp1:18; 3:1; 4:4,10.

mijn lijden: eig. meervoud (Gr. *ta pathèmata*), zoals overal in het NT, behalve in Hb2:9.

vul ... aan: Gr. *antanaplèroo*, in NT alleen hier; gelijk aan Gr. *anaplèroo*, dat in vergelijkbare samenhang voorkomt in 1Ko 16:17 en Fp2:30.

wat nog ontbreekt aan: eig. meervoud (Gr. *ta husterèmata*); zie Lk21:4 (‘gebrek’); 1Ko16:17; 2Ko8:14 (‘gebrek’); 9:12 (‘behoefden’); 11:9 (‘gebrek’); Fp2:30.

de verdrukkingen van Christus: het is opmerkelijk dat verder nergens in het NT de woorden ‘verdrukking’ of ‘verdrukken’ gebruikt worden om ervaringen van Christus aan te duiden. O’Brien, De Boer en Martin brengen deze woordgroep in verband met een uitdrukking uit de Joodse apocalyptische literatuur, waarin het Messiaanse tijdperk wordt ingeleid door de ‘barensweeën van de Christus’; men verwijst daarbij naar Mt24:8 en Mk13:8. Deze visie doet evenwel geen recht aan het feit dat deze ‘verdrukkingen van Christus’ in verband staan met ‘zijn lichaam’, en dat is blijkens het directe vervolg en 1:18 de Gemeente, en niet het gelovig overblijfsel uit Israël dat door de Grote Verdrukking zal gaan. De christenen zijn nu reeds ‘voleindigd in Hem’ (Ko2:10).

in mijn vlees voor zijn lichaam: in het Gr. volgen deze woorden aaneengesloten op ‘de verdrukkingen van Christus’. Om die reden zijn er uitleggers (Grant, Peake, Vaughan, Carson, Van Leeuwen, Bentley, Geisler) die denken dat het gaat om verdrukkingen die Christus in de hemel lijdt door zijn verbinding met de Gemeente als zijn lichaam (en destijds dus met Paulus). Zij verwijzen o.a. naar Hd9:5, ‘Ik ben Jezus, die jij vervolgt’, en naar Js63:9, ‘In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd’; vgl. ook 2Ko1:5; Hb4:15. De gedachte dat het hier gaat om de verdruk-

kingen die Christus tijdens zijn leven op aarde als getuige van God heeft geleden, is te vinden bij Darby, Kelly, Voorhoeve, Ouweneel, Hendriksen; deze laatste merkt op: 'Omdat Christus niet meer op aarde is, treffen de voor Hem bedoelde pijlen van de vijand nu niet meer Hem, maar de zijnen' (87).

zijn lichaam, dat is de gemeente: vgl. vs.18 + comm.

1:25 *het rentmeesterschap van God dat mij gegeven is voor u:* het woord 'rentmeesterschap' (Gr. *oikonomia*) is oorspronkelijk de aanduiding van het ambt van rentmeester of huisbewaarder (Gr. *oikonomos*), en kan weergegeven worden als 'huisbeheer', 'huishouding', 'rentmeesterschap'; zo in Lk16:2-4. Naast de betekenis van 'speciaal toevertrouwde taak', 'bediening' (zie de hoofdtekst) wordt dit woord 'rentmeesterschap' gebruikt als aanduiding voor een 'orde', een 'bestel', een 'bedeling', d.i. een tijdsperiode met bijbehorende regels en kenmerken: zie Ef1:10; 3:9; 1Tm1:4.

voor u: Gr. *eis humas*, d.w.z. 'gericht op u', 'met het oog op u'.

om het woord van God te voleindigen: er zijn twee mogelijkheden om deze uitdrukking (die alleen hier voorkomt) te verklaren:

(1) 'voleindigen' (Gr. *plèrooo*) heeft hier de betekenis van 'volledig maken', 'tot volheid brengen', 'completeren' (zie o.a. Mt5:17; Lk7:1; 22:16; 2Ko10:6; Ko4:17). Het gaat hier om een aanvulling op het gebied van de Godsopenbaring (Darby, Kelly, Grant, Voorhoeve, Ouweneel, Bentley); voor deze uitleg pleit dat direct daarna (vs.26) gesproken wordt over een waarheid die inderdaad tot dusver een nog niet geopenbaarde verborgenheid was, en die dus als de 'aanvulling' op het tot op dat moment geschreven Woord van God moet worden beschouwd.

(2) Anderen (Bruce, O'Brien, Peake, Vaughan, Martin, Patzia, Hendriksen, Wright, Van Leeuwen) vatten 'het woord van God' op als 'de boodschap van God' en verklaren 'voleindigen' als 'overal volledig en vrij proclameren, zodat het zijn doel bereikt'; zij verwijzen voor deze uitleg naar Rm15:19 en 2Tm4:17; vgl. Hd20:27.

Beide verklaringen sluiten elkaar niet uit, maar laten zich juist uitstekend combineren: Paulus zag het als zijn door God gegeven taak om het woord van God volledig en onbepert te prediken. Dit was mogelijk geworden doordat hem datgene wat tot dusver verborgen was geweest, geopenbaard was.

1:26 *de verborgenheid:* Gr. *mustèrion* is hier ófwel accusativus, op te vatten als bijstelling bij 'het woord van God' (vgl. 4:3; vert. 'namelijk de verborgenheid'), evt. als accusativus respectus, (vert. 'wat betreft ...'), ófwel nominativus en dan subject van 'is geopenbaard'; de zin is hoe dan ook een anacolouth, ook als men bij 'de verborgenheid' een nieuwe zin begint.

De betekenis van *mustèrion* is 'geheim'. Het woord komt oorspronkelijk uit het heidendom, waar men 'mysterie-godsdiensten' kende; deze stonden slechts open voor hen die een geheim inwijdingsritueel hadden doorlopen (Gr. *mustèrion* hangt samen met *muoo* = [de lippen] sluiten, zwijgen, en/of met *mueoo* = inwijden), dat uiteraard niet op schrift gesteld werd. In de LXX (zie Dn2:18,19,27-30,47; 4:9) en in het NT is de heidense betekenis van het woord geheel losgelaten; het gaat daar doorgaans om een geheim dat eerst alleen aan God bekend is, en dat Hij aan mensen wil onthullen; de onthulde verborgenheden zijn in opdracht van God beschreven. De inhoud van de verborgenheid uit Ko1:26 wordt onthuld in vs.27; zie comm. aldaar.

van alle eeuwen en geslachten verborgen: lett. 'vanaf de eeuwen en vanaf de geslachten' (Gr. *apo toon aioonoon kai apo toon geneoon*). Een vergelijking van deze plaats met Ef3:5,9 maakt het volgende duidelijk:

(1) 'vanaf de eeuwen' slaat op de (= alle) tijdperken die verstreken zijn vanaf de schepping, oftewel op het 'tijdelijk bestel van deze wereld' (vgl. ook 1Ko2:7; Hb1:2; 11:3);

(2) 'vanaf de geslachten' slaat op de (= alle) generaties vóór de apostelen en profeten van het NT;

(3) 'verborgen': d.w.z. in God (vgl. ook Rm16:25). Voor 'verbergen' (Gr. *apokruptoo*) zie ook Lk10:21 en 1Ko2:7.

nu geopenbaard: een aoristus van Gr. *faneroo*, dat lett. 'zichtbaar maken' betekent; zo wordt benadrukt dat deze 'openbaring' eenmalig heeft plaatsgevonden; vgl. ook 4:4; Rm16:26. Vergelijkbare werkwoorden in dit verband, met God of de apostel als subject, zijn 'bekendmaken' (Ef1:9; 3:3; 6:19; Ko1:27), 'in het licht stellen' (Ef3:9), 'spreken over' (Ko4:3), 'zeggen' (1Ko15:51).

aan zijn heiligen: vgl. Ef3:5 'aan zijn heilige apostelen en profeten', en dus via hen 'aan zijn heiligen' (zie hierboven). 'Heiligen' als zelfst.nw. (Gr. *hagioi*) wordt in het NT altijd voor mensen gebruikt (zie o.a. Mt27:52; Hd9:13; 26:10; Rm1:7; 8:27; Ef3:8; 1Tm5:10) en nimmer voor engelen. Wel vinden we de verbin-ding 'heilige engelen' (Mk8:38; Lk9:26; Op14:10; enkelvoud in Hd10:22). Aan engelen wordt de hier bedoelde verborgenheid bekendgemaakt door de Gemeente (Ef3:10).

1:27 *Aan hen heeft God willen bekend maken welke de rijkdom is van de heerlijkheid van deze verborgenheid onder de volken, welke is Christus in u, de hoop van de heerlijkheid.*

1:28 *Hem verkondigen wij, terwijl wij iedere mens terechtwijzen en iedere mens leren in alle wijsheid, om iedere*

mens volmaakt te stellen in Christus. 1:29 Hiervoor arbeid ik ook onder strijd naar zijn werking, die in mij werkt met kracht.

God heeft de Gemeente op een bijzondere wijze in het aanzijn geroepen. Niet door te spreken, zoals bij de schepping (Ps33:6,9; Hb11:3), maar door zijn Zoon in de dood te geven. Het is dan ook de Gemeente van God, 'die Hij Zich heeft verworven door het bloed van zijn eigen [Zoon]' (Hd20:28). Maar daarmee was God, met eerbied gesproken, niet tevreden. Hij wilde dat degenen die samen die Gemeente vormden, zich ook bewust zouden zijn van hun volstrekt unieke positie en karakter. Niemand was daarvan op de hoogte, ook zijzelf niet. Dat was een geheim, dat slechts binnen de Volheid van de Godheid werd gekend. Maar het was Gods verlangen dit geheim met hen te delen. Eeuwen lang, ja generaties lang waren er geen mensen met wie God over dit geheim, deze verborgenheid, kon spreken. Ook de profeten van Gods aardse volk Israël ten tijde van het Oude Testament zijn van dit geheim onkundig gebleven. Het was dan ook iets dat niet alleen met Israël, maar vooral ook met de volken te maken had. Dàt er uiteindelijk ook zegen en behoudenis voor de volken zou komen, was aan Israël wel bekendgemaakt, met name in de profetieën betreffende het Vrederijk. De profeten verwachtten een Messias die vanuit Israël over de aarde zou regeren, terwijl de volkeren zich daarover verheugen. Maar dat zich, voorafgaand aan het Vrederijk, hier op aarde een uniek geheel van mensen zowel uit Israël als uit de volken zou bevinden, dat voor eeuwig verbonden zou zijn met een verheerlijkte Mens in de hemel en zo toegang zou hebben tot het hemels heiligdom – zo schrijft Paulus in Ef2:11vv. –, dat was zelfs voor de trouwste Israëliet verborgen gehouden.

Hier in Ko1:27 geeft Paulus evenwel een heel beknopte, maar juist daardoor heel treffende beschrijving van dit geheim, dat God zo graag wil meedelen. Die beschrijving maakt meteen duidelijk waarom het zo rijk aan heerlijkheid is: het geheim, de verborgenheid, is *Christus in u, de hoop van de heerlijkheid*. Christus, de verheerlijkte Mens aan de rechterhand van de Vader, in Wie de hele Volheid van de Godheid

woonde en woont, is tegelijkertijd in de Kolossers aanwezig. En het is hier in Ko een 'verborgenheid *onder de volken*', d.w.z. de Here Jezus wordt hier gezien als verworpen door Israël, maar aangenomen door de volken. Zij, de volken, die niet met een aardse maar met een *hemelse* Christus verbonden zijn, zullen daarom in Zijn *hemelse* heerlijkheid delen. Die heerlijkheid zelf is voor hen weliswaar nog niet zichtbaar, maar de in hen wonende Christus is de belichaming van al het heerlijke dat nog geopenbaard zal worden. Nú zijn zij nog op aarde en kunnen zij slechts hoopvol naar die heerlijkheid uitzien, maar stráks, in de toekomst, wanneer zij samen met Hem in heerlijkheid zullen verschijnen, zal die heerlijkheid voor hen een zichtbare realiteit worden (Ko3:4; Rm5:2; 8:17; 1Pt4:13; 5:1). In Ko1:5 had Paulus al gesproken over de hoop die voor de Kolossers was weggelegd in de hemel, en we hebben toen al even vooruitgeblikt naar Ko1:27. Hun hoop is dus de Here Jezus Christus Zelf, die Zich zowel verheerlijkt in de hemel alsook in hun harten bevindt. Daardoor wordt hun oog op een enerzijds voor hen nog toekomstige en anderzijds nu reeds bestaande hemelse heerlijkheid gericht. Zo begrijpen we ook waarom deze verborgenheid zo rijk en heerlijk is. Omdat die verborgenheid ten diepste de glorie betreft van een Goddelijk Persoon, die Zelf zó rijk en heerlijk is, dat in Hem al de schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn (2:3), en die als Hoofd verbonden is met zijn lichaam, de Gemeente (1:18,24). Die Persoon, de Christus zoals Hij nu, in al zijn heerlijkheid verbonden met de Gemeente, was geopenbaard, verkondigde Paulus wereldwijd, met de bedoeling iedere mens (in de praktijk dus elke individuele gelovige) volmaakt te stellen in Christus, d.w.z. hem zodanig te corrigeren en te stimuleren, dat hij opgroeit tot een geestelijk volwassene ('volmaakt' betekent hier 'volwassen'; vgl. Hb5:14; Fp3:15), in overeenstemming met zijn positie in Christus (Ef4:13). Paulus had dus niet alleen oog voor de Gemeente als geheel, maar ook voor de enkeling; vgl. 1Th2:11,12. Dat was niet iets wat de apostel gemakkelijk afgang; het bracht inspanning en strijd met zich mee. Maar hij was zich ervan bewust dat hij zijn taak slechts kon volbrengen omdat deze niet werd afgemeten naar zijn eigen kracht. Het was uiteindelijk de energie van Christus Zelf die met kracht in hem werkte (vgl. Ef3:7,20; Fp4:13).

1:27 *heeft God willen bekend maker*: 'heeft ... willen' is Gr. *èthelèsen*, een aoristus van *theloo* = 'willen' in de zin van 'wensen', 'verlangen' (vgl. comm. bij 'wil' in 1:1). De onthulling van de verborgenheid is dus rechtstreeks te herleiden tot de 'wil' of 'wens' van God (Peake); de aoristus geeft aan dat deze wens op een concreet tijdsmoment bestond en gerealiseerd is.

bekend maker: dit woord (Gr. een infinitivus aoristi van *gnoor-izoo*) kan een alledaagse betekenis hebben (zie 1Ko12:3; 15:1; Ko4:7,9), maar wordt meestal gebruikt in teksten betreffende de bekendmaking van de verborgenheid door God (o.a. Ef1:9; 3:5,10) of door prediking van apostelen (Rm16:26; Ef6:19; 2Pt1:16). Opmerkelijk is de betekenis 'weten' in Fp1:22.

de rijkdom van de heerlijkheid: geeft niet zozeer aan dat de rijkdom heerlijk is (vgl. Fp4:19), als wel dat de heerlijkheid rijk is (vgl. Rm9:23; Ef3:16).

Christus in u: d.i. 'Christus [wonend] in u [allen persoonlijk]'; zie Ef3:17, en vgl. Jh14:23; 15:4; Rm8:10; 2Ko13:5; Gl2:20; 4:19.

de hoop van de heerlijkheid: een bijstelling bij 'Christus'; men zou hiervoor het woordje 'als' mogen vertalen; vgl. 1Tm1:1. Geeft dus aan in welk karakter Christus in de gelovigen is: zijn aanwezigheid in hen is nu reeds een feit, en daarom hebben zij alle reden hoopvol uit te zien naar de zichtbare, met zijn Persoon verbonden heerlijkheid. 'Van de heerlijkheid' is op te vatten als genitivus obiectivus ('hoop op de heerlijkheid', als in Rm5:2); evt. als genitivus qualitatis ('hoop *gekenmerkt door* heerlijkheid'; vgl. Ko1:23 + comm.).

1:28 *Herr*: d.i. Christus, zoals Hij in vs.27 is beschreven.

prediken wij: 'wij' (Gr. *hèmeis*) heeft nadruk; kennelijk een tegenstelling met de dwaalleraren uit hoofdstuk 2.

iedere mens terechtwijzer: 'terechtwijzen' (Gr. *noutheteoo*, lett. 'het denken stellen', 'begrip bijbrengen') is steeds een activiteit van Paulus of – in zijn opdracht – van de gelovigen, gericht op medegelovigen. Het hier drie keer gebruikte 'iedere mens' laat zien hoe universeel het karakter van Paulus' bediening was. In de praktijk zou hij het liefst aan 'iedere mens' deze dienst bewijzen. Dit 'terechtwijzen' is een corrigerende, opvoedende activiteit; komt voor in Hd20:31; Rm15:14; 1Ko4:14; Ko3:16; 1Th5:12, 14; 2Th3:15. Het bijbehorend substantivum is *nouthesia*, vertaald als 'waarschuwing' in 1Ko10:11; als 'vermaning' in Ef6:4 en Tt3:10.

in alle wijsheid: vgl. 1:9; 3:16.

volmaakt te stellen: 'volmaakt' (Gr. *teleios*) wordt ook in 4:12 gebruikt om een uiteindelijk te bereiken toestand van geestelijke volwassenheid uit te drukken: 'volmaakt en ten volle verzekerd

in [de] hele wil van God'; de wil van God is ook in zichzelf 'volmaakt' (ook Gr. *teleios*), en natuurlijk in de zin van 'volkomen in zichzelf'. Dit 'volmaakt stellen' hoeft niet beperkt te worden tot het moment van de Wederkomst van Christus (contra Bruce, Vaughan e.a., die zich baseren op 1Th2:19-20; 5:23).

1:29 *Hiervoor*: Gr. *eis ho*; men zou ook kunnen vertalen 'en daartoe'; verwijst terug naar Paulus' verkondiging in vs.28.

arbeid ik ook: 'arbeiden' (Gr. *kopiaoo*, 'zich inspannen', 'moe worden', 'zwoegen') geeft aan dat het gaat om zware geestelijke (o.a. 1Ko15:10; 16:16; 1Th5:12; Op2:3) of lichamelijke (o.a. Lk5:5; Jh4:6; 1Ko4:12; 2Tm2:6) inspanning, waarvan men vermoeid wordt.

onder strijd: lett. 'strijdend', een part. praesens van Gr. *agooni-zomai*, dat aangeeft dat het gaat om een (wed)strijd waarin men een overwinning wil behalen; veronderstelt dus de aanwezigheid van een tegenstander; vgl. 4:12, en o.a. 1Tm6:12; 2Tm4:7. Over deze strijd en de tegenstander schrijft Paulus verder in Ko2:1,4.

naar zijn werking: 'werking' is Gr. *energeia*, d.i. werkzaamheid, activiteit, werkzame kracht, energie. 'Zijn' slaat terug op Christus (vs.28).

die in mij werkt: Gr. *tèn energoumenèn*, accusativus femininum, slaat dus terug op 'werking'.

met kracht: Gr. *en dunamei*, vgl. 1:11 + comm.

Hoofdstuk 2

2:1 *Want ik wil dat u weet, wat een strijd ik heb voor u en voor hen in Laodicéa, en voor allen die mijn aangezicht in [het] vlees niet hebben gezien; 2:2 opdat hun harten vertroost worden en zij samengevoegd zijn in liefde en tot alle rijkdom van de volle zekerheid van het inzicht, tot kennis van de verborgenheid van God <[de] Vader>, <Christus>, 2:3 in Wie al de schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn.*

In hfdst.1 was de toon van de apostel voluit positief, en sprak hij niet over dwaalleer die moest worden weerlegd. Zo heeft hij een prachtige basis gelegd voor hfdst.2, waar hij wèl over dwaalleer spreekt: zie vss.4,8,16,18,20-23. Toch wordt ook hier Christus aan de lezers voorgesteld; zie vss.2,3,6,7, 9-15.

Aan het eind van hfdst.1 schreef Paulus reeds over de strijd die hij bij zijn arbeid ondervond, en waarin hij slechts staande kon blijven dankzij de kracht van Christus Zelf, die in hem werkte. Voor deze strijd vraagt hij nu de aandacht van de Kolossers.

Paulus weet als geen ander dat hij zijn werk doet op het terrein van de vijand. Niet alleen lichamelijke verdrukking en lijden (1:24; vgl. Fp1:30; 1Th2:2), maar ook een actieve

geestelijke strijd (vgl. Epafra's strijd in de gebeden in 4:12; vgl. 1Tm6:12; 2Tm4:7) ondergaat hij ten behoeve van de gelovigen. In 1:29 schreef hij al dat hij dit alles ervoor overhad om dat ene grote doel te bereiken dat hij zich gesteld had, namelijk uiteindelijk 'iedere mens volmaakt te stellen in Christus'.

Maar nu wil Paulus zijn brief langzamerhand gaan toespitsen op enkele specifieke problemen in Kolosse; en daarom wil hij dat de Kolossers er goed van doordrongen zijn, dat hij voor hen en voor de gelovigen in het naburige Laodicéa, ja voor alle gelovigen die hem nooit ontmoet hebben, als het ware in de arena staat – het woord 'strijd' is als 'wedloop' vertaald in Hb12:1. Dat zegt hij niet om nu eens nadrukkelijk aandacht te vragen voor zijn eigen persoon of omdat hij naar erkenning en waardering zou streven. Neen, door melding te maken van zijn strijd voor hen maakt hij hen in bedekte termen attent op zijn tegenstander, die ook hun tegenstander is (vs.4), en die zich tot het uiterste inspant om afbreuk te doen aan al dat heerlijke en kostbare dat Paulus hun heeft geopenbaard. Daarom wil hij dat hun harten vertroost worden; mensen die aan dwaalleer blootgesteld zijn, kunnen niet gelukkig zijn. Zijn strijd is er daarom juist op gericht dat zij zich bewust zijn van de grote waarde van hun verbondenheid met Christus, over Wie de apostel in zulke verheven bewoordingen gesproken heeft. Paulus wil dat zij niet alleen op hun hoede zijn voor de vijand, maar zich ook laten bemoedigen door zijn woorden en zich met elkaar en met hem verbonden weten in een atmosfeer van liefde. Alleen zo, 'geworteld en gegrond in de liefde', zijn zij in de juiste positie om zich gezamenlijk, 'met alle heiligen' (vgl. Ef3:17-18; 4:15), uit te strekken naar hun enorme rijkdom: zij zijn immers onvoorstelbaar rijk gezegend met kennis, inzichtsvolle kennis van de verborgenheid, die hier wordt aangeduid als 'de verborgenheid van God, Christus' (vgl. 1:27). Want uiteindelijk is Hij het die voor God alles betekent, en over Wie God buitengewone onthullingen heeft gedaan. Weliswaar in verbinding met de Gemeente, maar het gaat ten diepste om Christus Zelf! Paulus weet hoe belangrijk het is gelovigen – hier speciaal de Kolossers, die ten prooi dreigden te vallen aan dwaalleraren – te wijzen op hun

verbondenheid met de opgestane en verheerlijkte Heer, Jezus Christus. Hij is het namelijk, in Wie alle schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn. Schatten worden juist vanwege hun kostbaarheid verborgen (vgl. Jb3:21; Sp2:4), terwijl de vindplaats bekend is bij de oorspronkelijke eigenaar en bij de vinder – zoals we zien bij de schat in de akker in Mt13:44. Schatten liggen niet aan de oppervlakte; er moet moeite gedaan worden ze te vinden voordat men ervan kan genieten. De vindplaats van alle schatten van de wijsheid en kennis is ons nu bekendgemaakt: het is Christus. Hij is de Persoon in Wie deze schatten verborgen zijn, ontoegankelijk voor het natuurlijk oog en voor het verstand van de natuurlijke mens. Christus Zelf is de ‘wijsheid van Godswege’ (1Ko1:30; vgl. vs.24), over Wie slechts kennis mogelijk is door de Geest van God. Deze Geest hebben wij ontvangen, ‘opdat wij weten de dingen die ons door God geschonken zijn’ (1Ko2:12). En als er sprake is van *alle* schatten van de wijsheid en kennis, dan betekent dat dus dat daaraan geen enkele vorm van wijsheid of kennis, van welke aard dan ook, kan worden toegevoegd. Alles wat er in absolute zin te weten of te kennen valt, is bij Hem te vinden, is in Hem verborgen. Mensen kunnen nog zo imponeren met hun eigen stelsels of hun als zekerheid aangeboden veronderstellingen, systemen en modellen – als deze kennis geen relatie heeft met Hem, in Wie *alle* schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn, dan is zij volstrekt waardeloos. Het menselijk denken buiten Christus om is dan ook niet de weg die leidt tot inzicht in de fundamentele vragen van het leven. Alle wijsheid en kennis is immers alleen in Hem te vinden. Daarom is Christus ten diepste het vertrekpunt van al ons denken en vragen. Hij is het kostbare en rijke, niet in menselijke formuleringen te vatten antwoord op al ons zoeken.

2:1 *want ik wil dat u weet*: met ‘want’ wordt de verbinding gelegd met de ‘strijd’, genoemd in 1:29. Voor soortgelijke inleidingen op een belangrijk onderwerp zie Rm1:13; 11:25; 1Ko10:1; 11:3; 12:1; 2Ko1:8; 1Th4:13; Fp1:12.

wat een strijd ik heb voor u: ‘wat een’ (Gr. *hêlikos*) betekent ‘een hoe grote’; verder alleen nog in Jk3:5 (2x). ‘Strijd’ (Gr. *agoon*) is verwant met ‘strijden in 1:29 (zie comm. aldaar); verder in

Fp1:30; 1Th2:2; 1Tm6:12; 2Tm4:7; Hb12:1. 'Strijd ... voor u': vgl. 'lijden voor u' in 1:24.

voor hen in Laodicéa: kennelijk stonden de gelovigen uit het naburige Laodicéa aan dezelfde gevaren bloot als de Kolossers; zie 4:13,15,16; Op1:11; 3:14. Over de stad Laodicéa zie de Inleiding.

en voor allen die mijn aangezicht in [het] vlees niet hebben gezien: hierbij kan gedacht worden aan de in 4:13 genoemde gelovigen te Hiërápolis.

2:2 *opdat hun harten vertroost worden*: geeft aan met welk doel Paulus hen informeert over zijn strijd in 2:1. 'Vertroost worden' (Gr. *parakaleoo*) kan op zichzelf ook vertaald worden als 'vermaand worden', maar dat is onwaarschijnlijk, evenals in de andere plaatsen waar dit woord wordt gebruikt i.v.m. 'harten': 2Th2:17 (waar in het licht van vs.16 ('eeuwige vertroosting en goede hoop') slechts ' vertroost worden' een goede zin geeft); Ef6:22 = Ko4:8 ('opdat u onze omstandigheden weet en hij uw harten vertroost').

en zij samengevoegd zijn in liefde: lett. 'samengevoegd zijnde', in de zin van 'verenigd'; een mannelijk passief participium aoristi, dat niet met het vrouwelijke woord 'harten' moet worden verbonden, maar met de 'bezitters' van de genoemde harten (af te leiden uit 'hun'). De zin is dus: 'en zij liefdevol verenigd zijn'. 'Samenvoegen' is Gr. *sumbibazoo* en heeft zowel letterlijke als figuurlijke betekenissen; vgl. Hd9:22 ('bewijzen'); 16:10 ('opmaken, 'concluderen'); 19:33 ('inlichten'); 1Ko2:16 ('onderrichten'); Ef4:16 en Ko2:19 ('verbinden').

tot alle rijkdom van de volle zekerheid van het inzicht: 'tot' (Gr. *eis*) geeft aan waarop de liefdevol verenigde gelovigen zich hebben te richten. De rest van deze woordgroep kan het beste van achteren naar voren worden onderzocht:

(1) Allereerst is daar 'het inzicht' (Gr. *sunesis*; zie voor dit woord 1:9 + comm.), dat in het licht van het vervolg en van Ef3:4 het best kan worden verklaard als 'het inzicht in de verborgenheid'. Anders dan de profeten van het Oude Testament (vgl. 1Pt1:11) heeft Paulus 'inzicht' gekregen in wat hij mocht openbaren, en op dit 'inzicht' wil hij graag de aandacht van de gelovigen richten.

(2) Ten aanzien van dit inzicht bestaat 'volle zekerheid'; in het Gr. is dit één woord, nl. *plêroforia*, dat voorkomt in 1Th1:5; Hb6:11; 10:22; het bijbehorend werkwoord (Gr. *plêroforeoo*) komt voor in Ko4:12 ('ten volle verzekerd', 'vervuld'). Men zou ook 'volheid', 'totaliteit', 'volledigheid' kunnen vertalen; in dat geval wordt hier (ook) uitgedrukt hoe ver 'het inzicht' reikt.

(3) Dit diepe, volledige, zekere inzicht (kwaliteit) is in een overweldigende mate beschikbaar, nl. als een geweldige 'rijkdom' (kwantiteit), en dat in zijn meest absolute vorm ('alle').

tot kennis van de verborgenheid van God <[de] Vader>, <Christus>: deze woordgroep begint, evenals de vorige, met 'tot' (Gr. *eis*), en kan derhalve het best als een verduidelijking bij het voorafgaande worden verklaard. De lezing 'de verborgenheid van God, Christus' heeft goede papieren en lijkt het best het ontstaan van de andere lezingen te verklaren (Metzger). Het woord 'Christus' kan een bijstelling zijn

(1) bij 'God'; dat zou inhouden dat Christus' Godheid benadrukt wordt;

(2) bij 'de verborgenheid'; in dat geval is Christus de verborgenheid, en dat past beter in deze brief; vgl. 1:27.

2:3 *in Wie*. Gr. *en hooi*; als de hierboven gekozen lezing juist is, slaat dit terug op Christus. Men kan het evt. als neutrum opvatten en 'waarin' vertalen, dat dan terugslaat op 'de verborgenheid' – hoewel de afstand tussen relativum en antecedent dan wat groot is. Maar ook dan is Christus het centrum van deze verborgenheid; voor de uitleg maakt dit dus weinig verschil.

al de schatten van de wijsheid en kennis: 'wijsheid' en 'kennis' hebben samen één lidwoord en worden dus als één geheel gezien. 'Wijsheid' is nodig om 'kennis' te ordenen en correct toe te passen; oftewel: 'wijsheid' is algemeen, 'kennis' is specifiek (Peake). Mogelijk polemiseert Paulus hier tegen de gnostiek; zie de Inleiding.

2:4 *Dit zeg ik, opdat niemand u met overredende taal misleidt.* **2:5** *Want al ben ik ook naar het lichaam afwezig, toch ben ik in de geest bij u en verblijd mij bij het zien van uw orde en de vastheid van uw geloof in Christus.*

Waarom heeft Paulus in het voorafgaande zo benadrukt dat het voor de Kolossers en de anderen die hem nimmer gezien hebben, noodzakelijk is in een liefdevolle atmosfeer oog te krijgen voor de Heer Jezus Christus, in Wie alle schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn? Omdat er kennelijk mensen zijn, geschoolde sprekers, die hen op een intelligente manier trachten te misleiden. Paulus wil daarom voorkomen dat deze vlotte praters succes hebben bij de gelovigen in Kolosse. Hij is weliswaar niet lijfelijk in hun midden, maar hun geestelijk welzijn gaat hem zeer ter harte. In hfdst.1 zagen we al dat zij hoog op Paulus' gebedslijst staan.

In de geest is hij bij hen (vgl. 1Ko5:3) en slaat hen als het ware met vreugde gade. Hij kan de gedachte dat er anderen klaarstaan om de Kolossers met indrukwekkende, maar in feite inhoudsloze redeneringen te misleiden, niet verdragen. Anderzijds weet hij: het is slechts gepraat, het zijn maar woorden. Die woorden zullen voor de Kolossers alle overredingskracht verliezen als ze beseffen dat er maar Eén is, die centraal staat in de totale rijkdom van de volle zekerheid van het inzicht, en in Wie alle schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn: Christus. Wat een verschil is er tussen deze dwaalleraren en Paulus zelf, die aan de Korinthiërs kon schrijven dat zijn prediking niet bestond 'in overredende woorden van wijsheid, maar in betoon van de Geest en van kracht, opdat uw geloof niet zou zijn in wijsheid van mensen, maar in de kracht van God' (1Ko2:4-5). Alleen de kracht van God verandert mensen radicaal. Paulus verblijdt zich dan ook als hij de ordelijke levenswandel van de Kolossers ziet, en daarbij vaststelt dat hun geloof het vaste fundament heeft in Christus, die hij in 1Ko1:24 '[de] kracht van God en [de] wijsheid van God' noemt.

2:4 *Dit zeg ik:* het woordje 'dit' (Gr. *touto*) kan vooruit wijzen, zoals in 1Ko1:12; Gl3:17; in deze beide plaatsen volgt echter geen zin met 'opdat' (wel een finale infinitivus in Ef4:17). Bovendien moet dan hier 'opdat ... misleidt' vertaald worden als 'dat ... moet misleiden', of 'laat niemand ... misleiden'. Een betere parallel met onze plaats is Jh5:34, waar 'dit' terugwijst, en de erop volgende zin met 'opdat' het doel aangeeft van 'Ik zeg dit'. Hier in Ko2:4 verwijst 'dit' dus zeer waarschijnlijk naar het voorafgaande, nl. naar vs.3, dan wel naar vss.1-3.

opdat niemand u ... misleidt: het hier gebruikte woord 'misleiden' (Gr. *paralogizomai*) betreft vooral het denken; in het NT verder alleen in Jk1:22. De oorspronkelijke betekenis is 'zich verrekenen', 'frauderen'; later alg. '(misleiden door) foutief redeneren'; zo vooral bij de filosoof Aristoteles (vgl. 2:8!).

met overredende taal: Gr. *en pithanologiai*; komt alleen hier voor, en buiten het NT vooral in wijsgerige teksten (Plato, Aristoteles; vgl. ook Ko2:8!). Op zichzelf is dit geen negatief woord; het wijst op een argumentatie volgens een plausibel klinkende maar niet strikt waterdichte bewijsvoering. Juist daarom acht de apostel een waarschuwing op zijn plaats!

2:5 *naar het lichaam:* lett. 'naar het vlees' (Gr. *tei sarki*). Hier

wordt de draad van vs.1 weer opgenomen: 'allen die mijn aanzicht in [het] vlees niet hebben gezien'.

in de geest: verwijst, gezien het contrast met 'naar het lichaam', niet naar de Heilige Geest, maar naar de menselijke geest van Paulus.

uw orde: de betekenis van het woord 'orde' (Gr. *taxis*) is 'orde(ning)', oorspr. militair, vandaar elders 'slagorde', 'gelid', en ook 'priesterorde'; zo in Hb5:6,10,20; 7:11,17; vgl. Lk1:8 ('beurt'); vandaar 'ordelijke opstelling', en bij Paulus 'orde' in de zin van 'ordelijk gedrag' (hier in Ko2:5; vgl.1Ko14:40), in tegenstelling tot wanorde en chaos.

en de vastheid van uw geloof in Christus: 'vastheid' (Gr. *stereooma*) alleen hier in het NT; verwant met *stereooo*, 'stevig, sterk maken' (Hd3:7,16; 16:5) en met *stereos*, 'vast', 'standvastig' (2Tm2:19; Hb5:12,14; 1Pt5:9). 'Vastheid' kan dus 'het stabiele karakter' betekenen, en geeft dan de kwaliteit van het geloof aan; het kan ook worden vertaald als 'bolwerk', en dan is het geloof dit bolwerk; 'van uw geloof' (opgevat als genitivus explicativus) betekent dan 'namelijk: uw geloof'. Deze meer militaire inkleuring van het woord 'vastheid' verdient de voorkeur als men ook 'orde' in militaire zin opvat. In het licht van de totale samenhang lijkt een militaire metafoer echter nogal gezocht.

in Christus: hoort bij 'geloof', en geeft aan op Wie dit gericht is ('in' is richtingaanduidend, Gr. *eis*); vgl. 1:4 + comm.

2:6 *Zoals u dan Christus Jezus, de Heer, ontvangen hebt, wandelt in Hem, 2:7 terwijl u geworteld bent en opgebouwd wordt in Hem en bevestigd wordt in het geloof, zoals u is geleerd, <daarin> overvloeiend met dankzegging.*

Paulus wijst de Kolossers erop, dat zij zich niet een denkwijze of een leer eigen gemaakt hebben, maar in feite een Persoon ontvangen of aangenomen hebben: Christus Jezus, de Heer.

'Christus' staat voorop, evenals in 1:1. Dit woord is de Griekse vertaling van het Hebreeuwse 'Messias' en betekent 'Gezalfde'. Het was reeds in het OT de titel van de komende Koning, de Gezalfde des HEREN; vgl. Dn9:25,26; Ps2:2. In het NT (Jh1:42; 4:25) wordt de Here Jezus als de Messias van het OT erkend. Deze erkenning viel Hem echter niet van de kant van het hele volk ten deel: Hij, de Koning der Joden, door God gezalfd met de Heilige Geest (Hd10:38; Mt3:16),

werd verworpen, ja zelfs gedood. Maar als het volk Israël Hem geen koninklijke positie waardig keurt, doet God het. Daarom kon Petrus zeggen in Hd2 op de Pinksterdag, dat 'deze Jezus' door God was opgewekt (vs.32) en door de rechterhand van God was verhoogd (vs.33). De Mens Jezus, die op aarde gekruisigd werd, is door God zowel tot Heer als tot Christus gemaakt (vs.36). En nu blijkt dat Hij niet alleen de 'Koning van Israël' (Jh1:50), maar *de Heer*, ja zelfs de 'Heer van allen' is (Hd10:36), die eens zichtbaar over het heelal zal regeren (Ef1:10). Hij, het 'hoofd over alles', is nu al gegeven aan de Gemeente, die zijn lichaam is (Ef1:22). Zo kunnen we wat Paulus tot dusver aan de Kolossers over Hem geschreven heeft, als volgt samenvatten: 'Deze unieke Mens, die gestorven, opgewekt en verheerlijkt is, deze Christus Jezus, die *de Heer* is, aan wiens gezag alle dingen nu al in principe en straks ook zichtbaar onderworpen zijn, hebben jullie, Kolossers, ontvangen! Wandel dan ook *in Hem*, in zijn kracht, in het volle bewustzijn van jullie verbinding met die Persoon, aan Wie je zo nauw verbonden bent als een lichaam aan een hoofd (Ko1:18).'

Op vier manieren laat de apostel de Kolossers vervolgens zien hoe zo'n 'wandel in Hem' praktisch gestalte krijgt:

(1) Allereerst is daar het bewustzijn dat zij *in Hem* geworteld zijn, d.i. in Christus hun oorsprong hebben en met Hem verbonden zijn. Het bewust beleven van deze verbinding is voor hen van levensbelang: ook een plant kan niet leven zonder wortel (vgl. Mt13:6).

(2) Daarnaast moeten zij in Christus worden opgebouwd, d.i. bewust op Hem als hun geestelijk fundament staan.

(3) Verder dient men steeds beter vertrouwd te raken met de inhoud van het geloof, d.i. de geloofswaarheid, de leer, 'zoals u geleerd is'. Ook dan gaat het echter om Christus; Hij is het hart van de leerstof die hun onderwezen is (Ef4:20,21; 2Jh:9).

(4) Ten slotte is er alle aanleiding voor een stroom van dankbaarheid!

Door de Kolossers zo aan te spreken laat Paulus zien dat een wandel die niet uitsluitend gericht is op Christus Jezus, de Heer (vgl. 1:10), een miskennis is van zijn heerschappij en bij de betrokken christenen leidt tot geestelijke stuurloos-

heid en instabiliteit, en tot een gebrek aan dankbaarheid voor alles wat God in Christus heeft willen schenken. Daarom kunnen personen die met interessante leringen komen, maar die zich niet wensen te buigen onder het gezag van de verheerlijkte Christus, onmogelijk een bijdrage leveren aan een wandel die de Heer waardig is. En daar moet het christenen toch ten diepste om gaan!

2:6 *Zoals*: geeft aan op welke wijze men moet wandelen, nl. overeenkomstig het karakter waarin men Christus Jezus heeft ontvangen of aangenomen, d.i. als Heer. Dit woord (Gr. *hoos*) kan ook vertaald worden met 'omdat', 'aangezien' (Blass §453,2; Oltramare vlg. Peake); dan wordt meer de motivatie om in Hem te wandelen benadrukt.

dan: het concluderende 'dan', 'dus' (Gr. *oun*) komt uiteraard vooral in betogende passages voor. In Ko verder in 2:16; 3:1 ('nu'), 5,12.

Zoals u dan Christus Jezus, de Heer, ontvangen hebt: 'ontvangen hebt' is aoristus, en wijst op een eenmalig gebeuren in het verleden. 'Ontvangen' (Gr. *paralambano*) is zowel 'in het hart ontvangen', 'aannemen' (vgl. Jh1:11) als 'ontvangen door onderwijs'; de prediking van het evangelie houdt ook het geven van onderwijs in; vgl. 1:7; Hd5:42; 13:12; Rm6:17; Ef4:20,21.

2:7 *terwijl u geworteld bent*: 'geworteld bent' (Gr. *errhizoomenoi*; verder alleen in Ef3:17), is een participium perfecti, dat een ingetreden toestand aangeeft: '... geworteld bent en blijft'. Het beeld van een wortel bepaalt immers zowel bij de oorsprong van leven (vgl. Rm15:12; 1Tm6:10; Op5:5; 22:16) als bij de instandhouding daarvan (Mt13:6; Mk11:20; Rm11:18).

en opgebouwd wordt: het beeld wijzigt abrupt; de gelovigen worden nu als een gebouw gezien; toch blijft de gedachte aan leven aanwezig; vgl. de 'levende stenen' in 1Pt2:5 en het 'opgroeien' in Ef2:21. 'Opgebouwd wordt' (Gr. *epoikodomoumenoi*) is een participium van het praesens, dat een voortdurend proces aanduidt; veronderstelt de aanwezigheid van een fundament (vgl. 1Ko 3:10,12,14; Ef2:20; Jd:20).

in Hem: dient zowel met 'geworteld bent' als met 'opgebouwd wordt' te worden gecombineerd; Christus is voor de gelovigen zowel de wortel die leven geeft en onderhoudt alsook het vaste fundament waarop zij tezamen staan.

en bevestigd wordt in het geloof: 'bevestigd wordt' (Gr. *bebaioumenoi*) is een participium van het praesens, dat een voortdurend proces aanduidt: lett. 'bevestigd wordend'. 'Bevestigen' is ver-

want met het woord 'vast' (Gr. *bebaios*) in Hb6:19 (lett.), in de zin van 'betrouwbaar' in Rm4:16 en 2Ko1:7 ('zeker') en betekent 'vastmaken', 'vast funderen'.

zoals u geleerd hebt: deze woordgroep dient te worden gecombineerd met 'het geloof'; 'geleerd hebt' (Gr. *edidachthète*) is aoristus en wijst op een eenmalig feit uit het verleden; vgl. 1:7.

<daarin> *overvloeiend met dankzegging*: deze woordgroep wordt op drie manieren overgeleverd:

- (1) 'overvloeiend met dankzegging';
- (2) 'daarin overvloeiend met dankzegging';
- (3) 'in Hem overvloeiend met dankzegging'.

Het handschriftentegenwoordigen is nogal evenwichtig over deze drie varianten verdeeld. In zulke gevallen lijkt de kortste variant, nr.(1) in dit geval, de oorspronkelijke en zijn de overige twee varianten waarschijnlijk nadere verklaringen of aanpassingen (bijv. aan 4:2) van overschrijvers.

2:8 *Kijkt u uit, dat er niemand is die u tot prooi maakt door de wijsbegeerte en door ijdel bedrog volgens de overleving van de mensen, volgens de elementen van de wereld, en niet volgens Christus.*

Een bijzonder gevaar voor de Kolossers was de wijsbegeerte, oftewel de filosofie. Paulus waarschuwt tegen personen die de fascinerende wereld van het menselijk denken gebruikten om de Kolossers tot hun prooi te maken en in feite in een nieuwe slavernij te brengen. 'Tot prooi maken' is een sterke uitdrukking, die aangeeft dat hun zelfstandigheid en hun vrijheid in het geding is. In vs.6 heeft Paulus er immers op gewezen dat zij niemand minder dan Christus Jezus als hun Heer hadden ontvangen. Niemand anders had dus enig recht hen voor zichzelf te 'claimen'. Zij waren door de Vader juist gered uit de macht van de duisternis en overgebracht in het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde' (1:13; vgl. Gl5:1). Daarom moest tot elke prijs worden voorkomen dat anderen hen tot hun prooi maakten door de wijsbegeerte. Paulus hoeft de Kolossers beslist niet uit te leggen wat hij met 'de wijsbegeerte' bedoelt. Zijn lezers wisten heel goed wat 'wijsbegeerte' of 'filosofie' inhield. Het was de meest intellectuele, en daardoor misschien wel de gevaarlijkste verschijningsvorm van het heidendom en vanaf de eerste eeuw

voor Christus ook van het jodendom. Paulus typeert de wijsbegeerte hier dan ook als 'bedrog': wat een contrast met 'het woord van de waarheid van het evangelie'(1:5) dat tot hen gekomen was en onder hen vrucht droeg! Bovendien is dit bedrog 'ijdel', d.w.z. leeg, zonder inhoud: wat een contrast met 'alle rijkdom van de volle zekerheid van het inzicht'! Het contrast is niet zozeer de leer, alswel de Persoon van Christus, 'in Wie al de schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn' (2:2-3). Daarom maakt de apostel duidelijk waar de wortels van deze wijsbegeerte liggen: in de overlevering van de mensen, in de wereld, en niet in Christus. De heidense wijsbegeerte was (en is!) immers gericht op het verklaren van de totale werkelijkheid binnen en buiten de mens met behulp van het onwedergeboren, van God afgekeerde menselijk verstand – en dat is daartoe van nature niet bekwaam.

Heidense wijsgeren heeft Paulus ontmoet in Athene, waar Epicureïsche en Stoïcijnse wijsgeren met hem hebben geredetwist (Hd17:18). Ook het jodendom uit Paulus' dagen stond inmiddels sterk onder de invloed van de Griekse wijsbegeerte; we spreken daarom wel van het Hellenistische jodendom, waarvan de Joodse wijsgeer Philo van Alexandrië (ca. 20 v.C. - 45 n.C.) de belangrijkste vertegenwoordiger is. Het Hellenistische jodendom wilde enerzijds trouw blijven aan de Wet van Mozes, maar ondernam anderzijds een poging om de diepere betekenis in die Wet te ontdekken met behulp van ideeën uit de Griekse filosofie. Het zijn overigens met name de Joodse onderdelen van deze dwaalleer, naast de heidense, waar de apostel zich verderop tegen keert.

Kan en mag men nu uit Ko2:8 concluderen dat *alle* filosofie per definitie te veroordelen is? Laten we die conclusie niet te snel trekken, en wel om de volgende redenen:

(1) Allereerst moeten we vaststellen dat de apostel zich hier keert tegen *personen*, tegen dwaalleraren die de filosofie als een methode gebruiken om christenen tot hun prooi te maken. Hadden zij daarvoor een andere wetenschap gekozen, dan zou dat even verkeerd geweest zijn.

(2) De filosofie waartegen Paulus zich hier keert, is de filosofie van de wereld, d.w.z. van zowel het heidendom als ook van het Hellenistische jodendom. Binnen het heidendom

en het Hellenistische jodendom heeft de mens de illusie dat hij wijsheid kan vinden buiten Christus. In feite is dit dus *valse* wijsbegeerte, zoals er ook *inhoudsloze* godsdienst mogelijk is (Jk1:26) en zoals er ook *ten onrechte zo genoemde* kennis bestaat (1Tm6:20). Maar hieruit mag men natuurlijk niet concluderen dat er geen wijsbegeerte, godsdienst of kennis mogelijk is!

(3) Echte wijsbegeerte is slechts mogelijk wanneer Gods Openbaring in de Heilige Schrift en niet het denken van de natuurlijke mens het uitgangspunt is. De wijsheid is slechts te vinden bij Hem die het Middelpunt is van Gods raadsbesluiten, Christus, de Schepper, Onderhouder, Verlosser en Erfgenaam van alle dingen (vgl. Ko2:3; Hb1:2v.; Ef1:10).

(4) Echte wijsbegeerte is dus per definitie bijbelgetrouw; zij wil juist 'elke hoogte die zich verheft tegen de kennis van God, afbreken en elke gedachte gevangen nemen tot de gehoorzaamheid van Christus' (2Ko10:5). Wie wijsheid zoekt buiten Christus, pleegt in feite afgoderij, en zal 'altijd leren en nooit tot kennis van de waarheid kunnen komen' (2Tm 3:7).

(5) Het heidendom tracht(te), evenals bepaalde Joodse sekten, door de wijsheid (lees: de wijsbegeerte) tot kennis van God te komen (1Ko1:21), en dat is een zinloze activiteit. Het christelijk geloof daarentegen is geen filosofie, maar stoelt op de openbaring van God in de Heilige Schrift. Anderzijds is het voor een wedergeboren christen zeer wel mogelijk om op basis van Gods openbaring in de Heilige Schrift en onder de leiding van Gods Geest systematisch over de werkelijkheid na te denken, niet om zo tot de kennis van God te *komen*, maar gebaseerd op het feit dat men, door de dwaasheid van de prediking aan te nemen, door Gods genade reeds tot de kennis van God gekomen *is*. Alleen al door zijn Schriftgetrouwe vertrekpunt is de christen-wijsgeer in het voordeel boven zijn ongelovige collega's, omdat hij geleerd heeft de werkelijkheid te zien als scheppingswerkelijkheid. Anderzijds zal ook de christen-wijsgeer zich altijd dienen te realiseren dat zijn uitgangspunt wel onfeilbaar is, maar zijn filosofie niet; het uitgangspunt kan nog zo Schriftgetrouw zijn, maar 'laat ieder uitkijken hoe hij erop bouwt' (1Ko3:10).

2:8 *Kijkt u uit:* vergelijkbare waarschuwingen in Mt24:4; Hd13:40; 1Ko8:9; 10:12; Gl5:15; Hb3:12; 12:25.

dat er niemand is: lett. 'dat er niet iemand zal zijn'; het is niet nodig uit deze woorden (Gr. *mè tis ... estai*) te concluderen dat Paulus aan één concrete dwaalleraar denkt (contra O'Brien, die overigens ten onrechte Bruce deze mening in de schoenen schuift).

die u tot prooi maakt: 'tot prooi maken' is Gr. *sulagoogeo*, dat in het NT alleen hier voorkomt; het betekent 'als buit meenemen', 'gevangennemen', 'krijgsgevangen maken'. Wright doet de interessante (maar uiteraard onbewijsbare) suggestie dat Paulus door dit werkwoord 'sulagoogeo' te gebruiken op de 'sunagoogè', de 'synagoge' (als aanduiding van het jodendom) zinspeelt; zie ook hieronder.

door de wijsbegeerte en door ijdel bedrog: lett. 'door de wijsbegeerte en ijdel bedrog' (Gr. *dia tès filosofias kai kenès apatès*), en dat maakt duidelijk dat het hier niet om twee gevaren gaat, maar om één gevaar: dat van de wijsbegeerte, die hier getypeerd wordt als 'ijdel bedrog'; er staat nl. slechts eenmaal 'door', en er wordt slechts één lidwoord gebruikt. Daarom kan 'en' (Gr. *kai*) hier het beste explicatief worden opgevat: het betekent dan iets als 'namelijk', 'dat wil zeggen'. O'Brien (109-110) concludeert dat de apostel hier doelt op de specifieke, onder de Kolossers verkondigde wijsbegeerte en niet op wijsbegeerte in het algemeen, zoals Clemens van Alexandrië (Stromata 6,8,62) reeds opmerkte. Men vertaalt dan ook wel '*zijn* filosofie' (Peake, Van Leeuwen, Bentley), de bij de desbetreffende dwaalleraar behorende filosofie.

Het woord 'filosofie' (Gr. *filosofia*) kan een aanduiding zijn zowel voor de Griekse als voor de Hellenistisch-Joodse filosofie. Flavius Josephus (*Bellum Iudaicum* 2,119 en *Antiquitates Iudaicae* 18,11) noemt de Farizeeën, de Sadduceeën en de Essenen 'drie filosofieën'. Waarschijnlijk gebruikt Paulus de term hier omdat in Kolosse de dwaalleraren zelf hun leer zo aanduiden.

ijdel bedrog: 'bedrog' (Gr. *apatè*) verder in Mt13:22, Mk4:19 en Hb3:13 ('het bedrieglijke'); Ef4:22 (lett. 'de begeerten van het bedrog'); 2Th2:10; 2Pt2:13 ('bedriegerijen'). Dit woord is verwant met Gr. *apatao*, dat 'misleiden' (Ef5:6), 'verleiden' (1Tm2:14), 'bedriegen' (Jk1:26) betekent. 'Ijdel' (Gr. *kenos*) is lett. 'leeg', 'inhoudsloos', vandaar 'nietig'; vgl. o.a. Hd4:25; Ef5:6; Jk2:20.

volgens de overlevering van de mensen: verder alleen in Mk7:8, dus in een Joodse context. In Mk7 maakt de Here Jezus duidelijk dat de 'overlevering van de ouden' (vs.3,5) staat tegenover het 'gebod van God' (vs.8) en het 'Woord van God' (vs.13). Deze

overlevering wordt daar gelijkgesteld met 'leringen, die geboden van mensen zijn' (vs.7) en met 'de overlevering van de mensen' (vs.8). Er kan dus geen gezag aan worden toegekend.

volgens de elementen van de wereld: zie voor de woordgroep 'de elementen van de wereld' Ko2:20 en Gl4:3. Het woord 'elementen' (Gr. *stoicheia*) verder in Gl4:9; Hb5:12; 2Pt3:10,12. Zie verder de Excursus 2:8.

en niet volgens Christus: d.w.z. niet in overeenstemming met zijn Persoon en zijn positie als de in de voorafgaande verzen beschreven verheerlijkte Mens. Dit is het hoofdbezwaar tegen de heidense en de Hellenistisch-Joodse filosofie: daarin ontbreekt niet *iets*, maar *Iemand*. Tegenover de elementen van de wereld staat een hemelse Christus!

EXCURSUS 2:8 DE ELEMENTEN VAN DE WERELD

Wat zijn de 'elementen (Gr. *stoicheia*) van de wereld'? Hierover bestaan verschillende opvattingen, die zich als volgt laten groeperen:

(1) Omdat 'elementen van de wereld' bij de Grieken oorspronkelijk een aanduiding was van de vier oer-elementen (vuur, aarde, water, lucht) waaruit de fysieke wereld bestond, gebruikt Paulus de uitdrukking hier in overdrachtelijke zin, in de betekenis van 'de grondbeginselen (principes) van het wereldsysteem'.

(2) 'Elementen' kan betekenen 'de kleinste samenstellende delen', 'het ABC', vandaar 'elementaire leerstof', 'eenvoudig begin'. De 'elementen van de wereld' zijn dan een aanduiding voor de kinderlijk onbeholpen manier waarop de mensen (Joden of heidenen) zich in eigen kracht het heil probeerden te verwerven, vóór de komst van Christus. Deze verklaring geeft ook een goede zin in Gl4:3,9.

(3) Volgens vele uitleggers in de 20e eeuw zijn deze 'elementen' concrete persoonlijkheden. Het NBG vertaalt 'wereldgeesten'. Zij behoren tot de gevallen engelen; het zijn geestelijke machten, afgoden. Men baseert zich hierbij op taalkundig onderzoek naar de betekenissen van het woord *stoicheion* (dat inderdaad 'ster', 'engel', 'demon' kan betekenen; doch zie hieronder) en op Gl4, waar de woordgroep 'in slavernij onder de elementen van de wereld' in vs.3 wordt uitgewerkt in vs.8: 'Maar destijds, toen u God niet kende, hebt u hen gediend (verwant met 'slavernij' vs.3) die van nature geen goden zijn; en thans, nu u God kent (...) hoe wendt u zich weer tot de arme en zwakke elementen, die u weer opnieuw wilt dienen?' Deze uitleg heeft een aantal aantrekkelijke kanten. Te denken valt ook aan de 'wereldbeheersers van deze duisternis', 'de geestelijke [machten] van de boosheid in de hemelse [gewesten] (Ef6:12). Eén van de dingen waartoe de dwaalleraren de Kolossers trachtten te verleiden was inderdaad 'engelenverering' (Ko2:18). Bekend is dat het Hellenistische jodendom een toenemende betekenis toekende aan engelen, en hen zag als de krachten achter de hemellichamen die tevens het lot van de mensen bepaalden. Ook de Schrift maakt melding van engelenmachten achter de volken; vgl. Dn10:13,20-21; Lk4:5-6. Paulus bepaalt de

Kolossers daarom nadrukkelijk bij het feit dat engelen schepselen zijn (1:16), onderworpen aan Christus (2:10,15).

(4) Tegen visie (3) zijn evenwel enkele fundamentele bezwaren in te brengen:

* Het woord *stoicheion* heeft pas op zijn vroegst in de 2e eeuw n.C. de betekenis 'ster', 'engel', 'demon'.

* Twee kerkvaders, die beiden rond 200 schreven, leggen *stoicheia* in Ko2 en Gl4 uit als 'elementair onderwijs'; vgl. resp. Clemens van Alexandrië, *Stromata* VI viii en Tertullianus, *Adversus Marcionem* V xix.

* Als Paulus in zijn brieven over engelenmachten spreekt (1Ko15:24; Ko1:16; 2:10,15; Ef1:21; 3:10), vinden we binnen de opsommingen nimmer het woord *stoicheia*.

* Ook het bovengenoemde beroep op Gl4 snijdt geen hout. In vs.3 gebruikt Paulus het woordje 'wij'; toch is het niet vol te houden dat hij hier zou beweren dat hij voor zijn bekering, als Farizeeër, 'zwakke en arme (vs.9) wereldgeesten' heeft aanbeden. De elders door de apostel beschreven engelenmachten kan men bezwaarlijk 'zwak en arm' noemen. Het feit dat de aan de Kolossers gepresenteerde dwaalleer ook 'engelenverering' (2:18) inhield, is geen reden om de 'elementen van de wereld' op zichzelf met engelen of geesten gelijk te stellen.

* Onze conclusie moet zijn dat de woordgroep 'de elementen van de wereld' een omschrijving is voor het ABC, oftewel de elementaire bestanddelen (principes) van het systeem dat 'de wereld' heet. Dat 'wereld' niet in fysieke zin moet worden opgevat, maar als een van God af gericht systeem, blijkt uit Ko2:20: 'Als u met Christus aan de elementen van de *wereld* bent afgestorven, waarom onderwerpt u zich, alsof u in de *wereld* leeft, aan inzettingen (...)' Zowel in Ko2 als in Gl4 gaat het om godsdienstig denken en handelen los van Christus, en dat is per definitie in overeenstemming met de mensen en dus werelds. Welke op zichzelf indrukwekkende en onderling verschillende denkstelsels de tot deze wereld behorende mensen ook bouwen, uiteindelijk zijn al deze intellectuele topprestaties te herleiden tot het telkens opnieuw hergroeperen van dezelfde van God af gerichte bouwstenen, het ABC van de wereld.

2:9 *Want in Hem woont de hele volheid van de Godheid lichamenlijk, 2:10 en u bent voleindigd in Hem, die het hoofd is van alle overheid en gezag.*

In 1:19 zagen we dat het de hele Volheid behaagde in Christus te wonen; vooruitlopend op 2:9 hebben we dit 'wonen' opgevat als 'gaan wonen', en de toevoeging 'lichamenlijk' beschouwd als een aanwijzing dat dit '(gaan) wonen' bij de Vleeswording is begonnen. Hier zien we dat dit 'wonen' nog steeds voortduurt. De hele Volheid van de Godheid, God in zijn volstreckte totaliteit, de Drieënige God, heeft er niet alleen behagen in gehad te wonen in het lichaam van de nederige Mens Jezus op aarde, maar vindt nog steeds alle vreugde in het wonen in het lichaam van de inmiddels verheerlijkte Mens Jezus, die nu als Christus Jezus, de Heer (2:6) in de hemel is: 'Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid' (Hb13:8). Zijn lichaam is nu een verheerlijkt lichaam (Fp3:21). Elke poging om God te vinden buiten Christus is dus gedoemd te mislukken en daarom bij voorbaat zinloos. De Kolossers waren voleindigd, d.w.z. 'vol(ledig) gemaakt', 'tot volheid gebracht'. Niet in zichzelf of door enige prestatie van mensen, maar in Christus, de belichaming van God Zelf. Zij zijn dus compleet, er ontbreekt hun niets. Dat betekent dat zij principieel in Hem de vervulling van al hun behoeften vinden. In Hem, en in niets of niemand anders! We kunnen hier misschien denken aan Jh1:16, waar over het vleesgeworden Woord staat: 'Want uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen, en wel genade op genade'. Ja, ook de Kolossers waren door Hem 'deelgenoten van [de] Goddelijke natuur' geworden (2Pt1:4). Al zouden er mensen komen met nog zulke interessante leringen, dan konden de Kolossers wijzen op Degene in Wie zij compleet gemaakt waren. Al zouden er dwaalleraren komen met de knapste, maar toch wereldse wijsgerige systemen, dan konden Paulus' lezers zeggen dat in Christus, en dus niet buiten Hem, de hele Volheid van de Godheid tastbaar en zichtbaar woonde, en dat zij in deze Persoon alles ontvangen hadden. Toen zij nog onbekeerd waren, waren zij in feite arm, behoeftig en incompleet. Toch had ook toen geen mens, ook niet de knapste heidense of Joodse filosoof, in hun nood kunnen voorzien.

Maar wat zij vroeger misten, hadden zij nu ontvangen: Christus. Deze voortreffelijke Persoon ging niet alleen alle mensen verre te boven, maar was ook ver verheven boven elke denkbare door Hem geschapen engelenmacht. Ook ten aanzien van deze machten, waaraan deze dwaalleraren zoveel waarde toekenden (2:18), geldt: Hij is het Hoofd van alle overheid en gezag; vgl. 1:16. Principieel is Hij nu reeds hun Hoofd als hun Schepper; dit geldt zowel de gevallen als de niet-gevallen engelen. Als de grote Triumfator is Hij daarnaast boven de gevallen engelenmachten verheven als gevolg van zijn werk op het kruis (2:15; vgl. 1Pt3:22). Aan hun feitelijke machtsuitoefening zal Hij echter pas een einde maken ná het Vrederijk (1Ko15:24): dan zal de duivel, samen met zijn demonen, geworpen worden in de poel van vuur en zwavel (Op20:10), het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen is bereid (Mt25:41).

2:9 *want*: Gr. *hoti*, eig. 'omdat'; sluit direct aan op het slot van vs.8 '... en niet volgens Christus', en verklaart waarom datgene wat niet volgens Christus is, geen waarde heeft.

de hele Volheid van de Godheid: zie 1:19 en comm.

van de Godheid: 'Godheid' (Gr. *theotès*, afgeleid van *theos* = God) betekent het 'God-zijn' en is dus een aanduiding voor de Persoon van God. In Rm1:20 is sprake van Gods 'Goddelijkheid' (Gr. *thei-otès*, afgeleid van *theios* = goddelijk; vgl. 2Pt1:3,4 en Hd17:29, eig. 'het goddelijke'), dus van zijn Goddelijk karakter, van de kenmerken van zijn Persoon.

lichamelijk: Gr. *soomatikoos*, verder niet in het NT; een adverbium, afgeleid van *soomatikos*, dat voorkomt in Lk3:22 en 1Tm4:8. Wat betekent 'lichamelijk' hier in 2:9? Sommige uitleggers verwijzen naar 2:17, waar 'lichaam' in de betekenis van 'werkelijkheid' staat tegenover 'schaduw', en verklaren 'lichamelijk' als 'werkelijk', in tegenstelling tot 'in schijn'. Het is evenwel niet nodig hier op dit uitzonderlijk gebruik van het woord 'lichaam' vooruit te grijpen; het woord 'lichamelijk' kan men het best verbinden met 1:22 ('het lichaam van zijn vlees'), en het verklaren als 'in lichamelijke vorm', 'op lichamelijke wijze', oftewel 'door de Vleeswording' (vgl. Jh1:1,14).

2:10 *u bent voleindigd in Hem*: 'u bent voleindigd' is Gr. *este peplèroomenoi*, dat een ingetreden toestand aangeeft. De gelijkennis met 'Volheid' (Gr. *plèrooma*) is meer dan een woordspeling. In Christus, in Wie de Volheid van de Godheid woont, zijn zij

voleindigd. De uitdrukking hier lijkt op het eerste gezicht dezelfde als in Ef5:18 ('weest' of 'wordt vervuld met de Heilige Geest'); toch gaat het te ver om hier in Ko2:10 te vertalen 'u bent voleindigd of vervuld *met* Hem'; de woorden 'in Hem' staan nl. in het Gr. vóór 'voleindigd', zodat we deze uitdrukking in absolute zin moeten opvatten. Er staat lett. 'u bent in Hem voleindigd'. Zij zijn dus in een volmaakte toestand gebracht, en deze toestand vindt zijn grond in (hun verbinding met) Christus.

die het hoofd is van alle overheid en gezag: de verbinding 'alle overheid en gezag' is het enkelvoud van 'alle overheden en machten' (vgl. 1:16; zie comm. aldaar) en betekent meer 'elke [denkbare] overheid en gezag', 'elke [denkbare] engelenmacht'.

2:11 *In Hem bent u ook besneden met een besnijdenis, niet met handen verricht, in het uittrekken van het lichaam van het vlees, in de besnijdenis van Christus, met Hem begraven in de doop.* **2:12** *In Hem bent u ook mee opgewekt door het geloof in de werking van God, die Hem uit [de] doden heeft opgewekt.*

Uit het feit dat de apostel hier over de *besnijdenis* gaat spreken, is af te leiden dat de reeds genoemde dwaalleraren ook Joodse elementen in hun dwaalleer hadden opgenomen. Kennelijk drongen zij er bij de Kolossers op aan dat dezen zich lieten besnijden; vgl. Hd15:1; 1Ko7:18; Gl5:1-15; 6:12,13.

De besnijdenis was oorspronkelijk door God verordend als een teken van het verbond dat Hij met Abraham en zijn nageslacht gesloten had (Gn17; Hd7:8). Elke man in Abrahams huis moest besneden worden, en later diende elke mannelijke baby van het volk Israël op de achtste dag na zijn geboorte besneden te worden (Lv12:3; vgl. Lk1:59; 2:21; Fp3:5). Slechts besnedenen mochten van het Pascha eten (Ex12:44,48). Tijdens de veertig jaar dat het volk Israël door de woestijn trok, is de besnijdenis niet toegepast; toen men echter in het beloofde land was aangekomen, heeft het hele volk zich te Gilgal laten besnijden. Toen had de HERE de 'smaad van Egypte' van hen afgewenteld (Jz5:2-9), oftewel: toen was wat aan hun oude leven, aan hun voormalig slavenbestaan herinnerde, definitief verwijderd. Daar was, om zo te zeggen, het mes in gezet.

Op den duur werd het woord 'besnijdenis' een synoniem

voor 'Israël' (Hd10:45; 11:2; Gl2:9,12; Ko4:11; Tt1:10) en werden de heidenen 'onbesnedenen' (Ri14:3; Ez31:18; Hd11:3) genoemd. Al in de tijd van het Oude Testament was de besnijdenis voor velen een puur formele aangelegenheid geworden, die losgemaakt was van het door Israël als geheel in feite genegeerde verbond. Daarom moest God het ongehoorzame volk Israël een 'onbesneden hart' (Lv26:41; vgl. Dt 10:16; Jr4:4; 9:26; Ez44:7,9) en een 'onbesneden oor' verwijten (Jr6:10), zoals ook Stefanus dat deed (Hd7:51). Daartegenover wordt Abraham in Rm4 de 'vader van [de] besnijdenis' of 'van [de] besnedenen' (Rm4:12) genoemd, d.i. van allen die allereerst wandelen in het *geloof* dat Abraham had, niet alleen in zijn uiterlijke gehoorzaamheid.

Voor een christen is een letterlijke, rituele besnijdenis niet op zijn plaats. Dat maakt Paulus hier in Ko2:11 volkomen duidelijk (zie ook Gl5:2; 1Ko7:18). Hij laat de Kolossers zien dat ze in feite al lang besneden zijn, maar dan niet door mensen, niet door een 'met handen verrichte' besnijdenis. Die letterlijke besnijdenis was slechts een teken, een voorafschaduwing (vgl. Ko2:17) van datgene wat nu bij de gelovige Kolossers werkelijk had plaatsgevonden, namelijk het 'uittrekken van het lichaam van het vlees', d.i. van het vlees als totaliteit. Zij waren nu immers, nu zij tot geloof gekomen waren, ontdaan van datgene wat hen vroeger kenmerkte, het vlees (vgl. vs.13). Zoals de Israëliet definitief van de heidenen gescheiden was door de besnijdenis, zo zijn ook de christenen definitief gescheiden van de wereld door datgene wat hier genoemd wordt de 'besnijdenis van Christus'. De besnijdenis uit het Oude Testament had vooruitgewezen naar datgene waarop zij nu konden terugzien: het oordeel over het vlees, over hun oude leven. Dat oordeel is aan Christus voltrokken op het kruis van Golgotha (vgl. 2:15). Op die plaats vond de enige werkelijk effectieve besnijdenis plaats, die hier dan ook de 'besnijdenis van Christus' wordt genoemd. Daar is Christus besneden, en is Hij 'afgesneden uit het land der levenden' (Js53:8). Maar doordat Hij besneden werd, d.w.z. gestorven is, is deze besnijdenis, deze dood, ook aan de gelovigen voltrokken. Christus is gestorven, en zij met Hem. Ja, zij zijn ook met Hem begraven. Van dit laatste spreekt evenwel niet de besnijdenis, maar de doop. De doop spreekt op

zichzelf immers niet van leven, maar van het feit dat wij met Christus gestorven en begraven zijn (zie ook Rm6:3-4). Hier in Kolosse spreekt de apostel overigens alleen over dit *begraven* zijn. Ons *gestorven* zijn met Christus betekent dat aan ons oude leven in de dood van Christus een einde is gekomen. Met Hem *begraven* zijn betekent dat het oude leven ook niet meer zichtbaar is en definitief tot het verleden behoort. Maar net zomin als Christus in de dood of in het graf gebleven is, blijven dopelingen in hun watergraf, het doopwater. Anders gezegd: zoals Christus uit de doden is opgewekt door God, zo zijn ook de christenen *in Christus*, d.w.z. met Hem verenigd, mee opgewekt, en wel op het moment dat ze *geloofden* in 'de werking van God, die Hem uit de doden heeft opgewekt' (vs.12; vgl. Rm4:24-5:1; Ef1:19,20). In Fp3:3 gaat Paulus dan ook zo ver dat hij juist de christenen (en niet de Joden) met de besnijdenis identificeert, als hij zegt: 'Want wij zijn de besnijdenis, wij die [God] dienen door [de] Geest van God, en in Christus roemen en niet op vlees vertrouwen'.

2:11 *bent u ... besneden*: Gr. *perietmèthète*, een passieve aoristus, die aangeeft dat dit 'besneden worden' eenmalig in het verleden heeft plaatsgevonden; men kan ook vertalen 'werd u ... besneden'.

niet met handen verricht: Gr. *acheiropoiètos*, verder in Mk14:58 ('zonder handen gemaakt') en 2Ko5:1 ('niet met handen gemaakt'). Zie voor het tegenovergestelde woord 'met handen verricht', 'met handen gemaakt' (Gr. *cheiropoiètos*) in de LXX o.a. Lv26:1,30 ; Js2:18; 11:9; 16:12, steeds in verband met de door mensenhanden gemaakte afgoden, in contrast met de levende God. In het NT gaat het meer om datgene wat door mensen is gemaakt in contrast met het werk van God: zie Mk14:58; Hd7:48; 17:24; Ef2:11 ('die met handen gebeurt'); Hb9:11,24.

het uittrekken van het lichaam van het vlees: dit is een slechts eenmaal voorkomende uitdrukking, en in zo'n geval is het niet altijd eenvoudig *de* uitleg te geven. Twee verklaringen verdienen onze aandacht:

(1) Men kan denken aan 'het afleggen van de belichaming van het vlees, van het vlees als totaliteit'; vgl. het gebruik van het woord 'lichaam' in plaatsen als Rm6:6.

(2) O'Brien past deze uitdrukking toe op Christus' fysieke lichaam (vgl. 'het lichaam van zijn vlees' in 1:22) en ziet de uitdrukking 'het uittrekken van het lichaam van het vlees' als een

aanduiding voor de wrede dood die Christus gestorven is. Belangrijk is evenwel dat hier dat woordje 'zijn' niet staat, zodat men wel heel goede argumenten moet hebben om de uitdrukking op Christus toe te passen; in het direct voorafgaande is over de Kolossers gesproken en nog niet over Christus. Bovendien heeft dit 'uittrekken' een negatieve betekenis, en die kan toch onmogelijk op Christus' lichaam worden toegepast; zie hieronder. Ook in het licht van vs.13 lijkt het logischer aan het vlees van de Kolossers te denken.

het uittrekken: Gr. *apekduis*, verwant met het werkwoord *apekduomai*, dat alleen voorkomt in 2:15 ('ontwapenen') en 3:9 ('uitdoen'), en dus duidelijk een negatieve betekenis heeft.

in de besnijdenis van Christus: dit slaat natuurlijk niet op de besnijdenis die Christus op de achtste dag heeft ondergaan (Lk2:21), want die besnijdenis was met handen verricht. Uit het feit dat direct hierna sprake is van zijn begrafenis, kan worden geconcludeerd dat zijn besnijdenis een beeld is van zijn dood op het kruis (vgl. 2:15).

2:12 met Hem begraven in de doop: '(samen) met ... begraven worden' (Gr. *sunthaptesthai*) verder alleen in Rm6:4, ook daar in verbinding met de doop.

In Hem bent u ook mee opgewekt: 'In Hem' (Gr. *en hooi*) kan ook vertaald worden als 'Daarin', en slaat dan terug op de doop. Deze laatste vertaling (en uitleg) wordt voorgestaan door Calvijn, Darby, Kelly en vele anderen, de eerste door Chrysostomus, Luther, Darby (althans argumenten in voetnoot Synopsis), Grant, O'Brien. Er zijn minstens twee gewichtige redenen om voor de vertaling 'In Hem' te kiezen:

(1) In vs.9 en vs.10 wordt tweemaal naar Christus verwezen met de woorden 'In Hem' (Gr. *en autooi*); vervolgens wordt in vs.10 naar Hem verwezen met het woordje 'die' (Gr. *hos*), dat dan in vs.11 hernomen wordt als 'in Hem' (Gr. *en hooi*, lett. 'in Wie', relatieve aansluiting). Het in vs.12 gebruikte *en hooi* lijkt hiermee parallel te lopen.

(2) Niet de doop, maar het geloof geeft ons in vs.12 de zekerheid dat we met Christus zijn opgewekt. Bovendien spreekt de doop hier, evenals in Rm6:4, van (dood en) begrafenis, en juist niet van leven.

bent u ... mee opgewekt: Gr. een aoristus van *sunegeiroo*, verder alleen in 3:1 en Ef2:6.

God, die Hem uit de doden heeft opgewekt: Christus is uit de doden opgewekt door God (vgl. Hd2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,34,37; 17:31; Rm10:9; 1Ko6:14; 15:15; 1Th1:10; 1Pt1:21); door 'Hem' (Rm4:24; 8:11; 2Ko4:14); door de Vader (Rm6:4;

G11:1; Ef1:20, zie vs.17); opwekking van doden in het algemeen door God (Hd26:8; 2Ko1:9; Hb11:19); door de Vader (Jh5:21).

2:13 *En u, toen u dood was in de overtredingen en in de onbesnedenheid van uw vlees, u heeft Hij mee levend gemaakt met Hem, terwijl Hij ons alle overtredingen vergeven heeft; 2:14 de schuldbrief die tegen ons [getuigde] door zijn inzettingen [en] die onze tegenstander was, heeft Hij uitgewist en die uit de weg geruimd door deze aan het kruis te nagelen.*

Door Christus uit de doden op te wekken heeft God laten zien dat het leven een radicale overwinning heeft behaald op de dood. Voor hen die met Christus mee opgewekt zijn, is nu een totaal nieuw leven begonnen. Vroeger leefden de Kolossers niet. Zij waren dood in de overtredingen en in de onbesnedenheid van hun vlees (vgl. Ef2:1,5). Het was een bestaan dat de naam 'leven' niet verdiende; het werd immers gekenmerkt door misstappen en door de neigingen van het vlees, dat zijn ware aard nooit verloochent: wat het vlees bedenkt, is immers de dood, is vijandschap tegen God (Rm8:6,7). Hopelozener kan het niet: zij waren zowel dood als schuldig. Voor beide toestanden was er maar één oplossing: de dood van Christus aan het kruis van Golgotha, zodat mensen tot leven zouden komen door het geloof in Hem die het zoenoffer voor hun zonden werd (vgl. 1Jh4:9,10; 5:11,12). God heeft hen mee opgewekt met Christus, ja, hen mee levend gemaakt met Hem. Als zij bij hun bekering in figuurlijke zin ('niet met handen') besneden zijn (vs.11), waren zij dus vóór hun bekering onbesneden; zij waren letterlijk en figuurlijk heidenen. Aan die toestand van figuurlijke onbesnedenheid kwam door hun deelhebben aan Christus' dood en opstanding een einde.

Ook de Joden, schrijft Paulus (hij gaat van *u* over op *ons*) hebben als gevolg van datzelfde werk een bijzonder geschenk ontvangen: God heeft hun alle overtredingen vergeven. Er was namelijk een door de Joden zelf ondertekende schuldbekentenis die tegen hen getuigde door zijn (of liever: de) inzettingen – een duidelijke zinspelning op de wet van de Sinaï (vgl. Ef2:15, 'de wet van de geboden, [die] in inzettingen [bestaat]'). Natuurlijk hadden de Joden deze wet niet zelf geschreven, maar in hun zelfoverschatting hadden zij als het

ware hun handtekening daaronder geplaatst. Zij hadden de tekst van deze wet in hun schuldbekentenis opgenomen en waren daarom verbondsmatig verplicht de wet te houden (Ex19:8; 24:3). Maar doordat ze daartoe niet in staat waren, werd de wet voor hen in feite een lijst van gepleegde overtredingen. Juist de inzetten van de wet van de Sinai, waarop de Joden zich eeuwenlang hadden beroemd, waren in wezen één grote aanklacht tegen hen. Petrus heeft de wet dan ook eens aangeduid als 'een juk, (...) dat noch onze vaders noch wij in staat zijn geweest te dragen' (Hd15:10). De Kolossers waren evenwel nooit onder deze wet geweest. Wat voor zin had het dan om zich, zeker als heidenen, te gaan stellen onder inzetten die hoorden bij een bestel waaraan juist door de dood van Christus een einde was gekomen? Zonder zulke inzetten te kennen of te houden waren zij al geestelijk dood geweest; en de Joden waren ondanks de uiterlijke naleving daarvan niet tot leven gekomen; zou het dan geen ernstige miskennen zijn van het levenwekkende werk van Christus als de Kolossers zich nu zouden plaatsen onder een inzet die juist *vooruit* had gewezen naar wat inmiddels werkelijkheid geworden was, nl. het oordeel dat Christus gedragen had op het kruis van Golgotha? De geestelijke besnijdenis die aan hen verricht was, had immers een einde gemaakt aan 'de onbesnedenheid van hun vlees'? De Kolossers moeten erop letten dat Paulus over de wet in de verleden tijd spreekt. Paulus laat hier zien dat de schuldbekentenis, die zijn voorgeslacht en hem alleen maar had getoond hoe groot de door hen opgebouwde schuld was (Rm3:20), door God is uitgewist en uit de weg geruimd. En dan blijkt dat dit geen daad was die God 'even tussendoor' heeft kunnen verrichten: Hij heeft deze door de Joden getekende schuldbekentenis aan het kruis genageld – we zien het beeld van een schuldbekentenis en de kwijschelding van een schuldplotseiling overgaan in de schokkende realiteit van het kruis van Golgotha. Want daar is uiteindelijk niet *iets*, maar *Iemand* aan het kruis genageld: de Mens Christus Jezus, in wiens handen het teken van de nagels ook na zijn opstanding zichtbaar was (Jh20:25). Zo benadrukt de apostel Christus' lichamenlijk lijden. Paulus had in het voorafgaande geschreven over het 'bloed van zijn kruis' (1:20), over het 'lichaam van

zijn vlees' (1:22), over zijn dood (1:22; 2:11) en over zijn begrafenis (2:11). Op het kruis kwam een einde aan het leven van de Mens Christus Jezus, maar ook aan de tijd waarin de Joden ononderbroken lieten zien dat de geboden van de Sinai op zichzelf ten leven waren, maar dat het gebod in de mens de neiging wakker riep dit gebod te overtreden (Rm7:10). Gods algemeen beginsel is: 'Gij zult mijn inzettingen en verordeningen in acht nemen; de mens die ze doet, zal daardoor leven: Ik ben de HERE' (Lv18:5; vgl. Rm10:5; Gl3:12). De mens in het algemeen nam Gods inzettingen en verordeningen echter niet in acht, en daarom moest hij sterven. De Jood had zich vrijwillig gesteld onder de wet van de Sinai en overtrad deze; ook hij verdiende de dood. Maar gelukkig is de gelovige samen met Christus in dat doodsoordeel geweest, samen met Hem begraven, en ook samen met Hem opgewekt. Elders gebruikt Paulus nog sterkere bewoordingen: 'Daarom, als iemand in Christus is, is hij een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie, het is <alles> nieuw geworden' (2Ko5:17).

2:13 *overtredingen*: Gr. *paraptoomata*, meervoud van *paraptooma*, een algemeen woord dat lett. 'misstap' betekent en de bewuste ongehoorzaamheid van de mens jegens God (of de medemens) uitdrukt; zie Mt6:14,15; Mk11:25; Rm4:25; 5:15,16, 17,18,20; 11:11,12; 2Ko5:19; Gl6:1; Ef1:7; 2:1,5. Daarnaast kent het NT een ander woord voor overtreding, nl. *parabasis*, dat aangeeft dat een concreet gebod of de hele wet wordt overtreden; zie Rm2:23; 4:15; 5:14; Gl3:19; 1Tm2:14; Hb2:2; 9:15; dit laatste woord is verwant met 'overtreder' (Gr. *parabatès*, zie Rm2:25; Gl2:18; Jk2:9), en met 'overtreden' (Gr. *parabainoo*, zie Mt 15:2,3). Overigens sluit het ene woord het andere niet uit: vgl. Rm5:14,15, waar de zonde van Adam achtereenvolgens in engere zin een 'parabasis' en in ruimere zin een 'paraptooma' wordt genoemd.

onbesnedenheid: lett. 'voorhuid' (Gr. *akrobustia*), een woord dat vooral door Paulus wordt gebruikt om heidenen te kenmerken, die immers fysiek onbesneden waren (vgl. Ef2:11); hier in Ko2 gaat het vooral om hun geestelijke onbesnedenheid, in contrast met de niet met handen verrichte besnijdenis van vs.11.

u heeft Hij mee levend gemaakt met Hem: 'heeft Hij (d.i. God; vgl. vs.12; Ef2:4v.) mee levendgemaakt' (Gr. *sunezoopoïesen*) is aoristus, en wijst dus op een eenmalige handeling in het verle-

den. Dit werkwoord (Gr. *suzoopoieoo*) komt verder alleen voor in Ef2:5); het is een samenstelling van 'mee-' (Gr. *sun*, 'samen-') en 'levend maken' (Gr. *zooopoieoo*), dat voorkomt in Jh5:21; 6:63; Rm4:17; 8:11; 1Ko15:22,36,45; 2Ko3:6; Gl3:21; 1Pt3:18. We zullen het begrip '(mee)opgewekt worden' (Ko2:12) moeten onderscheiden van het begrip '(mee) levend gemaakt worden'; vgl. Jh11:25, waar Christus Zich 'de opstanding en het leven' noemt. Alleen voor gelovigen zijn beide begrippen met elkaar verbonden. Christenen waren vóór hun bekering geestelijk dood voor God, maar zijn met Christus geestelijk (maar nog niet lichamelijk) opgewekt; tevens zijn zij geestelijk (maar nog niet lichamelijk) levend gemaakt: aan hun toestand van geestelijk dood-zijn is een einde gekomen, en tevens hebben zij het eeuwige leven ontvangen. Hun (nu nog) sterfelijke lichamen zullen echter pas in de toekomst levend gemaakt worden (Rm8:11). Gaat het om lichamelijk doden, dan blijkt in Jh5:21 dat 'opwekken' en 'levend maken' eveneens worden onderscheiden: alle doden zullen worden opgewekt (5:28v.), ook de ongelovigen. Maar alleen aan de gelovigen wordt (eeuwig) leven geschonken (5:24v.); alleen zij worden dus in eigenlijke zin 'levend gemaakt'. *terwijl Hij ons alle overtredingen vergeven heeft*: voor 'overtredingen' zie het comm. op het begin van dit vers. 'Terwijl Hij ... vergeven heeft': lett. een participium aoristi, 'ons vergeven hebbend' of 'vergevend'; het hoofdwerkwoord uit de zin is 'heeft Hij mee levendgemaakt'. 'Vergeven' is Gr. *charizomai*, lett. 'vrij of genadig als gunst schenken'; bij uitstek een woord dat gebruikt werd voor het kwijtschelden van een schuld (zie vs.14); vgl. Lk7:42v. Met 'ons' worden de Joden bedoeld; zie ook vs.14. Het normale woord voor 'vergeven' is Gr. *afièmi*, lett. 'wegzenden, weg laten gaan', dat meer benadrukt dat de vergeven overtredingen ook volledig 'uit het zicht' zijn; vgl. Ps103:12.

2:14 *de schuldbrief die tegen ons [getuigde]*: het woord 'schuldbrief' (Gr. *cheirografon*) komt in het NT alleen hier voor; het is een aanduiding voor een eigenhandig geschreven schuldbekentenis. De woorden 'die tegen ons [getuigde]' (Gr. *kath' hèmoon*) kunnen beter worden weergegeven als 'die tegen ons [was]', 'die in ons nadeel [was]'. De schuldbrief is niet zozeer de wet als door God gegeven, als wel de door Israël vrijwillig aangegane verbondsverplichting om de wet geheel te houden.

door zijn inzetten: lett. 'door de inzetten'; strikt genomen zijn het de inzetten van de wet, die in de schuldbrief a.h.w. zijn gekopieerd en ondertekend, en daardoor de inhoud van de schuldbekentenis zijn geworden. 'Inzetten' is Gr. *dogmata*, dat voorkomt in Lk2:1 (enkelvoud: 'bevel'); Hd16:4 en 17:7 ('ver-

ordeningen'); Ef2:15. Het is verwant met 'zich aan inzetten onderwerpen' (Gr. *dogmatizesthai*) in Ko2:20.

[en] die onze tegenstander was: 'tegenstander' (Gr. *hupenantios*) alleen Hb10:26. Het woord kan ook als adiectivum worden opgevat: 'die tegen ons [gekeerd] was'; deze gedachte staat echter al vlak hiervoor ('die tegen ons [getuigde]'), en in het hier gebruikte woord zit bovendien nog de notie van vijandschap: de wet liet de Joden voortdurend zien dat ze deze niet konden houden en dus de dood verdienden.

heeft Hij uitgewist: lett. een participium aoristi, 'uitgewist hebbend' of 'uitwissend'; het hoofdgezegde uit de zin is 'heeft Hij mee levend gemaakt'. Voor 'uitwissen' (Gr. *exaleifoo*) zie Hd3:19; Op3:5; vertaald als 'afwissen' in 7:17 en 21:4.

en die uit de weg geruimd: eig. een nieuwe hoofdzin; 'die' (Gr. *auto*) slaat terug op 'schuldbrief'. 'Uit de weg geruimd' is perfectum, wat een ingetreden toestand aangeeft: 'definitief uit de weg geruimd'. 'Uit de weg ruimen' (Gr. *airoo ek tou mesou*) is lett. 'uit het midden wegnemen', d.i. geen enkele rol laten spelen, totaal doen verdwijnen; deze uitdrukking ook in 1Ko5:2 ('uit het midden wegdoen').

door deze aan het kruis te nagelen: 'deze' (Gr. *auto*) slaat terug op de schuldbrief. 'Door ... te nagelen' is Gr. een participium aoristi van *prosèlooo*; komt alleen hier voor. De aoristus benadrukt het eenmalig karakter van deze handeling. Met 'nagelen' verwant is het woord 'nagel', dat we alleen aantreffen in Jh20:25.

2:15 *En Hij heeft de overheden en de machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en door het [kruis] over hen getriomfeerd.*

Toen de Kolossers deze brief lazen, wisten zij natuurlijk precies op welke dwaalleraren Paulus zinspeelde. De apostel doet dan ook geen enkele moeite deze dwaalleer systematisch uiteen te zetten: hij en zijn lezers weten over wie en waarover het gaat. Dit verklaart de in onze ogen soms wat abrupte overgang van het ene naar het andere onderwerp. In het voorafgaande heeft Paulus de Kolossers laten zien hoe radicaal het kruis van Christus een einde heeft gemaakt aan zowel het heidendom als het jodendom, en hoe onzinnig het daarom is om bekeerde heidenen te verplichten zich aan specifiek Joodse voorschriften te onderwerpen. Waarom volgt er

dan nog een zin over de ontwapening van de overheden en de machten? Ook dat lijkt samen te hangen met de dwaallera- ren tegen wie Paulus hier zo uitvoerig waarschuwt.

Van de dwaallera- ren met wie de Kolossers in contact waren gekomen, kunnen we de volgende kenmerken recon- strueren:

(1) Zij trachtten de Kolossers af te brengen van de hoop van het evangelie (1:23).

(2) Zij hadden grote overredingskracht (2:4).

(3) Zij presenteerden hun leer als een wijsgerig stelsel, dat evenwel ten diepste werelds was (2:8).

(4) Het waren waarschijnlijk judaïsten, die de besnijdenis propageerden (2:11), en waarschijnlijk ook andere elementen van de wet aan de Kolossers wilden opleggen, zoals de spijs- wetten en het houden van bepaalde feestdagen (2:16-17).

(5) Zij deden aan engelenverering (2:18).

Met name dit vijfde kenmerk lijkt hier licht op 2:15 te werpen. Datzelfde kruis, waar een einde is gekomen aan het oude leven van de Kolossers, en waar tevens een einde is gekomen aan het Joodse bestel, heeft tevens een einde gemaakt aan de schijnbare heerschappij van met name de afvallige engelenmachten. In 1:16 bleek al dat Christus de Schepper van de engelenmachten is, en dat zij dus schepsel- len zijn. Dat was het eerste argument om geen engelen te vereren: alles was immers *door Hem* en *tot Hem* geschapen! Alle eer komt daarom toe aan de Schepper, en niet aan het schepsel (Rm1:25). Nu voegt de apostel daar nog een argu- ment aan toe: als bepaalde engelenmachten zo indrukwek- kend schijnen dat ze die verering a.h.w. eisen of afdwingen – en dus geen eerbetoon aan de Schepper, Christus, voorstaan, maar aan zichzelf – realiseer je dan dat God deze engelen- machten, hoe indrukwekkend ze zich ook mogen voordoen, van hun wapenrusting heeft beroofd. Hij heeft ze zo, in al hun onderworpenheid, tentoongesteld en laten zien dat Hij door het kruis over hen de definitieve overwinning heeft behaald: ze hebben als overwonnenen mee moeten lopen in de stoet van krijgsgevangenen en op die wijze, precies als in een Romeinse triomftocht, bijgedragen aan het aanzien van de Overwinnaar.

2:15 *Hij heeft de overheden en de machten ontwapend*: 'Hij' is nog steeds God; er is vanaf vs.13 geen nieuw grammaticaal onderwerp ingebracht. Voor 'de overheden en de machten' zie 1:16 en 2:10 + comm. aldaar. 'Hij heeft ontwapend': lett. 'ontwapend hebbend', evt. 'door te ontwapenen', Gr. een participium aoristi van *apekduomai*, (verwant met Gr. *apekduosis* (het 'uittrekken' van het lichaam van het vlees in 2:11), een werkwoord dat verder alleen voorkomt in 3:9 (het 'uitdoen' van de oude mens). Het is een versterking van Gr. *ekduoo*, 'uitkleden', 'ontkleden' (Mt27:28; Mk15:20; Lk10:30; 2Ko5:4), en benadrukt dat iedere terugkeer naar de oude toestand onmogelijk is (zo Oepke, TDNT II,318v.); de overheden en machten zijn hun wapens dus definitief kwijt. Hun uiteindelijke oordeel volgt evenwel pas na het Vrederijk, als zij samen met de duivel terecht zullen komen in de hel (1Ko15:24; Op20:10; Mt25:41).

en openlijk tentoongesteld: dit is het hoofdgezegde in dit vers. Het staat in de aoristus, hetgeen wijst op een eenmalige handeling in het verleden: Hij heeft de overheden en de machten openlijk tentoongesteld, en wel door ze van hun wapenrusting te beroven en ze vervolgens in zijn triomftocht mee te voeren. 'Tentoonstellen' (Gr. *deigmatizoo*) verder alleen in Mt1:19 ('openlijk te schande maken'). Hier in Ko is de gedachte 'openlijk' apart uitgedrukt (Gr. *en parrhèsiai*) en betekent lett. 'in vrijmoedigheid', vandaar 'onverhuld', 'onverbloemd'. Men zou de hele uitdrukking kunnen weergeven als 'in alle openheid tentoongesteld', 'openlijk te kijk gezet'.

door het [kruis]: Gr. lett. *en autooi*. Er zijn drie mogelijkheden:

(1) De woordgroep is mannelijk en slaat terug op het eveneens mannelijke woord 'kruis' (Gr. *stauros*) in vs.14.

(2) De woordgroep is mannelijk en betekent 'in Hem', d.i. in Christus, over Wie in vs.13 voor het laatst is gesproken.

(3) De woordgroep is onzijdig en slaat terug op het onzijdige 'schuldbrief' (Gr. *cheirografon*), waarnaar in vs.14 reeds tweemaal met Gr. *auto* ('die' resp. 'deze') is verwezen. Bezwaar: God heeft geen overwinning behaald door de schuldbrief als zodanig, maar juist door de kruisiging daarvan.

Conclusie: hoewel (1) en (2) beide een goede zin geven, is (1) taalkundig gezien de eenvoudigste oplossing en daarmee vrij zeker de beste keuze.

over hen getriomfeerd: Gr. *thriambeusas*, een participium aoristi van *thriambeuoo*, lett. 'een triomftocht houden'. In een Romeinse triomftocht werden beroemde mannen als krijgsgevangenen meegevoerd, die zo bijdroegen aan het aanzien van de overwinnende veldheer. 'Over hen' werd in feite getriomfeerd – en dit

woordgebruik geeft ons een sterk argument om bij 'de overheden en de machten' in ons vers aan vijandige, dus gevallen engelen-machten te denken. Daarnaast deelden ook de in de stoet meelopende familieleden van de zegevierende veldheer in de eer van de overwinning; vgl. voor die gedachte 2Ko2:14 ('in triomf omvoeren').

2:16 *Laat dan niemand u oordelen inzake eten en drinken of op het punt van een feest of nieuwe maan of sabbatten, 2:17 die een schaduw zijn van wat zou komen, maar het lichaam is van Christus.*

Na alles wat Paulus in het voorafgaande uiteengezet heeft, moet de conclusie duidelijk zijn: het is volkomen misplaatst als iemand zich als rechter opwerpt en de Kolossers verwijt dat zij zich niet aan de inzetten van de Joodse wet houden. Ook vóór hun bekering hadden deze inzetten niet voor hen gegolden. Maar er komt nog een argument bij: inzetten als de spijswetten (vgl. Hb9:10), de jaarlijkse feesten, de maandelijks nieuwe maan en de wekelijkse sabbat waren niet de werkelijkheid, maar een voorafschaduw van daarvan. Het lichaam – de werkelijkheid – was immers verbonden met Christus, die reeds vóór zijn komst naar deze aarde zijn schaduw vooruitgeworpen had in de vorm van de inzetten van het Oude Testament. Naar zijn Persoon en alles wat met zijn komst te maken had, hadden al deze inzetten dus als schaduwen vooruitgewezen (vgl. Hb8:5; 10:1). Die schaduwen waren op zichzelf belangrijk. Een schaduw is immers een aanwijzing dat er een voorwerp of een persoon in het zonlicht staat. Als wij een schaduw zien verschijnen, willen wij daarom vanzelfsprekend weten waardoor of door wie die schaduw veroorzaakt wordt. Maar als we dat ontdekt hebben, gaat onze belangstelling niet meer uit naar de schaduw, maar naar het 'lichaam' waarvan de schaduw slechts een beperkt beeld gaf. Hoe ongerijmd was het dan ook om, nu Christus inmiddels gekomen was, weer terug te keren tot de rituele voorafschaduwingen van zijn komst, in plaats van zich bezig te houden met de kenmerken van de nieuwe, met Christus' komst begonnen periode! Bovendien wijst het verband erop dat het veeleer ging om een eigenmachtige uitbrei-

ding van de oorspronkelijk aan de Joden gegeven spijswetten, gecombineerd met ascetische neigingen om zich tijdelijk helemaal van voedsel te onthouden (vgl. vss.21-23; 1Tm4:3). Alles wat de dwaalleraren de Kolossers wilden laten bereiken door hun de Joodse ceremoniële wetten op te leggen, hadden dezen in een veel hogere zin, namelijk als werkelijkheid, reeds ontvangen in Christus: Hij was het, over Wie Mozes geschreven had, en naar Wie het hele Oude Testament had heengewezen (Jh5:46; 1:46). Het was onmogelijk daaraan iets toe te voegen: 'Wat meer is dan dit, is uit de boze' (Mt5:37).

Belangrijk is dat Paulus hier niet spreekt over sterke en zwakke gelovigen binnen één plaatselijke gemeente, die *onderling* onenigheid zouden kunnen krijgen over de vraag of men zomaar alles mag eten en of men bepaalde dagen moet onderhouden. De gelovigen in Rome bijvoorbeeld oordeelden in dit opzicht *elkaar*, en daarom worden beide groepen vermaand. In zulke gevallen wenst Paulus dat men het geweten van de medegelovige respecteert en niet de vrijheid die men zelf terecht meent te hebben, gebruikt om de ander tegen diens geweten in te laten handelen. Dan zou men voor zijn broeder een struikelblok vormen: '<Want> de één stelt [de ene] dag boven [de andere] dag, maar de ander stelt alle dagen [gelijk]. Wie de dag in acht neemt, neemt hem in acht voor [de] Heer. En wie eet, eet voor [de] Heer, want hij dankt God; en wie niet eet, laat het na voor [de] Heer, en hij dankt God' (Rm14:5-6; vgl. 1Ko8:13; 10:32).

Hier in Kolosse evenwel was het probleem duidelijk dat men *van buiten af* de gelovigen te Kolosse als geheel al deze wetten en geboden wilde opleggen, en dan laat de apostel de gelovige Kolossers zien waarom dit geen pas geeft. Ook de Galaten, die zich in hun totaliteit vrijwillig plaatsten onder het juk van 'dagen en maanden, tijden en jaren', krijgen van Paulus onomwonden te verstaan hoe onjuist dit is (Gl4:9v.).

2:16 *Laat dan niemand u oordelen:* voor het concluderende 'dan' (Gr. *oun*) in betogende passages vgl. Ko2:6; 3:1 ('nu'), 5,12.

Oordelen: het Gr. *krinoo* kan zowel 'beoordelen' als 'veroordelen' betekenen. Hier wordt de mens, wie hij ook is (Gr. *mè tis*, lett. 'niet iemand') het recht om te oordelen over het gedrag van de gelovige op de hier genoemde terreinen, ontzegd.

inzake eten en drinken: lett. 'inzake eten en inzake drinken'. 'Eten' (Gr. *broosis*) kan zowel de handeling (1Ko8:4; 2Ko9:10; Rm14:17) als het voedsel zelf aanduiden ('voedsel' in Jh4:32; 6:27; 'spijs' in Jh6:55; 'gerecht' in Hb12:16; in deze gevallen is het gelijk aan Gr. *brooma*). Hier in Ko2:16 kan het dus zowel slaan op de vraag of men het nuttigen van voedsel tijdelijk achterwege moet laten (ascese; vgl. 2:21,23) als op de vraag of men alleen bepaalde soorten voedsel mag nuttigen (wetticisme; gezien het vervolg lijkt de gedachte aan (elementen van) de Joodse spijswetten gerechtvaardigd (vgl. de Joodse elementen in het vervolg van 2:16, en vss.21,22). Waarschijnlijk moet hier gedacht worden aan een combinatie van ascese en wetticisme. 'Drinken' (Gr. *posis*) verder alleen in Jh6:55 ('drank'; daar gelijk aan Gr. *poma*, dat alleen voorkomt in Hb9:10 en 1Ko10:4) en Rm14:17 ('drinken', als handeling), in dezelfde dubbele betekenis als 'eten'. Dat het hier naast ascetische tendenzen om een eigenmachtige uitbreiding van de spijswetten ging, moge blijken uit het feit dat er t.a.v. dranken in het OT nauwelijks beperkingen golden voor de gewone Israëliet, maar slechts voor de priesters (Lv10:8) en de Nazireeërs (Nm6:3) – afgezien van algemene reinheidsvoorschriften (Lv11:34).

of op het punt van: 'punt' (Gr. *meros*) is lett. 'deel', vandaar ook 'deelgebied', 'terrein', 'opzicht'; zo in 2Ko3:10; 9:3.

een feest of nieuwe maan of sabbatter: deze combinatie wordt vaker gebruikt als aanduiding voor de 'hoogtijdagen van het huis Israëls'; vgl. 1Kr23:31; 2Kr2:4; 31:3; Js1:13,14; Ez45:17; Hs2:10.

2:17 *die een schaduw zijn*: 'schaduw' (Gr. *skia*) is hier uiteraard figuurlijk bedoeld. Ook bij de hellenistische Joodse schrijver Philo van Alexandrië (ca. 20 v.C. - 45 n.C.) een figuurlijke betekenis; 'schaduw' staat bij hem in tegenstelling tot o.a. het begrip 'lichaam' (zie de plaatsen bij Schulz, TDNT VII,396 en bij Schweizer, TDNT VII,1055). 'Schaduw' staat hier zowel in tegenstelling tot 'wat zou komen' als tot 'het lichaam' in de zin van 'de zaak zelf', 'de realiteit', 'de substantiële werkelijkheid'.

van wat zou komen: lett. 'van wat zal komen' (Gr. *toon mel-lontoon*), maar de vertaling 'zou' is correct. De toekomst wordt hier bezien vanuit de tijd van het OT, en niet vanuit die van Paulus; anders zouden de inzettingen immers wel degelijk hun geldigheid behouden hebben. Het is dus een aanduiding voor het hele tijdsbestek, dat met Christus' komst begonnen is, en dat zich uitstrekt tot de voleinding van alle dingen.

maar het lichaam is van Christus: voor 'lichaam' zie hierboven. 'Van Christus' kan het beste worden opgevat als genitivus pos-

sessivus: de werkelijkheid, alles waarnaar de OT-schaduwen verwezen, behoort Christus toe.

2:18 *Laat niemand u de prijs ontzeggen, doordat hij behagen scheidt in nederigheid en engelenverering, ingewijd in wat hij gezien heeft, zonder reden opgeblazen door het denken van zijn vlees, 2:19* *terwijl hij niet vasthoudt aan het hoofd, uit Wie het hele lichaam, door zijn gewrichten en banden ondersteund en verbonden, opgroeit met de groei van God.*

In vs.16 schrijft Paulus dat niemand tegenover de Kolossers als *rechter* mag optreden om hun gedrag naar menselijke maatstaven te beoordelen. Nu onttrekt Paulus het woord aan een ander soort rechter: de *scheidsrechter*, die beslist welke atleet uiteindelijk winnaar is en de prijs in de wacht sleept. Niemand mag zich als scheidsrechter opwerpen en eigenmachtig beslissen dat de Kolossers de prijs mislopen als zij niet aan bepaalde voorwaarden voldoen. Over deze prijs spreekt de apostel in 1Ko9:24v.; daar is sprake van de onvergankelijke kroon, die de gelovigen ontvangen na hun loop in de renbaan van het leven. Maar ze moeten er wel voor lopen om haar te krijgen! Ook in Fp3:14 jaagt Paulus naar die prijs, die in verband staat met de hemelse roeping van God in Christus Jezus. Dat is het doel waarnaar hij zich uitstrekt en waarnaar hij jaagt. De enige uitspraak die in dit opzicht van belang is, is niet die van een *aardse* rechter of scheidsrechter, maar van de Heer Zelf, de rechtvaardige Rechter (2Tm4:8): alleen Hij is bevoegd de gelovigen te beoordelen (1Ko4:4).

Wat zijn dat dan voor mensen, die zo graag hun eigen opvattingen aan de Kolossers opleggen? We vernemen hier weer enkele kenmerken van zo'n dwaalleraar:

- (1) Hij scheidt behagen in nederigheid.
- (2) Hij scheidt behagen in engelenverering.
- (3) Hij beroept zich op visionaire ervaringen, mogelijk na het doorlopen van geheime inwijdingsrituelen.

Paulus geeft evenwel nog twee kenmerken, waarmee hij een fundamentele veroordeling over zo iemand uitspreekt:

- (4) Hij heeft een hoogmoedige, vleeselijke gezindheid.
- (5) Hij houdt niet vast aan het Hoofd.

We lopen deze punten langs:

(1) Nederigheid is op zichzelf in de Schrift iets dat altijd positief wordt gewaardeerd; zie o.a. Ko3:12. De enige uitzonderingen daarop vinden we in 2:18,23: vergelijking van beide plaatsen laat zien dat het hier gaat om een *verkeerde* vorm van nederigheid die in feite vleselijke opgeblazenheid is, en die blijkt uit een negatieve houding tegenover het eigen lichaam. Elders leert Paulus dat het lichaam van een gelovige de tempel is van de Heilige Geest die in hem is (1Ko6:19; vgl. vs.15). Mogelijk polemiseert hij hier tegen de gnostiek, die een zeer negatieve houding tegenover het stoffelijke en lichamelijke aan de dag legde (zie de Inleiding).

(2) Daarnaast is er sprake van engelenverering, die direct aan de nederigheid wordt gekoppeld. Mogelijk wilde de dwaalleraar de indruk wekken dat hij zichzelf te onbetekend achtte om rechtstreeks tot God te naderen en daarom de bemiddeling van engelen nodig had. Uit dankbaarheid voor de bereidwilligheid van de engelen om als middelaars op te treden, zouden de mensen de engelen eer moeten bewijzen. Het hier gebruikte woord 'engelenverering' heeft betrekking op godsdienstige verering, op een cultus. Dat het vereren van engelen door mensen geen pas geeft, blijkt uit wat in het voorafgaande over engelen is geschreven. De engelenmachten zijn door Christus geschapen (1:16) en aan Hem onderworpen (2:10); door het kruis heeft Hij over de boze engelenmachten getriomfeerd (2:15). De gelovigen zullen engelen oordelen (d.w.z. over hen regeren; 1Ko6:3; vgl. Hb2:5). Engelen zijn onderworpen aan de opgestane en verheerlijkte Mens, Jezus Christus (1Pt3:22). Hoe verkeerd is het daarom als mensen deze wezens godsdienstige verering gaan bewijzen! De niet-gevallen engelen wijzen een dergelijke verering dan ook af; zie Op22:8-9 (vgl. 19:10; Hd10:25-26). Engelen zijn er bovendien juist ten dienste van de gelovigen, niet omgekeerd (Hb1:14).

Volgens sommige uitleggers, die hier een toespeling zien op de merkabah-mystiek (zie de Inleiding), vereerden deze dwaalleraars geen engelen, maar wilden zij deelnemen aan een door engelen georganiseerde cultus ter ere van God. Op zichzelf lijkt dat positief, en het is waar dat engelen God en Christus aanbidden (Op7:11; Hb1:6). Maar als verlost men-

sen hier op aarde de Vader en de Zoon aanbidden, is dat een zaak van hun hart, waarin de Geest rechtstreeks werkt, zonder de hulp van engelen; dat laatste zou ook in strijd zijn met de door God aan ons geopenbaarde waarheid (vgl. Jh4:23v.).

(3) Naast Joodse denkbeelden hadden, zoals we zagen, ook heidense elementen de belangstelling van de dwaalleraars te Kolosse. Paulus lijkt hier te doelen op heidense mysteriegodsdiensten, waarbij de deelnemers een geheim inwijdingsritueel moesten doorlopen. Vaak had men tijdens deze ceremonie visionaire ervaringen, waarop men zich verhief boven anderen die nog niet zo ver waren. Niet voor niets schrijven zowel Paulus als Petrus over de noodzaak te waken en nuchter te zijn; zie 1Th5:6,8 en 1Pt5:8.

(4) Uiteindelijk is de trots, de opgeblazenheid van iemand die zich door dit soort ervaringen ver boven anderen verheven voelt, slechts gebaseerd op het denken van zijn vlees. De zoëven genoemde nederigheid is dus maar schijn! In 2:11,13 heeft Paulus duidelijk gemaakt dat de gelovige op zijn vlees – zijn niet-wedergeboren natuur – het oordeel van Christus heeft toegepast; hij is nu met Christus opgewekt. Daarom is ook het denken van de gelovige vernieuwd (Rm12:2) door de vernieuwing van de Heilige Geest (Tt3:5). God mag dan ook van een gelovige verwachten dat hij, al heeft hij het vlees nog bij zich, niet de dingen van het vlees bedenkt, maar de dingen van de Geest (Rm8:5; vgl. 1Ko3:1-3). Is het niet treffend dat juist Paulus, die geen vleselijke, maar zeer reële, door de Heer gewerkte visionaire ervaringen heeft gehad, zich daarop nooit heeft beroemd? Zie Hd16:9; 18:9; 2Ko12:1-7.

(5) De meest fundamentele kritiek bewaart de apostel voor het laatst: niet alleen is zijn leer niet volgens Christus (2:8), maar de dwaalleraar zelf heeft geen verbinding met het Hoofd, Christus. Voor het leven van het lichaam, de Gemeente, is het bewust vasthouden aan het Hoofd van levensbelang. Paulus had deze beeldspraak al gebruikt toen hij over Christus als het Hoofd van het lichaam, de Gemeente, sprak in 1:18 (vgl. vs.24). Wie met dat Hoofd geen verbinding heeft, bezit geen leven uit God (vgl. 1:21; Ef4:18) en staat buiten de sfeer van de Goddelijke zegeningen. Het lichaam, de Gemeente, maakt juist dankzij deze verbinding met het Hoofd

een door God gegeven groeiproces door! Geen enkel lichaamsdeel, ook niet het zwakste, is in het gewone leven uitgezonderd van het vanuit het hoofd bestuurde groeiproces, want alle lichaamsdelen zijn aan elkaar verbonden door gewrichten en banden en ondersteunen elkaar. Het kweken van een geïsoleerde elite van 'supergeestelijke', maar niet nuchtere mystici staat haaks op het bestaan van een wereldwijd Lichaam van Christus, dat is samengesteld uit levende, onderling met elkaar verbonden en door het Hoofd bestuurde leden. Laat dan ook geen dwaalleraar denken dat er nog iets aan het leven van welke gelovige dan ook kan worden toegevoegd. Uitsluitend de rechtstreekse verbinding van alle leden van het lichaam met het Hoofd, Christus, is essentieel; geen enkele leer, gedragscode of engel kan daaraan nog iets bijdragen. Alleen wanneer men zich, als lid van het lichaam, met Christus verbonden weet, heeft men deel aan de vanuit het Hoofd bewerkte, door God gegeven en gekenmerkte groei.

2:18 *Laat niemand u de prijs ontzeggen*: 'laat ... de prijs ontzeggen' is in het Gr. één woord, en wel de imperativus van *katabra-beuoo*, 'de prijs ontzeggen', dat in het NT alleen hier voorkomt. Het woord geeft een negatieve beslissing van een scheidsrechter (Gr. *brabeus*) aan, waardoor de prijs iemands neus voorbijgaat; het kan ook, enigszins afgezwakt, betekenen 'een oordeel tegen iemand uitspreken', 'iemand veroordelen'. Van dit woord 'scheidsrechter' en de bij zijn functie behorende bevoegdheden is het werkwoord *brabeuoo* afgeleid, dat de algemene betekenis 'heersen' heeft gekregen; alleen Ko3:15. Verder gebruikt Paulus het woord 'prijs' (Gr. *brabeion*) in 1Ko9:24 en Fp3:14.

doordat hij behagen schept in: het Gr. *theloon en*, lett. 'willend in' (vgl. de 'eigenwillige verering in vs.23), is een uiterst zeldzame verbinding en kan op twee manieren worden weergegeven:

(1) 'opzettelijk'; zie Blass §418 nt 7; 'in' betekent dan 'door'; zo (vlg. Peake) Alford, Moule; vgl. 2Pt3:5 ('moedwillig'), waar echter geen 'in' staat, dus een echte bewijspplaats is dit niet;

(2) als hierboven (TE); het wordt dan opgevat als een in de LXX gebruikelijk semitisme; zie Blass §148 nt 3, alsook Bruce, O'Brien, Carson, Wright, Van Leeuwen, De Boor, Hendriksen, Bentley. De NBG-weergave 'door gewilde nederigheid' is erg vrij, maar past goed in de samenhang.

nederigheid: dit woord (Gr. dativus van *tapeinofrosunè*) hangt af van 'in' (Gr. *en*), evenals het woord 'engelenverering'. Er wordt

zo een koppeling tussen beide aangebracht. Dat het hier niet om echte nederigheid gaat, blijkt uit het vervolg: 'zonder reden opgeblazen door het denken van zijn vlees'. Buiten Ko2 is 'nederigheid' overal positief; zie Hd20:19; Ef4:2; Fp2:3; Ko3:12; 1Pt5:5.

engelenverering: lett. 'verering (Gr. dativus van *thrêskeia*) van de engelen (Gr. *toon angeloon*)'; deze hele woordgroep hangt af van 'in' (Gr. *en*). 'Verering' is een religieus begrip, dat veel verder gaat dan betoon van respect; het zit ook in het woord 'eigenwillige godsdienst' in vs.23; zie verder Hd26:5 en Jk1:26,27; voor het verwante woord 'godsdienstig' (Gr. *thrêskos*) zie Jk1:26. 'Van de engelen' is hier opgevat als genitivus obiectivus (de engelen worden vereerd). Anderen kiezen voor een genitivus subiectivus, wat inhoudt dat de engelen dan zelf aan een cultus ter ere van God deelnemen. Hiertegen lijkt vs.23 zich echter te verzetten: de daar beschreven godsdienst wordt door mensen bedreven. Sommigen combineren deze beide laatste visies en denken aan een deelnemen door mensen aan een engelenliturgie. Van Leeuwen denkt aan een soort genitivus qualitatis en vertaalt 'engelenvroomheid', 'engelachtige vroomheid', d.i. vroomheid op het niveau van de engelen. De vraag is echter of Paulus daartegen bezwaar zou maken!

ingewijd in wat hij gezien heeft: twee vragen moeten hier worden beantwoord:

(a) Wat heeft Paulus geschreven?

(b) Wat is de verklaring van wat hij geschreven heeft?

Ad (a): sommige handschriften hebben een ontkenning en lezen '... in wat hij *niet* gezien heeft'. De beter gesteunde lezing zonder ontkenning is echter de moeilijkste en maakt daarom alle aanspraak op oorspronkelijkheid. In veel handschriften is de ontkenning bovendien duidelijk zichtbaar door een latere afschrijver toegevoegd.

Ad (b): de moeilijkheid zit hem vooral in het woord 'ingewijd', Gr. *embateuoon*, een tegenwoordig deelwoord van *embateuoo*, dat alleen hier voorkomt. Er zijn verschillende mogelijkheden om de woordgroep te vertalen, waarbij de verschillen steeds zijn te herleiden tot verschillen in visie op dit *embateuoo*. Hier volgen drie min of meer gelijkwaardige mogelijkheden:

- (1) 'onderzoekend wat hij gezien heeft': de desbetreffende persoon zou dan zoeken naar dieper inzicht in goddelijke geheimen, die hij in een visioen gezien had; het gaat dan om een vorm van ongezonde mystiek;
- (2) 'wat hij gezien heeft bij zijn inwijding';
- (3) 'ingewijd in wat hij gezien heeft'.

Bij (2) en (3) zou het gaan om visionaire ervaringen bij het doorlopen van het inwijdingsritueel bij een mysteriegodsdienst.

zonder reden opgeblazen: dit 'opblazen' (Gr. *fusioo*) komt uitsluitend overdrachtelijk voor, en is een gevolg van gebrek aan inzicht, kracht, ootmoed en bescheidenheid; zie 1Ko4:6,18,19; 5:2; 8:1; 13:4. De bron is 'het denken van zijn vlees', zie hieronder.

door het denken van zijn vlees: hier wordt als oorzaak van de opgeblazenheid een door het vlees van de dwaalleraar gekenmerkt denken gegeven. De woordgroep 'het denken van zijn vlees' (Gr. *ho nous tès sarkos autou*) komt verder niet voor; vgl. evenwel Rm8:7, waar voor 'denken' Gr. *fronèma* gebruikt wordt, dat meer de gezindheid dan de zelfstandige denkactiviteit accentueert.

2:19 *terwijl hij niet vasthoudt aan het hoofd*: zie over de metafoor hoofd-lichaam 1:18 + comm.; 1:24; 3:15 en Ef1:22; 4:15v.; 5:23. 'Vasthoudt': 'vasthouden' is *krateo*, hier met accusativus, wat aangeeft dat het hoofd als een zelfstandig geheel wordt gezien en niet als een deel van het lichaam (als in 1Ko12:21); zie Blass §170. Een betere vertaling is: 'terwijl hij het hoofd niet vasthoudt', er dus geen verbinding mee heeft.

uit Wie: Gr. *ex hou*, mannelijk, terwijl 'hoofd' (Gr. *kefalè*) vrouwelijk is. Zo wordt onderstreept dat 'hoofd' hier overdrachtelijk staat voor een persoon, nl. Christus.

de groei van God: 'de groei' (Gr. *auxèsis*) is hier accusativus, waarschijnlijk van inhoud of van het inwendig object. Het woord komt verder alleen voor in de parallelplaats Ef4:16. 'Van God' is een genitivus subjectivus of qualitatis, d.w.z. het is een groei die door God bewerkt of gekenmerkt wordt; vgl. 1Ko3:6,7, waar staat dat God de groei geeft. In ons vers blijkt de groei allereerst door het Hoofd bewerkt te worden, maar omdat Christus God is, kan daarnaast staande gehouden worden dat de groei tevens door God bewerkt wordt, alsook door Hem gekenmerkt wordt. Beide mogelijkheden zijn dus gelijktijdig waar.

2:20 *Als u met Christus aan de elementen van de wereld bent afgestorven, waarom onderwerpt u zich, alsof u in de wereld leeft, aan inzettingen: 2:21 raak niet en smaak niet en roer niet aan? 2:22 (dingen die alle door het gebruik te niet gaan), naar de geboden en leringen van de mensen, 2:23 (dingen die wel een schijn van wijsheid hebben in eigenwillige vereering en nederigheid en gestrengheid tegen [het] lichaam, [daaraan] geen enkele eer bewijzend) tot bevrediging van het vlees.*

Paulus komt nu terug op wat hij in vs.16 heeft geschreven. Hij heeft inmiddels laten zien dat niemand het recht heeft een negatief oordeel over christenen uit te spreken wanneer zij niet bepaalde spijswetten in acht nemen of speciale feestdagen onderhouden. Na te hebben uiteengezet dat de dwaalleraren die deze leringen verkondigen, geen levende verbinding met Christus, het Hoofd, hebben en daardoor volkomen verkeerde accenten leggen, spreekt de apostel de Kolossers nu weer rechtstreeks aan.

Hij zegt eigenlijk: Beste Kolossers, er is nog iets anders aan de hand. Zoëven heb ik laten horen hoe verwerpelijk zowel de dwaalleer als de dwaalleraren zijn, maar er is een nog veel fundamentele reden waarom jullie je niet aan door mensen opgelegde inzettingen moeten onderwerpen – al zijn deze inzettingen misschien oorspronkelijk door God gegeven: jullie zijn immers samen met Christus gestorven? Realiseer je dan dat jullie, door met Christus te sterven (vgl. 2:11), aan de elementen, de basisbegrippen van de wereld, zijn afgestorven. En dat laatste, de wereld, is precies het terrein waarbinnen al deze 'geboden en leringen van de mensen' (vgl. Js29:13LXX; Mt15:9; Mk7:7) thuishoren. Vroeger, toen jullie onbekeerd waren, voelden jullie je daar thuis; ook de door God gegeven wet is nog steeds van toepassing op de mensen van deze wereld (1Tm1:8-9). Maar jullie horen daar niet meer bij! Jullie zijn gestorven met Christus, die in het systeem dat wereld heet, geen plaats had. Ook aan jullie leven binnen dat systeem is dus een radicaal einde gekomen. Op gestorvenen heeft geen enkele wet of regel vat! Gedraag je dan niet alsof er niets gebeurd is, alsof je nog in de wereld leeft! Want het gaat om godsdienstig denken en handelen los van Christus, en dat is per definitie in overeenstemming met de mensen en dus werelds. Jullie hebben immers een nieuw leven, omdat jullie met Christus gestorven, opgewekt en mee levend gemaakt zijn (2:11-13). Wie zijn heil zoekt in het naleven van menselijke wetten en regels, laat daarmee zien dat hij aan Christus niet genoeg heeft. Het lijkt allemaal wel interessant en het wordt jullie door intelligent ogende mensen voorgelaten (vgl. 2:4,8), maar de wijsheid waarvan zij zo hoog opgeven, is slechts schijn. Dit soort godsdienstigheid is puur eigenwil; door deze eetvoorschriften en andere vor-

men van ascese doe je tekort aan het lichaam, dat een tempel is van de Heilige Geest (1Ko6:19) en als een levende offerande voor God gesteld mag worden (Rm12:1). Uiteindelijk is het resultaat van zo'n leefwijze alleen zelfstreling, de bevrediging van het vlees, onze oude natuur, waarover nota bene het doodvonnis is uitgesproken op het kruis van Golgotha.

2:20 *Als u met Christus aan de elementen van de wereld bent afgestorven*: 'Als' is hier Gr. *ei* + indicativus, en is niet voorwaardelijk, maar concluderend bedoeld: 'waar het nu zo is dat', 'aangezien' (Blass §371 en 372,1b). 'Afgestorven': hier aoristus, waardoor de eenmaligheid van dit feit wordt onderstreept; 'afsterven van' (Gr. *apothneiskoo apo*, sterker dan hetzelfde werkwoord met dativus, als in Rm6:2; Gl2:19) geeft een totale en blijvende scheiding aan. Zie voor 'de elementen van de wereld' 2:8 + comm. + de bijbehorende excursus.

waarom onderwerpt u zich aan inzettingen: een retorische vraag, die tevens een berisping inhoudt. De woordgroep 'zich aan inzettingen onderwerpen' is Gr. slechts één woord, dat alleen hier voorkomt, nl. *dogmatizomai*, verwant met 'inzettingen' (Gr. *dogmata*) in 2:14 en Ef2:15 ('de wet van de geboden die in inzettingen bestaat'), die natuurlijk van andere aard zijn dan de 'verordeningen' (eveneens Gr. *dogmata*) in Hd16:4.

alsof u in de wereld leeft: lett. 'als levend in [de] wereld'. 'Wereld' is hier uiteraard figuurlijk bedoeld (de wereld als systeem) en niet de fysieke wereld, waarin de Kolossers daadwerkelijk verbleven (1:1). Zie over hun oude 'leven' in de wereld 3:7; dit zijn de enige plaatsen waar in Ko het werkwoord 'leven' wordt gebruikt, beide keren negatief; in 2:13 werd dit 'leven' zelfs een 'dood zijn' genoemd. Daarnaast is in Ko twee keer, in 3:3 en 4, van Christus als 'uw leven' sprake.

2:21 *raak niet en smaak niet en roer niet aan*: waarschijnlijk een letterlijk citaat uit de door de dwaalleraren opgelegde inzettingen; het is ook mogelijk dat Paulus hier ironisch spreekt en zo laat zien waar alles in feite op neerkwam: pure ascese ter voorkoming van rituele verontreiniging!

2:22 *dingen die alle door het gebruik te niet gaan*: 'dingen die' is Gr. *ha*, een relativum (neutrum plurale) met ingesloten antecedent, dat terugverwijst naar de drie inzettingen uit vs.21, dan wel naar de daar verboden zaken. 'Door het gebruik': 'gebruik' (Gr. *apochrêsis*) kan goed worden weergegeven als 'consumptie', 'volledig gebruik'. 'Te niet gaan': lett. 'ten verderve gaan', 'ver-

nietigd worden', nl. door de spijsvertering. Wat door dit woordgebruik benadrukt wordt, is dat het gaat om handelingen zonder blijvend resultaat: het consumeren van voedsel is per definitie een eenmalige gebeurtenis; het voedsel is na consumptie niet voor hergebruik geschikt.

naar de geboden en leringen van de mensen: kan het beste worden getrokken bij 'waarom onderwerpt u zich ... aan inzettingen' (vs.20). Het woord 'geboden' is Gr. *entalmata* (vgl. *entolai*, het normale woord voor geboden), dat in het NT verder alleen voorkomt in Mt15:9 en Mk7:7, waar de Here Jezus Js29:13LXX citeert om de overlevering van de ouden te typeren, in contrast met het 'gebod van God' (Mk7:8,9; Mt15:3) en het 'woord van God' (Mk7:13; Mt15:6). Het feit dat het in beide evangeliën gaat om (vermeende) verontreiniging door voedsel, en dit bovendien de twee enige plaatsen in het NT zijn waar Js29:13LXX wordt geciteerd, is een sterke aanwijzing dat het in Ko2 om soortgelijke voedselvoorschriften gaat.

2:23 *dingen die wel een schijn van wijsheid hebben:* een nadere typering van de 'geboden en leringen van de mensen' (vs.22), en dus ook van de in vs.20 bedoelde inzettingen. 'Schijn' is lett. 'woord'; toch zou 1Ko12:8 geen goede parallel zijn, daar 'woord van wijsheid' hier niet bij elkaar staat. Juist de combinatie met 'hebben' en de afstand tussen 'woord' en 'wijsheid' (lett. 'woord wel hebbend van wijsheid') dwingt om te denken aan de Gr. uitdrukking *logon echoo*, die betekent 'de reputatie hebben van', 'doorgaan voor' (O'Brien). Het spreken over een 'schijn van wijsheid' (Gr. *sofia*) zal een woordspeling zijn met 'wijsbegeerte' (Gr. *filosofia*) en staat in contrast met 'Christus, in Wie al de schatten van de wijsheid en de kennis verborgen zijn' (2:3).

in eigenwillige verering en nederigheid: geeft aan in welke sfeer de schijnwijsheid van de dwaaleraren bleek. Er wordt teruggegrepen op 2:18, 'nederigheid en engelenverering'. Het woord 'eigenwillige verering' is een pas vanaf Paulus voorkomend woord, nl. Gr. *ethelothrèskia*, lett. 'wil-verering' (zie comm. bij 2:18, 'doordat hij behagen schept').

en gestrengheid tegen [het] lichaam: het is niet zeker of 'en' tot de oorspronkelijke tekst behoort; indien niet, dan moet men vertalen 'door gestrengheid', aangezien men dan slechts een dativus overhoudt. 'Gestrengheid' (Gr. *afeidia*) komt alleen hier voor, en betekent lett. 'niet-sparen'.

[daaraan] geen enkele eer bewijzend: zo vertaald laat deze woordgroep zien waaruit de 'gestrengheid tegen het lichaam' blijkt. Geen eer bewijzen aan het lichaam is abnormaal: men wordt geacht zijn lichaam te koesteren en te voeden; vgl. Ef5:29.

Het Gr. *ouk en timei tini* betekent lett. 'niet in enige eer', en op deze weergave gaat bovenstaande vertaling terug. Een andere mogelijkheid is 'niet van enige waarde'; in dat geval is het Paulus' typering van de beschreven praktijken.

tot bevrediging van het vlees: deze woordgroep kan het beste worden beschouwd als een nuchter commentaar van de apostel op 'gestrengheid tegen [het] lichaam, [daaraan] geen enkele eer bewijzend' – zo wordt duidelijk waar al deze activiteiten in werkelijkheid toe leiden. Het TE-haakje achter 'bewijzend' kan dan worden vervangen door een suggestief gedachtenstreepje, met een slothaakje achter 'vlees'; voordeel is dat de onwaarschijnlijk lange tussenzin dan is omgezet in een vlotter leesbare slotzin. Het woord 'bevrediging' (Gr. *plēsmonè*, lett. 'vervulling') komt in het NT alleen hier voor, maar vaker in de LXX in de betekenis van 'verzadiging'. Met 'het vlees' wordt hier niet het lichaam bedoeld – het wordt daarvan juist onderscheiden – maar de oude natuur.

Hoofdstuk 3

3:1 *Als u nu met Christus opgewekt bent, zoekt dan de dingen die boven zijn, waar Christus is, gezeten aan Gods rechterhand. 3:2* *Bedenkt de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn. 3:3* *Want u bent gestorven en uw leven is met Christus verborgen in God. 3:4* *Wanneer Christus, uw leven, geopenbaard wordt, dan zult ook u met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid.*

In 2:12 had Paulus de Kolossers erop gewezen dat zij in Christus mee opgewekt waren. Dat deed hij, omdat zij contact hadden gekregen met lieden die wilden dat zij zich lieten besnijden. De apostel heeft hen daarom uitgelegd dat zij al lang besneden waren, weliswaar niet fysiek ('met handen'), maar op een veel ingrijpender manier: zij waren besneden met de besnijdenis van Christus, met Hem eengemaakt in zijn dood en begrafenis. Dat hield in dat er een radicaal einde gekomen was aan hun oude leven, dat de naam 'leven' niet verdiende; zij waren in feite dood (2:13), het was een leven 'in de wereld' (2:20). Maar nu was er een einde gekomen aan dat leven van krachteloosheid, goddeloosheid, zonde en vijandschap (Rm5:6-10); ja, er was ook een nieuw begin, een nieuw leven gekomen: zij waren mee opgewekt,

mee levend gemaakt met Christus, en dus dienden zij zich geen wetten en regels op te leggen die niets met hun nieuwe levenssfeer te maken hadden, maar met het jodendom of het heidendom.

In hoofdstuk 3 wil Paulus iets meer vertellen over de kenmerken van het nieuwe leven en over de uitwerking die het bezit van dit leven moet hebben op de praktijk van alle dag. Beste Kolossers, zegt Paulus, juist omdat jullie met Christus opgewekt zijn, moet jullie belangstelling niet naar beneden, maar naar boven gericht zijn. Strek jezelf heel bewust uit naar 'de dingen die boven zijn', naar de atmosfeer van de hemel. Is dat iets vaags, iets wazigs, iets onwezenlijks? Neen, want in de hemel is Christus, die daar van eeuwigheid af heeft gewoond. In Jh8:23 zegt Hij: 'U bent van beneden (lett. 'van de dingen die beneden zijn'), Ik ben van boven (lett. 'van de dingen die boven zijn'); u bent van deze wereld, Ik ben niet van deze wereld.' Hij was dus niet alleen uit de hemel afkomstig, maar werd er ook door gekenmerkt. Hij was hier op aarde als de Hemelse (1Ko15:48v.). Uiteindelijk kostte Hem dat zijn leven op het kruis van Golgotha, al wist Hij dat het de Vader was die Hem had opgedragen zijn leven af te leggen (Jh10:18; 17:4; Fp2:8). Nu is Hij weer in de hemel, op een wijze die volstrekt uniek is: als Mens gezeten aan Gods rechterhand (Ps110:1; vgl. Mt26:64; Mk14:62; Lk22:69), bij de Vader verheerlijkt met de heerlijkheid die Hij bij de Vader had voordat de wereld was (Jh17:5). Dáárom is de hemel zo belangrijk: Christus bevindt Zich daar, op een ereplaats, met heerlijkheid en eer gekroond. Op aarde is dat niet zichtbaar; daar wordt met de verheerlijkte Christus geen rekening gehouden en zien we nog niet alle dingen aan Hem onderworpen. Maar zij die hier op aarde weten dat Hij juist vanwege het lijden van de dood (waaraan zij hun nieuwe leven te danken hebben!) met heerlijkheid en eer gekroond is, richten hun blik in het geloof naar boven: 'maar wij zien Jezus (...)' (Hb2:9).

Paulus maakt de Kolossers hier in Ko3 duidelijk dat hun denken op de dingen van de hemel gericht dient te zijn en niet op die van de aarde. Dat betekent niet dat zij zich uit het maatschappelijk leven moeten terugtrekken; geen sprake van! In 3:18-4:1 spreekt de apostel er juist over hoe zij zich in

hun familieleven en in de maatschappij hebben te gedragen. Anders gezegd: zij zijn op aarde als hemelse mensen en dienen daarom hier op aarde een hemelse gezindheid te openbaren – het woord ‘bedenken’ komt ook voor in Fp2:5: ‘laat die gezindheid in u zijn’ (lett. ‘bedenkt ...’). Terwijl de Kolossers zich nog op aarde bevinden, dienen zij ‘de dingen die boven zijn’ te bedenken, d.w.z. in overeenstemming met de hemel te denken: ze zijn immers gestorven (vgl. 2:20). Hier op aarde heeft het kruis van Christus gestaan, waar niet alleen Hij gestorven is, maar ook zij met Hem gestorven zijn. Nu is Hij, met Wie zij mee opgewekt zijn, bij God in de hemel. Daar is dus ook hun leven; ja, Paulus gaat nog verder: daar is *Christus*, hun leven! Alle aanleiding dus om vanaf de aarde naar boven te zien en de dingen van de hemel te zoeken en te bedenken!

Het door God aan de Kolossers geschonken leven is Christus Zelf; zie o.a. Jh1:4; 5:26; 11:25; 14:6; 2Tm1:1; 1Jh 1:1v.; 5:11,12,20. Dat leven is op aarde niet zichtbaar, maar is nog bij God verborgen. Dat zal evenwel niet altijd zo blijven. Dat leven, Christus, zal geopenbaard worden. Niet aan de gelovigen, maar aan de *wereld*. De wereld heeft Christus niet begrepen en nooit werkelijk gekend (vgl. Jh1:5,10). Ook de gelovigen worden door de wereld niet begrepen. Zij worden miskend en verworpen, evenals hun Meester. Maar er komt een dag, waarop Hij geopenbaard zal worden (Lk17:30; Jh7:4; 1Ko1:7; 2Th1:7; 2:6; 1Pt1:7,13; 4:13; 1Jh2:28; 3:2) en met al zijn heerlijkheid zal verschijnen (Mt24:30; 2Th2:8; 1Tm6:14; 4:1; Tt2:13), waarbij elk oog Hem zal zien (Op1:7). Ook de gelovigen zullen dan met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid, want Hij zal samen met al zijn heiligen verschijnen (1Th3:13), geopenbaard (Rm8:19v.; 1Jh3:2) en verheerlijkt worden (Rm8:17; 2Th1:10).

3:1 *Als u nu met Christus opgewekt bent.* ‘Als’ (Gr. *ei*) gaat hier met indicativus, wat aangeeft dat het niet om een veronderstelde mogelijkheid, maar om een werkelijkheid gaat (als in 2:20; zie Blass §371,1; 372,1a): ‘Als u nu [zoals immers blijktens 2:12 werkelijk het geval is] met Christus opgewekt bent.’
met ... opgewekt bent. de aoristus (Gr. *sunègerthète*) laat zien dat dit feit eenmalig in het verleden heeft plaatsgevonden.

zoekt dan de dingen die boven zijn: 'zoekt' (Gr. *zêteite*) is een imperativus praesens, wat aangeeft dat dit 'zoeken' een voortdurende toestand dient te zijn; een duidelijk verschil met Ef, waar de met Christus opgewekte gelovigen tevens met Hem in de hemelse gewesten zitten en dus zelf 'boven' zijn (Ef2:6). Zie voor het verband tussen 'boven' (Gr. *anoō*) en de hemel Jh8:23; 11:41; Hd2:19 en vgl. Gl4:26; Fp3:14 ('hemelse' is lett. 'boven-').

waar Christus is, gezeten aan Gods rechterhand: zie Ps110:1, en in het NT Mt22:44; 26:64; Mk12:36; 14:62; Lk20:43; 22:69; Hd2:35; Rm8:34; Ef1:20; Hb1:3,13; 8:1; 10:12; 12:2; 1Pt3:22; vgl. Hd5:31; 7:55v.; Op3:21.

3:2 *bedenkt de dingen die boven zijn:* ook hier een imperativus praesens, wat aangeeft dat het om een opdracht gaat die voortduurt. 'Bedenken' (Gr. *froneō*) geeft iemands denkrichting of gezindheid aan, de gerichtheid van iemands wil en verstand; vgl. o.a. Rm8:5; 11:20 ('wees niet hoogmoedig', lett. 'bedenk geen hoge dingen'; 12:16 ('weest onderling eensgezind', lett. 'bedenkt hetzelfde tegenover elkaar'; 'streeft niet naar de hoge dingen' lett. 'bedenkt niet de hoge dingen'); Fp2:5 (zie de hoofdstekst); 3:15 ('gezind zijn' is beide keren 'bedenken').

niet die op de aarde zijn: vgl. Mt6:19-21; Hb11:13-16; het is evenwel zeer waarschijnlijk dat Paulus met 'de dingen die op de aarde zijn' doelt op de in Ko2:16-18 besproken ascetische en visionaire, maar in wezen puur aardse religiositeit van de dwaalleraren.

3:3 *Want u bent gestorven:* vgl. 2:20: christenen zijn aan de elementen van de wereld afgestorven, alsook gestorven ten opzichte van de zonde (Rm6:2), de wet (Rm7:4,6; Gl2:19) en aan zichzelf, om niet meer voor zichzelf te leven, maar voor Hem die voor hen is gestorven en opgewekt (2Ko5:14v.). Paulus plaatst in Ko de christenen op aarde (niet in de hemel!) als gestorven – het oude leven heeft volledig afgedaan – en tegelijk als een nieuwe schepping, opgewekt en levend gemaakt met Christus, hun levensbron en Hoofd in de hemel (2:19; 3:3v.).

en uw leven is met Christus verborgen in God: omdat zijzelf nl. nog op aarde zijn; vgl. ook de beschrijving van hun hemelse en dus nog toekomstige hoop, die voor hen in de hemelen is weggelegd: Christus, die tegelijkertijd nu reeds in hen is, terwijl zij nog op aarde zijn (1:5,27). 'Is ... verborgen' (Gr. *kekruptai*) is perfectum, hetgeen aangeeft dat het om een ingetreden toestand gaat: 'is en blijft verborgen', althans tot aan het in vs.4 beschreven moment.

3:4 *Wanneer Christus, uw leven geopenbaard wordt:* 'Wanneer' (Gr. *hotan*) wordt hier gevolgd door een coniunctivus, die in het

licht van het futurum 'zult ook u ... geopenbaard worden' als futuralis moet worden opgevat: er wordt dus naar een concreet toekomstig moment verwezen (Blass §382,3; 455,1), waarop twee handelingen gelijktijdig zullen plaatsvinden; hier in de bijzin wordt de eerste aangeduid: Christus zal geopenbaard worden.

uw leven: sommige handschriften lezen 'ons leven'. Hoewel het zeker mogelijk is dat 'ons' de oorspronkelijke lezing is, en dat deze later onder invloed van vs.3 en het vervolg van vs.4 in 'uw' is veranderd, lijkt de lezing 'uw' toch de sterkste papieren te hebben (Metzger). In beide gevallen wordt de nauwe en blijvende verbinding tussen Christus en de gelovigen onderstreept.

dan zult ook u met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid: 'geopenbaard worden in heerlijkheid' is niet hetzelfde als 'verheerlijkt worden': Christus is reeds verheerlijkt (vgl. Jh7:39; 12:16), en wel na zijn lijden op het kruis (Jh12:23; 13:31v.; 17:1,5; Hd3:13); zijn heerlijkheid is evenwel nog niet aan de wereld geopenbaard. Zo zijn ook de gelovigen in beginsel reeds verheerlijkt (Rm8:19), maar het openbaar worden van hun heerlijkheid is nog toekomstig (Rm8:21), als zij samen met Christus zullen verschijnen. Het is allereerst zijn heerlijkheid; de behoudenis van de gelovigen is gericht op het verkrijgen van de heerlijkheid van de Here Jezus (2Th2:14; zie hierover uitvoerig mijn *De verschijning van Zijn komst. Bijbelstudies bij Paulus' Tweede Brief aan de Thessalonikers*, Vaassen 1992).

in heerlijkheid: Christus zal komen in de heerlijkheid van zijn Vader (Mt16:27; Mk8:38; Lk9:26) alsook in zijn eigen heerlijkheid (Mt25:31; Lk9:26; vgl. Mt24:30; Hij is de Heer der heerlijkheid (1Ko2:8; vgl. Jk2:1), zoals God de Vader der heerlijkheid wordt genoemd (Ef1:17).

3:5 *Doodt dan uw leden die op de aarde zijn: hoererie, onreinheid, hartstocht, boze begeerte en de hebzucht, die afgodendienst is, 3:6 om welke dingen de toorn van God komt <over de zonen van de ongehoorzaamheid>. 3:7 Ook u hebt vroeger onder hen gewandeld, toen u daarin leefde.*

In het voorafgaande heeft Paulus de Kolossers duidelijk gemaakt dat zijzelf weliswaar op aarde zijn, maar dat hun werkelijke leven, Christus, Zich in de hemel bevindt, aan de rechterhand van God. Christus is daar, omdat Hij gestorven en opgewekt is. Ook de Kolossers zijn met Hem gestorven en

opgewekt, maar zij bevinden zich nog niet in de hemel. Daarom heeft de apostel hen opgeroepen om zich tijdens hun verblijf op aarde te richten op Hem, die in de hemel is als hun leven. Pas in de toekomst zal Christus aan de wereld geopenbaard worden, en zij met Hem.

De Kolossers zouden echter kunnen denken: Als ik dan nu reeds met Christus gestorven en opgewekt ben, en als mijn leven met Christus verborgen is in God, dan heb ik hier op aarde niets meer met de zonde te maken! Dat zou een tragisch misverstand zijn. Paulus maakt daarom duidelijk dat er naast dingen die we moeten zoeken en bedenken ook dingen zijn waartegen we hebben te strijden. Die laatste dingen blijken heel dicht bij huis te liggen: er is sprake van *uw leden* die op de aarde zijn, en daartegen moet hard worden opgetreden: zij moeten worden *gedood*. Wat met deze 'leden' wordt bedoeld, is zondermeer duidelijk uit het vervolg; daar wordt een aantal grove zonden opgesomd, die horen bij het leven zonder God. We zullen ze straks bespreken. De moeilijkheid zit hem evenwel in de uitdrukking op zichzelf: 'doodt dan uw leden die op de aarde zijn'. Waarom worden de genoemde zonden 'leden' genoemd? En wat betekent in dit verband 'doden'?

We stellen vast dat de Kolossers worden opgeroepen hun *leden*, niet hun *lichamen* te doden. Elders spreekt Paulus immers heel positief over het lichaam van de gelovigen: hij vermaant hen juist hun lichamen te stellen tot een *levende* offerande, heilig, voor God welbehaaglijk (Rm12:1), en noemt hun lichamen 'leden van Christus', bestemd 'voor de Heer'; hun lichaam is de tempel van de Heilige Geest die in hen is (1Ko6:15,13,19).

Het gebruik van het woord 'leden' hier in Ko3:5 wordt verduidelijkt door enkele verzen uit de brief aan de Romeinen. In Rm6:13,19 blijken de leden (ledematen) van de gelovigen vóór de bekering dienst gedaan te hebben als 'werktuigen van de ongerechtigheid', 'in slavernij van de onreinheid'; na de bekering zijn de gelovigen in staat hun leden (ledematen) voor God te stellen 'tot werktuigen van de gerechtigheid tot heiliging'. Hier in Ko3:5 gaat Paulus nog verder en identificeert hij de *leden* van de Kolossers met de *zonden* die deze leden vroeger bedreven. Deze leden waren in het verleden

gebruikt als instrumenten van de zonde in het oude leven, dat zijn werkterrein op aarde had (vandaar 'die op de aarde zijn'). Het gaat dus bij de 'leden die op de aarde zijn' om de zonden waarop de lichamelijke activiteit en kracht van de Kolossers vóór hun bekering gericht waren.

Wat betekent het nu dat de Kolossers hun leden, die op de aarde zijn, moeten *doden*? Ook het antwoord op deze vraag is te vinden in de brief aan de Romeinen. In Rm8:13 wordt gesproken over de noodzaak de 'werkingen' van het lichaam te doden. Ook daar is het lichaam – waarover op zichzelf al het doodvonnis is uitgesproken, met als gevolg dat het sterfelijk is; vgl. Rm8:10v. – het instrument waarmee de mens, ook de gelovige, zondigt; wat dit 'doden' inhoudt, wordt duidelijk in Rm6:11, waar de Romeinen worden opgeroepen zich ten opzichte van de zonde *als dood te beschouwen*, maar voor God levend in Christus Jezus. Dat is de duurzame toestand die volgt op het beslissende begin dat in Ko3:5 'doden' wordt genoemd: Paulus draagt de Kolossers de principiële keuze op in het gewone dagelijkse bestaan radicaal te breken met hier opgesomde zonden. Het is een verootmoedigende gedachte dat de Kolossers, die zó gezegend waren (met Christus gestorven en opgewekt!), hier te horen moeten krijgen dat zij zaken als hoererij, onreinheid, hartstocht, boze begeerte en hebzucht moeten 'doden'. Zo is de gevallen mens, en dit is het terrein waar de Kolossers zich nog kortgeleden als onbekeerde mensen hadden thuisgevoeld. Dat was hun leven, en hun wandel in deze dingen kenmerkte hun leven! Maar het is een terrein waarover God zal moeten toornen! Het zijn de 'leden', de kenmerken en activiteiten van wat Paulus in 2:11 het 'lichaam van het vlees' genoemd heeft en in 3:9 zal aanduiden als 'de oude mens', en waarvoor de Kolossers ook als nieuwe schepselen ten volle verantwoordelijk blijven. Anderzijds geldt ook voor zulke nieuwe schepselen het verband tussen 'leven' en 'wandel' in positieve zin: 'Als wij door [de] Geest leven, laten wij ook door [de] Geest wandelen' (Gl5:25).

3:5 *Doodt dar*: deze opdracht (Gr. *nekroosate oun*) staat in de aoristus, wat aangeeft dat het in principe om een eenmalige handeling gaat (met de bijgedachte 'van nu af aan'), die evenwel, indien dit noodzakelijk blijkt, moet worden herhaald; vgl. Blass

§337. De vertaling 'hebt dan gedood' (Grant, Voorhoeve, De Boor) gaat terug op een volstrekt onjuiste visie op de aoristus; zie ook vs.8.

uw leden die op de aarde zijn: Darby stelt in zijn Synopsis de 'leden op de aarde' tegenover het werkelijke leven van de gelovige in de hemel, en concludeert dat het gaat om de leden van de oude mens. O'Brien verwijst naar de in 2:11 voorkomende verbinding 'het lichaam van het vlees'; hoewel hij dit vers anders verklaart dan wij (zie aldaar), lijkt hij met deze verwijzing de hierboven in de hoofdttekst gegeven visie te ondersteunen; Paulus doelt dan op de 'leden van het lichaam van het vlees', op de uitingen van het vlees als totaliteit (de 'voortbrengselen van de zonde', Ouweneel).

hoereri: Gr. *porneia*, verwant met 'hoer' (Gr. *pornè*) in o.a. Hb11:31; Op17:1, alsook met 'hoereerder' (Gr. *pornos*) in o.a. 1Ko5:9, en met 'hoereren' (Gr. *porneuo*) in 1Ko6:18; 10:8; Op2:14,20; 17:2; 18:3,9 (een versterking hiervan is Gr. *ekporneuo* in Jd:7). 'Hoereri' was overigens reeds in het klassieke Grieks niet alleen een aanduiding voor prostitutie, maar voor alle seksuele omgang buiten het huwelijk. In landen als Egypte, Syrië, Griekenland kende men ook tempelprostitutie. Het Oude Testament gebruikt 'hoereri' daarom vaak als een aanduiding voor afgoderij (zo o.a. Ps73:27; Js57:7-9; Jr3:1-4:4; Ez16 en 23; Hs4:12). Dit laatste kan hier in Ko3:5 niet bedoeld zijn, daar 'afgodendienst' verderop in het vers gebruikt wordt als typering van hebzucht, en dus van 'hoereri' wordt onderscheiden.

onreinheid: Gr. *akatharsia*, komt voor in Mt23:27 in letterlijke zin; bij Paulus is het vooral een aanduiding voor seksuele onreinheid; vgl. Rm1:24; 6:19; 2Ko12:21; Gl5:19; Ef4:19; 1Th2:3; 4:7. Dit woord onderstreept dat de persoon die op seksueel gebied zondigt, verontreinigd is: hij is een 'onreine' (Ef5:5).

hartstocht: Gr. *pathos*, verder alleen in Rm1:26 ('onterende hartstochten', lett. 'hartstochten van ontering') en 1Th4:5 ('begeerige hartstocht', lett. hartstocht van begeerte'). Het woord 'hartstocht' wordt dus gebruikt als een aanduiding voor ongeoorloofde erotische belangstelling en activiteit.

boze begeerte: Gr. *epithumia kakè*, oftewel een slecht, verkeerd gericht verlangen. Het Gr. *epithumia* kan ook positief worden gebruikt; vgl. Lk22:15 (lett. 'met verlangen heb ik verlangd'); Fp1:23 (lett. 'het verlangen hebbend'); 1Th2:17. In het NT blijkt de vaak voorkomende negatieve betekenis uit de directe samenhang dan wel uit de toegevoegde adiectiva of bepalingen.

de hebzucht: als enige van de genoemde 'leden' voorzien van een lidwoord: 'dè [algemeen bekende] hebzucht'. 'Hebzucht' (Gr. *ple-*

onexia) komt voor in Mk7:22; Lk12:15; Rm1:29; 2Ko9:5 ('afgedwongen gave'); Ef4:19 ('gretig', lett. in hebzucht); 5:3; 1Th2:5; 2Pt2:3,14. De apostel lijkt met 'de hebzucht' hier in Ko3:5 te willen tonen wat de achterliggende oorzaak is van de genoemde zonden: meer te willen hebben ten nadele van een ander.

die afgodendienst is: voor het verband tussen hebzucht en afgodendienst vgl. Ef5:5; Mt6:24; voor het verband tussen hebzucht en zonde op seksueel gebied vgl. 1Th4:6 (waar 'bedriegen' de vertaling is van *pleonekteo*, dat samenhangt met 'hebzucht', 'voordeel [willen] behalen op een ander'; zie 2Ko2:11; 7:2; 12:17,18). Voor 'afgodendienst' (Gr. *eidoololatria*) zie 1Ko10:14; Gl5:20; 1Pt4:3.

3:6 om welke dingen de toorn van God komt: de toorn van God komt dus niet over de ongelovige vanwege diens boze natuur, maar om de dingen die uit deze boze natuur voortkomen en waarvoor hij verantwoordelijk wordt gehouden. Zie over de komende toorn (Gr. *orgè*) van God over de zonden Rm1:18; 2:5,8; 3:5; 5:9; Ef5:6; 1Th1:10; 5:9; Op6:16; 11:18.

<over de zonen van de ongehoorzaamheid>: vgl. Ef2:2. Het is niet duidelijk of deze woorden hier in Ko3:6 in bepaalde handschriften zijn toegevoegd naar analogie van Ef5:6 of in andere handschriften per ongeluk zijn weggelaten (Metzger). Het wel of niet weglaten van deze woorden heeft ook consequenties voor de vertaling en de uitleg van 3:7. 'Zonen van ...' of 'kinderen van ...' is waarschijnlijk een hebraïsme, en duidt een groep mensen met een bepaald kenmerk aan; vgl. Mt13:38; Lk16:8; 1Th5:5; 1Pt 1:14.

3:7 Ook u: deze woorden lijken een eerdere vermelding van ongelovigen te veronderstellen, en vormen een aanwijzing dat in 3:6 de woorden 'over de zonen van de ongehoorzaamheid' toch tot de oorspronkelijke tekst moeten worden gerekend (Metzger).

hebt vroeger onder hen gewandeld: als de woorden 'over de zonen van de ongehoorzaamheid' niet oorspronkelijk zijn, moet in plaats van 'onder hen' (Gr. *en hois*; kan masc. en neutrum zijn) 'daarin', d.i. in de genoemde zonden, worden vertaald; zo ontstaat een parallel met het begin van vs.6, waar 'om welke dingen' de weergave is van Gr. *di' ha*, en dat pleit weer tegen de handhaving van genoemde woordgroep. Het blijft moeilijk! De woordgroep 'u hebt gewandeld' (Gr. *periepatèsate*) is aoristus, die het best constaterend of karakteriserend kan worden opgevat: er wordt een feit uit het verleden gesignaleerd, zonder aandacht voor duur of verloop van dit 'wandelen': deze 'wandel' was het kenmerk van hun 'leven'.

toen u daarin leefde: 'daarin' (Gr. *en toutois*, kan masc. en neu-

trum zijn) kan ook worden vertaald als 'onder dezen'; zie hierboven. 'U leefde' (Gr. *ezète*) is imperfectum en stelt de handeling uit het verleden voor in haar duur en verloop: 'al die tijd dat u daarin (of: onder dezen) leefde' (een leven dat in 2:13 een 'dood' genoemd werd!). Aan dit leven is een einde gekomen toen zij met Christus stierven (3:3).

3:8 *Maar nu, legt ook u dit alles af: toorn, kwaadheid, boosheid, laster, vuile taal uit uw mond. 3:9* *Liegt niet tegen elkaar, daar u de oude mens met zijn daden hebt uitgedaan 3:10* *en de nieuwe hebt aangedaan, die vernieuwd wordt tot kennis, naar [het] beeld van Hem die hem geschapen heeft. 3:11* *Daarin is niet Griek en Jood, besnijdenis en onbesnedenheid, barbaar, Scyth, slaaf, vrije; maar Christus is alles en in allen.*

Paulus heeft de Kolossers in het voorafgaande opgeroepen om volledig te breken met de zonden die in de tijd vóór hun bekering bij hun leven hoorden. Nu aan dit oude leven principieel een eind was gekomen – zij waren immers met Christus gestorven en opgewekt – moest in een dergelijke leefwijze ook in de praktijk radicaal het mes worden gezet, zo be-toogde hij: gelovigen dienen zulke 'leden' te doden. Maar het blijkt nog verder te gaan. Paulus is niet tevreden als alleen bepaalde grove zonden, waardoor het totale bestaan van de Kolossers vroeger gekenmerkt was, voortaan achterwege blijven. Neen, ook schijnbaar minder ingrijpende zonden als toorn, kwaadheid, boosheid, laster, vuile taal en leugen moeten worden 'afgelegd', als versleten kleding. Deze zonden worden even verder uitdrukkelijk herleid tot de 'daden' van 'de oude mens'. Zo duidt de apostel hier hun oude leven aan: als een leven dat in het teken stond van de 'oude mens', d.w.z. de 'voormalige' mens, de mensensoort waarvan Adam na de zondeval het prototype was. Aan die mensensoort met alle activiteiten die daarbij horen, is een einde gekomen in de dood van Christus, of, zoals Paulus het hier tot de Kolossers zegt: die oude mensensoort, met alle daden die daarbij horen, hebben jullie – vanuit het standpunt van jullie verantwoordelijkheid bezien – 'afgelegd' als een kledingstuk dat je hebt uitgetrokken. De apostel bepaalt hen echter ook

bij het positieve. De Kolossers hebben niet alleen de oude mens met zijn daden uitgetrokken, maar ook de nieuwe mens aangedaan. Dit laatste betekent dat zij bij een nieuw mensengeslacht zijn gaan behoren. Het woord 'nieuw' in de uitdrukking 'de nieuwe [mens] hebt aangedaan' is Gr. *neos*; dit duidt niet alleen op een ànder leven, maar op een leven van geheel nieuwe aard, d.w.z. dat deze mensensoort in alle jeugdigheid en frisheid wordt voorgesteld, waarbij een ontluikend groeiproces wordt verondersteld. Het gaat om een krachtig, jong leven, dat moet opgroeien en voortgaan en in het gewone leven gestalte krijgen. Dat groeiproces wordt beschreven als een constante vernieuwing, waarin voortdurend blijkt dat de Heilige Geest (vgl. Tt3:5) aan deze nieuwe mens totaal nieuwsoortige, andere kenmerken geeft en niet de oude mens een verjongingskuur heeft gegeven. Deze kenmerken zijn in overeenstemming met '[het] beeld van Hem die hem geschapen heeft', d.i. met God Zelf en met Christus: zowel God (Ef2:10) als Christus (Ef2:15) zijn namelijk verantwoordelijk voor de schepping van de nieuwe mens. Zij willen dat de mensen die samen deze nieuwe mensensoort vormen, zich van dit scheidingswerk steeds meer bewust zijn – het is een vernieuwing 'tot kennis'.

Binnen de nieuwe mens is geen onderscheid meer tussen Grieken en Joden, besnedenen en onbesnedenen, barbaren, Scythen, slaven of vrijen. Waar het om gaat, is dat Christus, die in de gelovigen woont, alles voor hen is: de 'nieuwe mens' is Christus, zoals Hij in de volle rijkdom van zijn Persoon in alle gelovigen gestalte krijgt, of kortweg: Christus in de gelovigen.

3:8 *Maar nu*. Gr. *nuni de*, een nadrukkelijke tegenstelling met 'vroeger' (Gr. *pote*) in vs.7.

legt ... af. Gr. *apothesthe*, een aoristus, die aangeeft dat het in principe om een eenmalige handeling gaat (met de bijgedachte 'van nu af aan'), die evenwel, indien dit noodzakelijk blijkt, moet worden herhaald; vgl. Blass §337. De vertaling 'hebt dan afgelegd' (Darby, Grant, Voorhoeve, De Boor) gaat terug op een volstrekt onjuiste visie op de aoristus; zie ook vs.5. 'Aflleggen' (Gr. *apotithesthai*) verder o.a. in Hd7:58 (kleren); Rm13:12 (de werken van de duisternis); Ef4:22 (de oude mens); Hb12:1 (alle last en de zonde die ons licht omstrikt); Jk1:21 (alle onreinheid en

overmaat van boosheid); 1Pt2:1 (alle boosheid, alle bedrog, huichelarijen, afgunst en alle kwaadsprekerijen). Het gedrag van de mens wordt in de Schrift vaker met kleding vergeleken; vgl. Jb29:14; Ps35:26; 109:29; 132:9; Js11:5; 59:17; 61:10; Rm13:12, 14; 1Th5:8.

ook u: deze woorden (Gr. *kai humeis*) staan ook in vs.7 en suggereren een parallel: 'zoals jullie vroeger in alles leefden en wandelden conform de zonen van de ongehoorzaamheid, leg dan nu met evenveel ijver dit alles af'.

dit alles: deze woorden (Gr. *ta panta*) wijzen duidelijk vooruit naar de direct daarop volgende begrippen (contra Peake, die meent dat ofwel terugverwezen wordt naar de in vs.5 genoemde zonden, waarbij de opsomming in vs.8 een losse bijstelling is, ofwel dat zowel vs.5 als vs.8 is bedoeld).

toorn: dit woord (Gr. *orgè*) duidt vooral een gevoelen, bewustzijn, stemming of emotie aan, hoewel deze ook in concrete daden kan blijken (vs.6!); blijkens de samenhang is hier sprake van zondige toorn, evenals in Ef4:31; 1Tm2:8; Jk1:19,20; vgl. Sp14:17. Toorn is niet per se zondig; vgl. vs.6; Mk3:5; Rm1:18; 12:19; Ef4:26.

kwaadheid: Gr. *thumos*, benadrukt meer het plotseling opkomen, gevolgd door de zichtbare uiting of uitbarsting van 'toorn'; vgl. Lk4:28; Hd19:28 (TE 2x 'toorn').

boosheid: Gr. *kakia*, in de zin van 'het kwade', 'het verkeerde'; lett. 'slechtheid'; zo vertaald in Rm1:29; 1Ko5:8. Het is hier in Ko3 wellicht een aanduiding voor een concrete boze gezindheid jegens medemensen; vgl. Tt3:3; Jk1:21; 1Pt2:1.

laster: Gr. *blasfèmia*, waarvan het Ned. 'blasfemie', godslastering, is afgeleid; een typische uiting van het hart van de onverloste mens (vgl. Mt15:19; Mk7:22), die zowel nadelig spreekt over God (Jh10:33; Op13:1,5,6) als over zijn medemensen (1Ko 10:30; 1Tm6:4); dit laatste zal hier in Ko3 bedoeld zijn.

vuile taal uit uw mond: 'vuile taal' is Gr. *aischrologia*, lett. 'schandelijk spreken', en dat kan (1) 'schelden' of (2) 'obscene taal', 'vuilbekkerij' betekenen; gezien de parallel met Ef4:29 en 5:4 lijkt (2) bedoeld te zijn – zo ook Bentley; contra Peake, Hendriksen, LScJ; het gaat om hoorbare uitingen van 'schandelijkheid' (Gr. *aischrotès*, 'oneerbaarheid', Ef5:4).

3:9 *Liegt niet tegen elkaar:* 'Liegt niet' (Gr. *mè pseudesthe*) is imperativus praesens, hetgeen betekent dat een bestaande gewoonte verboden, c.q. een duurzame houding wordt opgedragen. 'Liegen' kan zowel betekenen 'onwaarachtig spreken' (Mt5:11; Hd5:3,4; Rm9:1; 2Ko11:31; Gl1:20; 1Tm2:7; Hb6:18; Op3:9), als 'onwaarachtig handelen' (Jk3:14; 1Jh1:6). Ook het woord 'leugen' (Gr. *pseudos*) duidt zowel op onwaarachtigheid in het spre-

ken (Jh8:44; Ef4:25; Op14:5), als op onwaarachtigheid in ruime zin (Rm1:25; 2Th2:9,11; 1Jh2:21,27; Op21:27; 22:15). Mensen hebben de waarheid òf de leugen lief, zij doen de waarheid òf de leugen; vgl. 2Th2:10; Op22:15; 1Jh1:6. Gelovigen 'zijn' waarachtig (lett. vertaling van Ef4:15).

daar u de oude mens met zijn daden hebt uitgedaan: voor 'de oude mens' vgl. Ef4:22. 'Oude' is Gr. *palaios*, dat zowel 'voormalig' als 'afgeleefd', 'oud geworden' betekent; vgl. Mt9:16 en par.; 13:52; Lk5:39; Rm6:6; 7:6; 1Ko5:7,8; 2Ko3:14; Ef4:22; 1Jh2:7. In Rm6:6 is sprake van 'onze oude mens', de oude mens zoals hij in ons concreet gestalte had gekregen, en die met Christus gekruisigd is. Hier in Ko ligt het accent op de verantwoordelijkheid van de gelovige, die de oude mens principieel heeft 'uitgedaan' (zie hieronder), en die nu ook praktisch alle bestaansrecht aan de oude mens moet ontzeggen. De oude mens werd immers gekenmerkt door 'daden' (vs.5,8) en 'bedrieglijke begeerten' (Ef4:22). 'Uitgedaan': Gr. *apekdusamenoï*, 'uitgedaan hebbend', participium aoristi van *apekduesthai*, dat verder alleen voorkomt in Ko2:15 ('ontwapend'), en verwant is met Gr. *apekdusis*, dat alleen voorkomt in Ko2:11 ('het uittrekken'). Het geeft dus een radicale en definitieve scheiding aan. 'Met zijn daden': 'daden' is het meervoud van Gr. *praxis*, dat voorkomt in Mt16:27 ('doen'); Lk23:51 ('handelwijze'); Hd19:18 ('daden'); Rm8:13 ('werken'); 12:4 ('werking'); het gaat dus zowel om de concrete daden als om de instelling waaruit ze voortkomen; zie vs.5 en 8.

3:10 *en de nieuwe hebt aangedaan*: 'de nieuwe' is enkelvoud, zo ook in Ef2:15: er is slechts één nieuwe mens. Dit is een collectief begrip; vgl. hierover H.P. Medema, *De Nieuwe Mens. Bijbelstudies bij de Brief van Paulus aan de Efeziërs*, Vaassen 1991, p.206. 'Nieuwe' is Gr. *neos*, d.w.z. 'nieuw' in de zin van 'jong', 'opgroeiend'. In Ef4:24 wordt voor 'nieuwe' een ander woord gebruikt, nl. *kainos*, dat meer de betekenis heeft van 'niet eerder bestaan hebbend', 'anders', 'nieuwsoortig'. De oude mens is vervangen door een nieuwe, jonge, opgroeiende mens; daarnaast is deze mens, zoals Ef benadrukt, een totaal andersoortige mens. Dit laatste woord voor 'nieuw' is wel herkenbaar in het woord 'vernieuwen' (zie hieronder). 'Hebt aangedaan' is een participium aoristi (Gr. *endusamenoï*, van *enduesthai*), parallel met 'hebt uitgedaan' in vs.9; beide handelingen zijn dus eenmalig. Dit overdrachtelijk 'aandoen' in een beeldspraak die op zichzelf geen kledingstuk als beeld gebruikt, komt ook voor in Lk24:49 ('kracht uit de hoge'); Rm13:14 ('de Heer Jezus Christus'); 1Ko 15:53,54 (onvergankelijkheid, onsterfelijkheid); Gl3:27 ('Christus'); Ko3:12 ('innige ontferming' etc.).

die vernieuwd wordt: lett. 'vernieuwd wordend', een passief participium praesens, dat aangeeft dat dit vernieuwd worden, in tegenstelling tot het persoonlijk eenmalig 'aandoen', een proces is dat voortdurend aan de nieuwe mens geschiedt. 'Vernieuwen' is hier *anakainooo*, waarin *kainos* te herkennen is; de nieuwe mens ondergaat dus een doorlopend veranderingsproces (vgl. 2Ko4:16): hij krijgt voortdurend radicaal nieuwe kenmerken. In Ef4:24 krijgt ook het 'vernieuwen' een ander accent: de nieuwe mens is daar 'anders', 'nieuwsoortig', en wordt voortdurend 'verjongd', 'verfrist': hij blijft jong en krachtig en maakt geen verouderingsproces door.

tot kennis: 'kennis' is hier Gr. *epignosis*, d.i. volle, bewuste kennis: daarop is dit vernieuwingsproces gericht. Deze kennis omvat de kennis van de wil en de Persoon van God (1:9,10), van de verborgenheid van God (2:2). Enerzijds ondergaat de nieuwe mens iets: hij wordt vernieuwd. Anderzijds is dit iets dat hij zich ten volle bewust is: hij doet ervaringskennis op, die zich blijkens vs.12 zal uiten in een bewust streven naar een vernieuwde wandel.

naar [het] beeld van Hem die hem geschapen heeft: deze woordgroep is een nadere verklaring bij 'die vernieuwd wordt'. De nieuwe mens is niet alleen geschapen naar het beeld van God (vgl. Ef2:10; 4:24 en ook Gn1:27v.) of Christus (Ef2:15), maar wordt naar ditzelfde beeld ook voortdurend vernieuwd. Zie over de nieuwe schepping ook 2Ko5:17.

3:11 *Daarin is niet*: 'Daarin' is Gr. *hopou*, lett. 'waar'; in het Gr. gaat het woord 'hem' (vs.10) er direct aan vooraf; het slaat dus terug op de nieuwe mens, de nieuwe mensensoort.

Griek en Jood: verschil in nationaliteit, waarbij de 'Griek' staat voor alle niet-Joden.

besnijdenis en onbesnedenheid: verschil in ceremoniële status.

barbaar, Scyth: verschil in culturele status. Eigenlijk staan beide begrippen tegenover Griek; een 'barbaar' (de oorspronkelijke betekenis is 'brabbelaar') is een niet-Griek qua afstamming of cultuur (Rm1:14) die bovendien geen Grieks spreekt (vgl. 1Ko 14:11), maar desondanks nog over een zekere mate van beschaving beschikt (Hd28:2,4; TE 'inheemsen'). Van een Skyth kan, althans volgens de Grieken, zelfs dit laatste niet gezegd worden. De Skythen woonden rond de Zwarte Zee, dus buiten het Romeinse rijk, en waren in Paulus' tijd alleen al daardoor geminacht.

slaaf, vrije: verschil in maatschappelijke status.

Maar Christus is alles en in allen: d.w.z. niet bovenstaande verschillen tellen; die gaan niet verder dan het domein van de oude

mens. Voor de nieuwe mens is alleen Christus belangrijk: Hij alleen is alles, en woont tevens in elk afzonderlijk lid van de nieuwe mens (vgl. 1:27).

3:12 *Doet dan aan als uitverkorenen van God, heiligen en geliefden: innige ontferming, goedertierenheid, nederigheid, zachtmoedigheid, lankmoedigheid, 3:13* *elkaar verdragend en elkaar vergevend, als de één tegen de ander een verwijt heeft; zoals ook Christus u vergeven heeft, zo ook u. 3:14* *En boven dit alles de liefde, dat is [de] band van de volmaaktheid. 3:15* *En laat de vrede van Christus, waartoe u ook geroepen bent in één lichaam, in uw harten heersen; en weest dankbaar.*

In het voorafgaande heeft Paulus op indringende wijze laten zien wat het in de praktijk betekent met Christus gestorven te zijn: de positie van de Kolossers in Christus moest ook in hun gewone dagelijkse leven zichtbaar zijn en tot uiting komen in een radicale breuk met de kenmerken van hun oude leven. Zij waren immers gaan behoren tot een nieuwe schepping, tot een nieuwe mensensoort, en hadden de oude mensensoort met zijn daden uitgedaan, als een versleten kledingstuk. Maar hoewel zij, doordat zij met Christus waren gestorven, de oude mens met zijn daden eens en voor altijd hadden uitgedaan, moest dat ook in hun persoonlijk leven zichtbaar worden: zij moesten actief en radicaal een aantal zonden doden, zoals die zijn opgesomd in vs.5; daarnaast dienden zij bewust enkele zonden 'af te leggen' (vs.8v.).

Welnu, precies zo is het ook met de zojuist door de apostel uitvoerig beschreven nieuwe mens, die de gelovigen eens en voor altijd hebben aangedaan. Ook dat feit moet in de praktijk van hun leven zichtbaar worden, en wel doordat zij a.h.w. de daden van de nieuwe mens 'aantrekken' door zich heel bewust toe te leggen op een aantal bijzondere eigenschappen. Voordat Paulus ze noemt, wijst hij hun erop dat zij daartoe in eigen kracht niet in staat zijn, maar slechts als uitverkorenen van God (waardoor zij blijkens Rm8:33 onaanastbaar zijn!), heiligen en geliefden. Het is God die hen in Christus heeft uitverkoren, zowel opdat zij heilig en onberispelijk zouden zijn voor Hem in de liefde (Ef1:4) alsook tot behoudenis (2Th2:13), het is de Geest die hen voor God hei-

ligt (afzondert; 2Th2:13; 1Pt1:2; vgl. Rm15:16), en omdat Christus hun leven is (Ko3:4), worden zij door God geliefd als zijn kinderen (Ef5:1): er is niets van henzelf bij, alle activiteit is van God uitgegaan! Maar dan is er ook alle reden tot dankbaarheid, tot toewijding aan Hem die de Zoon van zijn liefde voor hen gaf. Dan krijgt de Here Jezus, die Zelf bij uitstek Gods Uitverkorene (Lk9:35; 23:35), Heilige (Mk1:24; Jh6:69) en Geliefde (Mt3:17; 17:5) was, alle ruimte in het leven van de gelovigen, en worden zijn wezenskenmerken in hun leven zichtbaar. Stuk voor stuk zijn het wezenskenmerken die het welzijn van de ander op het oog hebben. Juist daarom kan alleen de volmaakte Mens Christus Jezus hier het voorbeeld zijn. Is er ooit iemand geweest, die méér innige ontferming (Mt9:36), goedertierenheid (Mt11:30, 'zacht', lett. 'goedertieren'; Tt3:4; 1Pt2:3), nederigheid (Mt11:29), zachtmoedigheid (Mt11:29; 21:5; 2Ko10:1), lankmoedigheid (1Tm 1:16; 2Pt3:9,15), verdraagzaamheid (Mt17:17), vergevingsgezindheid (Ko3:13), liefde (Gl2:20; Ef5:2,25), vrede (Jh14:27; 2Th3:16) en dankbaarheid (Mt15:36; Jh11:41) betoond heeft en nog betoont dan de Here Jezus? Ook in de gelovigen behoren deze eigenschappen te worden gevonden. Maar als er dan niet alleen in de wereld, maar ook onder de medegelovigen moeilijke mensen blijken te zijn, tegen wie aanwijsbare klachten kunnen worden aangevoerd? Verdraag en vergeef dan maar, zegt Paulus. Kijk ook in dit geval naar Christus: Hij is het, zoals reeds vermeld in 1:14, 'in Wie wij de verlossing hebben, de vergeving van de zonden'. Als we Hem als voorbeeld nemen, lopen we niet het gevaar te gaan lijken op die ene slaaf uit Mt18:21-35, wie een enorme schuld was kwijtgescholden, maar die zelf niet wist hoe hij moest handelen tegenover een medeslaaf die hem iets schuldig was. Dit gedrag kunnen we niet vertonen als vrucht van onze eigen inspanning, maar als vrucht van de Geest die in ons woont en werkt (Gl5:22). Dan krijgt Christus gestalte in ons (Gl4:19), en wordt in de wandel van de individuele gelovige de nieuwe mens zichtbaar.

Het belangrijkste heeft de apostel echter voor het laatst bewaard: boven de genoemde 'kledingstukken' moeten de Kolossers nog een ander 'kledingstuk' aantrekken, en dat is de Goddelijke, gevende liefde, die in onze harten is uitgestort

(Rm5:5). Die liefde kennen we alleen 'omdat Hij ons eerst heeft liefgehad' (1Jh4:19). God Zelf is immers liefde, en 'wie in de liefde blijft, blijft in God en God blijft in Hem' (1Jh 4:16). Het is dus uiteindelijk de Goddelijke natuur die ons door God geschonken is (2Pt1:4), die zich in al deze eigenschappen uit. Paulus karakteriseert de liefde hier als de 'band', de 'samenbinding' van de volmaaktheid, oftewel: het volmaakte bindende element (vgl. 2:2). Dan worden de gelovigen zelf samenbindende 'banden' in het ene Lichaam van Christus (vgl. 2:19), die hun mede-leden niet uit elkaar drijven, maar juist bij elkaar houden.

Dat alleen vanuit een bewuste, levende verbinding met Christus al deze kenmerken kunnen worden gemanifesteerd, maakt de apostel duidelijk door de Kolossers erop te wijzen dat de vrede van Christus in hun harten moet heersen: de innerlijke harmonie die Hij alleen geven kan en die door zijn Persoon wordt gekenmerkt, dient hun diepste wezen, hun totale gedachtenleven te beheersen (vgl. Fp4:7). Dit is niet een strikt individueel gebeuren. Neen, de gelovigen zijn tot deze vrede geroepen in één lichaam, d.w.z. als een organisch geheel, het Lichaam van Christus, de Gemeente (1:18,24; 2:19). Dat is geen met geweld afgedwongen eenheid, maar een eenheid waarin men geroepen is en die, zoals opgemerkt, gekenmerkt wordt door de vrede van Christus, die het Hoofd is van zijn lichaam.

Als de christenen zich dat bewust zijn, is hun leven wat het werkelijk moet zijn: een leven van dankbaarheid (vgl. 1:12; 2:7; 3:17; 4:2).

3:12 *Doet dan aan*: een aoristus, die aangeeft dat het in principe om een eenmalige handeling gaat (met de bijgedachte 'van nu af aan'), die evenwel, indien dit noodzakelijk blijkt, moet worden herhaald; vgl. Blass §337. De vertaling 'hebt dan aangedaan' (Darby, Grant, Voorhoeve, De Boor) gaat terug op een volstrekt onjuiste visie op de aoristus; vgl. vss. 5 en 8. 'Aandoen' is Gr. *enduesthai*, lett. in o.a. Mt6:25; Mk6:9; figuurlijk in Lk24:49 ('totdat u wordt bekleed met kracht uit [de] hoge'); bij Paulus altijd figuurlijk: Rm13:12 ('de wapens van het licht aandoen'); Rm13:14 en Gl3:27 ('de Heer Jezus Christus' aandoen); 1Ko 15:53v. ('onvergankelijkheid' resp. 'onsterfelijkheid' aandoen); 2Ko5:3 ('bekleed'); Ef6:11 resp. 14 ('de hele wapenrusting van

God' aandoen resp. bekleed zijn met 'het borstharnas van de gerechtigheid'; vgl. 1Th5:8); 'de nieuwe mens' aandoen (Ef4:24; Ko3:10).

dan: Gr. *oun*, trekt de praktische conclusie uit vs.10 'en de nieuwe [mens] hebt aangedaan'.

als uitverkorenen van God: deze aanduiding (vgl. Lk18:7; Rm8:33; Tt1:1) benadrukt dat van de zijde van de Kolossers een reactie wordt verwacht die in overeenstemming is met de hun door God gegeven positie.

heiligen en geliefden: ook hier geldt dat het God is die heiligt (in 1:26 was sprake van 'zijn heiligen', d.i. Gods heiligen) en hen in de atmosfeer van Gods liefde heeft ingevoerd (vgl. 1:13); de woorden 'van God' hebben dus ook betrekking op 'heiligen en geliefden'.

innige ontferming: lett. 'ingewanden' (Gr. *splanchna*) 'van ontferming' (Gr. *oiktirmou*). De ingewanden (lett. in Hd1:18) waren volgens de Grieken de zetels van de emoties; het NT heeft dit spraakgebruik overgenomen en gebruikt het woord doorgaans figuurlijk; zie Lk1:78 ('innerlijke barmhartigheid'); 2Ko6:12 ('enghartig', lett. 'eng in uw ingewanden'); 7:15 ('genegenheid'); Fp1:8 ('hart'); 2:1 ('genegenheid'); Fm:7,12,20 en 1Jh3:17 ('hart'). Hiermee samenhangend is het werkwoord *splanchnizomai*, 'met ontferming bewogen zijn'; zie o.a. Mt9:36; 14:14.

ontferming: Gr. *oiktirmos*, verder in Rm12:1; 2Ko1:3; Fp2:1; Hb10:28; hiermee hangen samen 'zich ontfermen' (Gr. *oikteiroo*) in Rm9:15 en 'ontfermend' in Lk6:36 en Jk5:11.

goedertierenheid: Gr. *chrèstotès*, lett. 'goedheid'; zie Rm2:4; 3:12 ('goed'); 11:22; 2Ko6:6; Gl5:22; Ef2:7; Tt3:4, verwant met 'goed' of 'goedertieren' (Gr. *chrèstos*) in Mt11:30 ('zacht'); Lk5:39 ('best'); 6:35; Rm2:4 ('de goedertierenheid', lett. 'het goedertierene'); 1Ko15:33; Ef4:32; 1Pt2:3. De oorspronkelijke betekenis is 'goed' in de zin van 'bruikbaar', 'nuttig', 'aan zijn doel beantwoordend'; vandaar bij personen (God!) 'goed' in de zin van 'mild', 'vriendelijk', 'dienstbaar'. Daarom is het juk van de Here Jezus in Mt11:30 *chrèstos*, d.w.z. het heeft niet de zwaarte van het judaïsme, maar is vol van zijn eigen Goddelijke vriendelijkheid en mildheid (vgl. K.Weiss, TDNT IX,487).

nederigheid: Gr. *tapeinophrosunè*, lett. 'laag/nederig-denkendheid'; negatief in 2:18,23 (zie comm. aldaar); positief in Hd20:19; Ef4:2; Fp2:3; 1Pt5:5; verwant met 'nederig' (Gr. *tapeinos*) in Mt11:29; Lk1:52; Rm12:16; 2Ko7:6; 10:1; Jk1:9 ('gering'); 4:6; 1Pt5:5. In de Griekse heidenwereld was 'nederigheid' geen deugd; het werd gezien als iets dat bij de verachte slaven-status, dus bij onvrijheid hoorde. Wie zich evenwel een 'slaaf van God'

weet, ziet 'nederigheid' als de enig juiste houding tegenover de Heer, en dus als iets positiefs. Nederigheid is ook de houding die gelovigen onderling dient te kenmerken.

zachtmoedigheid: Gr. *praütès*; zie 1Ko4:21; 2Ko10:1; Gl5:23; 6:1; Ef4:2; 2Tm2:25; Tt3:2; Jk1:21; 3:13; 1Pt3:16. Het woord is verwant met 'zachtmoedig' (Gr. *praüs*) in Mt5:5; 11:29; 21:5; 1Pt3:4
lankmoedigheid: Gr. *makrothumia*, lett. 'langheid van gemoed', d.i. 'geduld'; zie 1:11 en comm. aldaar; vgl. verder Rm2:4; 9:22; 2Ko6:6; Gl5:22; Ef4:2; 1Tm1:16; 2Tm3:10; 4:2; Hb6:12 ('geduld'); Jk5:10 ('geduld'); 1Pt3:20; 2Pt3:15.

3:13 *elkaar verdragend*: dit deelwoord kan, in aansluiting op 'doet dan aan ...' (vs.12) als gebiedende wijs worden opgevat: 'en verdraagt elkaar'. Voor 'verdragen' (Gr. *anechomai*) zie Mt17:17; Mk9:19; Lk9:41; Hd18:14; 1Ko4:12; 2Ko11:1,4,19,20; Ef4:2; 2Th1:4; 2Tm4:3; Hb13:22. Zie over de 'verdraagzaamheid' (Gr. *anochè*) van God Rm2:4; 3:26.

en elkaar vergevend: ook dit deelwoord kan, in aansluiting op 'doet dan aan ...' (vs.12) als gebiedende wijs worden opgevat: 'en vergeeft elkaar'. 'Vergeven' is hier Gr. *charizomai*, verwant met 'genade' (Gr. *charis*) als in 2:13; zie comm. aldaar.

als de één tegen de ander een verwijt heeft: lett. 'als iemand tegen iemand een verwijt heeft'. Het woord 'verwijt' (Gr. *momfè*) komt alleen hier voor. Het is verwant met Gr. *memfomai*, dat voorkomt in Rm9:19 ('aanmerken') en Hb8:8 ('berispen'), en met 'onberispelijk' (Gr. *amemptos*), dat voorkomt in Lk1:6; Fp2:15; 3:6; 1Th2:10; 3:13; 5:23; Hb8:7.

zoals ook Christus u vergeven heeft: 'vergeven heeft' is de aoristus van het vlak hiervoor gebruikte woord, en duidt op de eenmalig aan de gelovigen geschonken vergeving. 'Christus': andere handschriften lezen 'de Heer', en deze lezing is mogelijk de juiste, omdat in Ko weinig van 'de Heer' sprake is (1:10; 2:6; 3:22, 23,24) en veel van 'Christus'. Weer andere handschriften lezen 'God' (2:13!) of 'God in Christus' (misschien aangepast aan Ef4:32).

zo ook u: elliptisch voor 'zo [moet] ook u [elkaar vergeven]'.

3:14 *En boven dit alles*: 'boven' is Gr. *epi*, dat moet worden weergegeven als 'bij', 'toegevoegd aan' (Blass §235,3).

de liefde: accusativus, en dus nog steeds lijdend voorwerp van 'doet dan aan' (vs.12); het is hier Gr. *agapè*, d.i. de Goddelijke, gevende liefde die haar oorsprong in zichzelf heeft; vgl. verder 1:4,8,13; 2:2; 'liefhebben' (Gr. *agapaoo*) in 1:7; 3:12,19; 4:7.

dat is [de] band van de volmaaktheid: 'dat is' (Gr. *ho estin*) geeft een nadere verklaring van 'de liefde', en heeft de waarde van 'd.i.', 'd.w.z.'. 'Band' is Gr. *sundesmos*, lett. 'samenbinding'

(Hd8:23 en Ef4:3); als lichaamsdeel in het meervoud in Ko2:19, waar 'verbonden' hetzelfde woord is als 'samengevoegd' in 2:2, waar eveneens de liefde het bindend element vormt.

van de volmaaktheid: kan het beste worden opgevat als genitivus qualitatis bij '[de] band', zodat het gaat om een door de volmaaktheid gekenmerkte oftewel een volmaakte band; Blass §166 denkt aan een genitivus finalis, d.i. van doel of richting, en vertaalt 'de band, die volmaaktheid bewerkt', 'die tot volmaaktheid leidt'. 'Volmaaktheid' is hier 'geestelijke volwassenheid' (Gr. *teleiôtès*).

3:15 *En laat de vrede van Christus ... in uw harten heersen*: 'heersen' (Gr. *brabeuoo*) komt alleen hier voor; verwant met 'de prijs doen missen' (Gr. *katabreauoo*) in 2:18; zie ook comm. aldaar. Dit woord 'heersen' betekent oorspronkelijk 'scheidrechtter zijn': de gedachte is dus dat elk pleit beslecht wordt en blijft door de vrede die alleen Christus geven kan; vgl. Jh14:27: 'vrede laat Ik u; mijn vrede geef Ik u'.

waartoe u ook geroepen bent: 'waartoe' slaat terug op 'de vrede van Christus': 'tot het genot waarvan u geroepen bent' (Peake).

in één lichaam: 'roepen in' (Gr. *kaleoo en*) geeft aan in welke toestand of sfeer men geroepen is; zie 1Ko7:15,18 ('als onbesneden': lett. 'in onbesnedenheid'), 20,22,24; Ef4:4. De Kolossers zijn dus tot Christus' vrede geroepen in één lichaam, d.i. terwijl zij samen zijn (vgl. 1:18,24) ene lichaam vormen; men zou kunnen vertalen 'als één lichaam'.

en weest dankbaar: 'dankbaar' (Gr. *eucharistos*) komt alleen hier voor; vgl. het contrasterende 'ondankbaar' (Gr. *acharistos*) in Lk6:35 en 2Tm3:2, dat typerend is voor ongelovigen (zie ook Rm1:21) resp. schijnchristenen in de laatste dagen.

3:16 *Laat het woord van Christus rijkelijk in u wonen, terwijl u in alle wijsheid elkaar leert en terechtwijst met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen [en] in <de> genade zingt in uw harten voor God.* **3:17** *En al wat u doet, in woord of in werk, [doet] alles in [de] naam van [de] Here Jezus, terwijl u God [de] Vader door Hem dankt.*

We zagen dat de eigenschappen van de nieuwe mens volmaakt zichtbaar zijn in Hem die deze nieuwe mens geschapen heeft (Ef2:15), dat is in de Mens Christus Jezus. De apostel sluit zijn betoog daarom af met de opmerking dat het Woord van Christus rijkelijk in de Kolossers moet wonen.

Het Woord van Christus omvat zowel het Woord dat Christus gesproken heeft (Lk4:32, vgl. 5:1; Jh5:24; 8:31,37,43,51; 12:48; 14:23,24; 15:3,20; Op3:8), als de gehele, door de Geest van Christus geïnspireerde Schrift (1Pt1:11), die daardoor het Woord *betreffende* Christus is (vgl. de uitdrukkingen 'het woord van (d.i. betreffende) de Heer' in Hd8:25; 15:36, en 'het woord van (d.i. betreffende) het kruis' in 1Ko1:18). Het Woord van Christus in deze ruime zin moet rijkelijk in de Kolossers wonen, anders gezegd: zich in hen thuisvoelen. Christus is immers nu al hun leven, maar anderzijds is Hij in het Vaderhuis, aan de rechterhand van God (3:1,4). Als Persoon is Hij in hen als de hoop van de heerlijkheid, d.w.z. Hij richt hun harten op de heerlijkheid die Hij nu reeds bezit en die ook zij eens zichtbaar met Hem zullen delen (1:27). Dat is hun onaantastbare positie. Maar wat hun verantwoordelijkheid betreft, is het noodzakelijk dat zij heel bewust het woord van Christus, d.i. de Persoon van Christus, zoals Deze in de Schrift – ook door de apostel Paulus in deze brief! – geschilderd wordt, in hun eigen leven volop ruimte geven om Zich in al zijn rijkdom te manifesteren. Hij is het immers, 'in Wie al de schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn' (2:3).

Deze in Christus verborgen wijsheid en kennis zal dan ook in het leven van de gelovigen zichtbaar worden in de wijze waarop zij elkaar in alle wijsheid leren en terechtwijzen. Zij zijn dan namelijk in staat daarvoor hun psalmen, lofzangen en geestelijke liederen te gebruiken. Doordat zij daarin allereerst hun gevoelens jegens God en jegens Christus vertolken die door het Woord van Christus in hun harten zijn opgewekt, staan zij ook in de juiste houding tegenover elkaar en kunnen zij met de tekst van hun aan God opgedragen liederen op een geestelijke wijze tot elkaar spreken (Ef5:19), elkaar leren en terechtwijzen. Dan klinkt er allereerst een lied in hun hart voor God, zodat het bewustzijn van Gods genade ook voor anderen hoorbaar en merkbaar wordt. Zo wordt waar wat de Here Jezus gezegd heeft: 'Als iemand dorst heeft, laat hij bij Mij komen en drinken! Wie in Mij gelooft, zoals de Schrift zegt: Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien' (Jh7:37).

Als de Kolossers zich realiseren welke concrete conse-

quenties het heeft dat zij niet alleen met Christus gestorven zijn, maar dat Hij hun leven is, en hoe heilzaam het daarom voor de onderlinge verhoudingen is als zij het woord van Christus rijkelijk in zich laten wonen, dan kan het niet anders of zij moeten tot het besef komen dat *alles* wat zij zeggen of doen alleen in de kracht van en geleid door zijn Persoon dient te worden gezegd of gedaan – Hij is de *Heer Jezus*. Dat zelfs gewone dingen als eten en drinken hiervan niet uitgezonderd zijn, blijkt uit wat Paulus elders schrijft: ‘Hetzij dan dat u eet, hetzij dat u drinkt, hetzij dat u [iets] anders doet, doet het alles tot heerlijkheid van God’ (1Ko10:31). Dan zullen zij ook alle aanleiding vinden om door de Here Jezus, die hun hele leven bepaalt, hun dankbaarheid te uiten jegens God de Vader.

3:16 *het woord van Christus*: ‘van Christus’ (Gr. *tou Christou*) kan opgevat worden als genitivus subiectivus (‘uitgaande van’, ‘gesproken door Christus’) of als genitivus obiectivus (‘betreffende’, ‘handelende over Christus’). Wellicht is de woordgroep opzettelijk dubbelzinnig en moet aan beide mogelijkheden gelijktijdig worden gedacht.

laat ... in u wonen: lett. ‘in u inwonen’. ‘Inwonen’ is Gr. *enoikeoo*, dat wordt gebruikt voor de inwonende zonde (Rm7:17), voor de inwoning van de Heilige Geest (Rm8:11; 2Tm1:14), voor het wonen van God in de gelovigen als zijn tempel (2Ko6:16) en voor het wonen van het geloof in Loïs, Eunice en Timotheüs (2Tm 1:5).

rijkelijk: Gr. *plousioos*, d.i. op royale, kwistige wijze, overvloedig; zie verder 1Tm6:17; Tt3:6; 2Pt1:11.

terwijl u ... leert en terechtwijst ... [en] zingt: in het Gr. participia praesentis in de nominativus die grammaticaal niet bij een persoonsvorm aansluiten, zoals gebruikelijk; in de antieke literatuur gold zo’n anacolouth evenwel niet als stijlfout; voor meer voorbeelden bij Paulus zie Blass §468,2.

in alle wijsheid: niet zozeer bij ‘wonen’, zoals noot TE als mogelijkheid openlaat (‘wonen’ wordt nader bepaald door ‘rijkelijk’), maar bij ‘leert en terechtwijst’ (vgl. 1:9,28).

met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen: deze woordgroep staat in de dativus, en kan dus onmogelijk worden gecombineerd met ‘zingend’; dan zou er een accusativus of genitivus hebben bestaan (zo ook JNDtxt, SV, Peake, Van Leeuwen, LScJ; contra o.a. NBG, JNDnt, De Boor, Bentley, Bruce, Hendriksen,

door wie Bruce verkeerd geciteerd wordt). Het verschil tussen psalmen, lofzangen en geestelijke liederen is overigens moeilijk aan te geven; zie hieronder.

psalmer: zie Lk20:42; 24:44; Hd1:20; 13:33; 1Ko14:26; Ef5:19. Het woord 'psalm' (oorspronkelijk 'getokkel'; vgl. Am5:23 LXX; 'snarenspeel' in Kl5:14 vandaar 'lied', zelfs 'spotlied' in Kl3:14) is verwant met Gr. *psallos*, dat 'lofzingen' betekent; zie Rm15:9; 1Ko14:15; Ef5:19; Jk5:13. De oorspronkelijke betekenis is 'tokkelen', vandaar 'spelen'; vgl. in de LXX 1Sm16:16v.,23; 18:10; 19:9; 2Kn3:15; zingen met begeleiding, 'lofzingen' of 'psalmzingen' in Ri5:3; 2Sm22:50. De woorden 'psalm' en 'lofzingen', die beide al in het klassieke Grieks voorkomen (zie plaatsen bij Delling, TDNT VIII 490v.), mag men dus niet beperken tot het Boek der Psalmen.

lofzanger: Gr. *humnōi*, verder alleen in Ef5:19; verwant met 'lofzingen' (Gr. *humnēōo*) in Mt26:30 en Mk14:26 ('de lofzang zingen'); Hd16:25; Hb2:12.

geestelijke liederen: zie Ef5:19; 'liederen' is het meervoud van Gr. *ooidē*, in het NT verder alleen in Op5:9; 14:3; 15:3; 'geestelijke': 'geestelijk' (Gr. *pneumatikos*) heeft de betekenis van 'gekenmerkt door de Geest', d.i. hier 'ontstaan onder de leiding van de Geest'; vgl. o.a. 1Ko3:1; 12:1; 14:1,37; Gl6:1; Ef1:3; Ko1:9.

in <de> genade: d.i. 'in het bewustzijn van genade', als in 4:6; te combineren met 'zingt', gezien de parallel met het voorafgaande 'in alle wijsheid leert en terechtwijst'.

3:17 *En al wat u doet, in woord of in werk*: een kernachtige aanduiding voor de totale levenspraktijk; vgl. Lk24:19 ('Jezus de Nazarener, die een profeet was, krachtig in werk en woord'); Hd7:22 ('Mozes ... was machtig in zijn woorden en werken'); 2Th 2:17 ('in alle goed werk en woord').

[doet] alles in [de] naam van [de] Here Jezus: de aanduiding 'in [de] naam van' (zonder lidwoord, Gr. *en onomati*) komt o.a. voor in Hd16:18; Ef5:20; Ko3:17, en kan zowel 'namens' betekenen, als 'in de kracht van de Persoon van', 'op gezag van'.

terwijl u God de Vader door Hem dankt: vgl. 1:3,12; Ef5:20.

door Hem: Gr. *di' autou*, d.i. in de kracht van zijn Persoon, als in Rm1:8; 7:25; evt. ook daar 'via Hem': wie de Zoon dankt, dankt daardoor ook de Vader (vgl. Jh14:6v.); de gedachte is niet 'vanwege Hem' of 'voor Hem'; dan zou er *di' auton* gestaan hebben.

3:18 *Vrouwen, weest aan uw mannen onderdanig, zoals het betaamt in [de] Heer.* **3:19** *Mannen, hebt uw vrouwen lief en weest niet bitter tegen hen.* **3:20** *Kinderen, weest jullie*

ouders in alles gehoorzaam, want dit is welbehaaglijk in [de] Heer. 3:21 Vaders, irriteert uw kinderen niet, opdat zij niet moedeloos worden.

Bij de Kolossers zou de gedachte kunnen ontstaan dat zij niets meer van doen hebben met het gewone leven op deze aarde. Er was toch niet op aarde, maar juist in de hemel een hoop voor hen weggelegd (1:5)? Had Paulus niet geschreven dat zij aan de elementen van de wereld waren afgestorven (2:20), dat zij de dingen die boven zijn, moesten zoeken en bedenken, en niet de dingen die op de aarde zijn (3:1-2)? Moesten zij niet hun leden die op de aarde zijn, doden (3:5)? Hieruit konden gemakkelijk eenzijdige conclusies worden getrokken die zeker niet tot een evenwichtig christendom zouden hebben geleid.

Daarom laat de apostel hier zien dat christenen juist op aarde, en wel heel gewoon in hun huwelijks- en gezinsleven alsook in het maatschappelijk leven, kunnen laten zien dat zij totaal nieuw leven ontvangen hebben. Zij bevinden zich immers nog gewoon op aarde; zij zijn nog steeds in Kolosse, al zijn zij nu broeders (en zusters) in Christus (1:2). Juist in Kolosse hebben zij de plicht de Heer waardig te wandelen en in alle goed werk vrucht te dragen (1:9-10). Na hun bekering houden hun gezinnen niet op te bestaan, en moet er gewoon worden gewerkt. Het mooie is juist, dat niet een stukje van hun leven of slechts bepaalde dagen voor Christus zijn bestemd, maar dat hun hele leven zeven dagen per week in zijn dienst mag staan. *Alles* wat zij zeggen of doen, dient dan ook gezegd of gedaan te worden in de naam van de Here Jezus (3:17).

Bij de betrekkingen die de apostel nu gaat bespreken, is steeds sprake van een partij die zich in een onderdanige positie moet schikken ten opzichte van een partij die een bepaalde vorm van gezag uitoefent. In zijn wijsheid richt de apostel zich steeds eerst tot de eerste categorie, opdat de laatste geen aanleiding heeft zich te sterk te profileren.

Paulus begint met de huwelijksrelatie. Het huwelijk dateert van vóór de zondeval, en is na de zondeval niet opgeheven. God had de mens als man en vrouw geschapen (Gn1:27),

en gaf de man een vrouw als 'hulp, die bij hem past' (Gn2:18) Verder lezen we in Gn2:24: 'Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen, en zij zullen tot één vlees zijn.' Toch heeft de zondeval wel geleid tot door God ingevoerde wijzigingen, die de onderlinge verhouding tussen Adam en Eva, tussen man en vrouw binnen het huwelijk, beïnvloedden: 'Naar uw man zal uw begeerte uitgaan, en hij zal over u heersen' (Gn3:16). Zowel voor als na de zondeval bleef Adam Eva's hoofd (1Ko11:3). In dat opzicht veranderde er niets. Maar de onderlinge relatie was vanaf toen er niet meer één van louter kameraadschap: de vrouw zou zich voortaan sterk afhankelijk weten van de man, en de man zou voortaan over de vrouw heersen. Dit oordeel over de vrouw was een gevolg van het feit dat zij zich ten opzichte van Adam een positie van gezag had toegeëigend die haar niet toekwam, en de gevolgen waren rampzalig. Voortaan zou de man over de vrouw heersen, d.i. gezag uitoefenen. Ook het kruis heeft dit oordeel niet opgeheven: de gevolgen van de zondeval zijn in de schepping nog steeds merkbaar, ook voor de gelovigen (Rm8:22-23).

Daarom wijst Paulus de vrouwen erop dat zij zich in deze door God gewilde orde moeten schikken, en aan hun mannen onderdanig moeten zijn. Hij zou dit natuurlijk niet geschreven hebben als vrouwen deze onderdanigheid als iets vanzelfsprekends zagen. Een nadere motivatie geeft hij er overigens niet bij, dan alleen dat het 'betaamt in de Heer': het is betamelijk, d.i. passend, niet omdat de mannen zich altijd zo ridderlijk gedragen, maar omdat de Heer het zo verordend heeft. Anderzijds is dit ook weer een beperking ten gunste van de vrouw: het mag niet zo zijn dat de onderdanigheid van de vrouw ten opzichte van haar man haar in een positie brengt waarin zij in gewetensnood komt: haar gemeenschap met de Heer mag niet verstoord worden door iets wat haar man van haar vraagt.

Bij alle hier aangesproken groepen legt Paulus de vinger op de zere plek, op het punt waar zij juist vaak falen. Dat blijkt ook duidelijk bij de mannen: zij zouden uit de vermaning die Paulus tot de vrouwen heeft gericht, aanleiding kunnen zien zich hard tegenover hun vrouwen op te stellen. Zij worden daarom opgeroepen hun vrouwen lief te hebben

en niet bitter tegen hen te zijn. Bitterheid mag onder gelovigen niet voorkomen (Ef4:31), en zeker niet binnen het huwelijkleven van christenen.

Ook de kinderen komen aan de beurt. Zij moeten hun ouders in alles gehoorzaam zijn. Omdat zij zulke geweldige ouders hebben? Neen, omdat het welbehaaglijk is in de Heer, oftewel: omdat de Heer dat graag wil. Als er Eén geweest is die wist dat Hij onvolmaakte ouders had, dan was het de Here Jezus. En juist Hij is het grote voorbeeld voor kinderen als het gaat om het innemen van de juiste houding tegenover hun ouders. Toen Hij twaalf jaar oud was en zonder dat Jozef en Maria het wisten met de leraren in de tempel te Jeruzalem sprak, zei Maria tot Hem, toen zij Hem gevonden had: 'Kind, waarom heb Je ons dit aangedaan? Zie, je vader en ik hebben Je met smart gezocht.' Las Hij toen zijn moeder op pedante toon de les, en wees Hij haar erop dat Jozef zijn vader niet was? Niets van dit alles. Hij zei slechts tot hen beiden: 'Waarom hebt u Mij gezocht? Wist u niet dat Ik in de dingen van mijn Vader moet zijn?' Daarna ging Hij gewoon met hen beiden, die er niets van begrepen, mee, *en Hij was hun onderdanig!* (Lk2:41-52).

Dat ouders onvolmaakt zijn, blijkt ook uit de vermaning aan het adres van de vaders. Zij lopen het gevaar hun kinderen te irriteren, kennelijk door tegenover hen veeleisend te zijn en hen te bekritisieren als zij niet aan de verwachtingen van hun vaders beantwoorden. Dat maakt kinderen moedeloos, en dat wil de apostel niet; hij weet dat de Heer het welzijn van de kinderen op het oog heeft (vgl. Lk18:16).

3:18 *Vrouwen*: lett. 'de vrouwen', maar in het Gr. kan het lidwoord als aanduiding van een vocativus fungeren; zie Blass §147. *weest ... onderdanig*: vgl. Ef5:22; 1Pt3:1; 'onderdanig zijn' (Gr. *hupotassethai*) komt o.a. voor in Lk2:51; Rm13:1; 1Ko14:32 ('onderworpen zijn'),³⁴; Ef5:21,24. Een vergelijking van beide laatste plaatsen maakt duidelijk dat het in het huwelijk niet zozeer gaat om gehoorzaamheid (al kan het dat op zijn tijd inhouden!) als wel om het bewust innemen van een onderdanige positie binnen een door God gewilde orde. Voor uitsluitend 'gehoorzamen' wordt dan ook een ander woord gebruikt (zie vs.20).

zoals het betaamt: Gr. *anèken*, lett. een imperfectum, maar te verklaren als indicativus van niet-werkelijkheid; zie Blass §358; zo verder alleen Ef5:4; in met lidwoord Fm:8 ('wat gepast is').

in [de] Heer: deze verbinding komt, behalve in Op14:13, uitsluitend bij Paulus voor, doorgaans met de betekenis 'in de kracht van de Heer', 'met het oog gericht op de Heer', 'in gemeenschap met de Heer'; vgl. Rm14:14; 16:2,8,11,12,13,22; 1Ko1:31; 4:17; 7:22,39; 9:1,2; 11:11; 15:58; 16:19; 2Ko2:12; 10:17; Gl5:10; Ef2:21; 4:1,17; 5:8; 6:10,21; Fm:16,20.

3:19 *Manner*: lett. de mannen; zie comm. bij 'vrouwen' in vs.18.

hebt uw vrouwen lief: 'liefhebben' is Gr. *agapao*, de Goddelijke, gevende liefde, die niet wordt opgewekt door de te beminnen persoon, maar in zichzelf zijn oorsprong vindt; vgl. Ef5:25; Jh3:16.

en weest niet bitter tegen hen: 'bitter zijn' (Gr. *pikrainoo*) in figuurlijke zin alleen hier; lett. in Op8:11; 10:9,10. 'Bitterheid' (Gr. *pikria*) in Hd8:23; Rm3:14; Ef4:31; Hb12:15.

3:20 *Kinderen*: lett. de kinderen; zie comm. bij 'vrouwen' in vs.18.

weest jullie ouders in alles gehoorzaam: vgl. Ef6:1. Jozef en Maria worden de 'ouders' van het Kind Jezus genoemd in Lk2:27, 41,43. Ongehoorzaamheid aan de ouders is een kenmerk van zowel de heidenen als de naamchristenen (Rm1:30; 2Tm3:2).

in alles: vgl. vs.22.

want dit is welbehaaglijk: voor 'welbehaaglijk' (Gr. *euarestos*) zie Rm12:1,2; 14:18; 2Ko5:9; Ef5:10; Fp4:18; Tt2:9; Hb 12:28; 13:21.

in [de] Heer: zie comm. bij vs.18.

3:21 *Vaders*: lett. de vaders; zie comm. bij 'vrouwen' in vs.18. Hoewel kinderen hun ouders (meervoud; vs.20) moeten gehoorzamen, nemen de vaders daarbij een speciale plaats in. Weliswaar kan 'vaders' ook 'ouders' betekenen (als in Hb11:23), maar hier in Ko worden beide aanduidingen achtereenvolgens gebruikt en dus duidelijk van elkaar onderscheiden (contra Vaughan, Wright).

irriteert uw kinderen niet: 'irriteren' (Gr. *erethizoo*) is lett. 'prikkelen'; evenals in het Ned. moet de samenhang duidelijk maken of dit positief of negatief is; positief 'stimuleren, aansporen' in 2Ko9:2.

3:22 *Slaven, weest uw heren naar [het] vlees in alles gehoorzaam, niet met ogendienst, als mensenbehagers, maar in eenvoud van hart, in vrees voor de Heer. 3:23* *Wat u ook doet, doet het van harte, als voor de Heer en niet voor mensen, 3:24*

daar u weet dat u van [de] Heer als vergelding de erfenis zult ontvangen: u dient de Heer Christus. 3:25 Want wie onrecht doet, zal het onrecht dat hij gedaan heeft, terugontvangen; en er is geen aanzien des persoons. 4:1 Heren, geeft aan uw slaven wat rechtvaardig en billijk is, daar u weet dat ook u een Heer in [de] hemel hebt.

De hierboven besproken betrekkingen tussen vrouwen en mannen en tussen kinderen en ouders hebben hun oorsprong in de tijd vóór de zondeval. Voor de zondeval bestond het huwelijk reeds als een instelling van God, en al is de onderlinge verhouding tussen man en vrouw door de zondeval gewijzigd, het huwelijk als zodanig heeft God in zijn genade laten bestaan. Kinderen zijn er voor de zondeval weliswaar niet geboren, maar reeds voor dat fatale moment was aan Adam en Eva de opdracht gegeven vruchtbaar te zijn en zich te vermenigvuldigen. Het was dus toen al naar Gods gedachten dat kinderen opgroeien bij hun ouders.

Heel anders ligt dat voor de betrekking die zeker niet door God is ingesteld, maar die dateert van na de zondeval: de betrekking tussen slaven en heren. Van slavernij is pas sprake na de zondvloed; zie Noachs voorzegging in Gn9:25, 27. Slavernij werd overigens erkend in de Wet van Mozes, maar de regels die waren opgesteld, golden voor de bescherming van de slaven; vgl. Ex21:1-11. Toch brengt de apostel de Persoon van Christus ook binnen deze betrekking! Dat is heel opmerkelijk, en toont aan dat het christendom niet in de eerste plaats geroepen is om maatschappelijke structuren te wijzigen. Die horen bij de wereld als systeem, en daarover komt het oordeel. Anderzijds kan het niet anders of christelijke meesters zullen zich na het lezen van een brief als deze, waarin duidelijk wordt dat er in Christus helemaal geen verschil is tussen slaven en vrijen (3:11), hebben afgevraagd of zij broeders en zusters in slavernij konden laten. Maar een *algemene opdracht* aan gelovige meesters om hun slaven collectief vrij te laten geeft de apostel niet. Zelfs in de brief aan Filémon stelt hij naar aanleiding van een concreet geval dit onderwerp slechts in bedekte termen aan de orde (Fm:14,21) en geeft hij Filémon geen opdracht Onesimus vrij te laten.

Paulus richt zich eerst tot de slaven in Kolosse. Hij roept hen op tot gehoorzaamheid aan hun 'heren naar het vlees': dat is een opmerkelijke uitdrukking, waarmee hij de slaven eraan herinnert dat de betrekking tot hun tijdelijke, aardse heren blijft voortbestaan, al hebben zij nu een levende verbinding met de Ene Heer (1Ko8:6; Ef4:5), hun 'Heer in de hemel' (4:1). Zij moeten hun werk zonder bijbedoelingen verrichten. Hun motivatie dient daarbij hun 'vrees voor de Heer' (vs.22) te zijn, en niet een huichelachtige, onoprechte houding die slechts duurde zolang de meester keek. Want juist tijdens hun dienst aan deze aardse meesters dienden zij hun hemelse Heer, die hier 'de Heer Christus' wordt genoemd. Als vergelding zullen zij daarom 'de erfenis' ontvangen, dezelfde erfenis als die waarover de apostel al heeft geschreven in 1:12; in de toekomst zal immers van enig onderscheid tussen slaven en vrijen geen sprake meer zijn. Op het moment dat de slaven dit lazen (of hoorden voorlezen), zal hen dit bijzonder hebben aangesproken; in het gewone leven konden slaven nimmer iets erven (vgl. Gn15:3; Rm8:15-17; Gl4:7), omdat slaven juridisch geen persoon waren. Zij konden dus ook geen rechtshandelingen verrichten. En nu richt Paulus hun blik op een toekomst waarin ook zij zullen delen in de erfenis! Samen met hun gelovige meesters zullen zij dan met Christus in zijn koninkrijk over deze aarde regeren. Hun positie in dat koninkrijk zal evenwel in rechtstreeks verband staan met de trouw waarmee zij nu hun aardse meesters dienen (vgl. Lk19:11-27, waar blijkt dat de mate van de betoonde trouw tijdens de afwezigheid van de koning beloond wordt met een evenredig aandeel in de regering samen met de koning na diens terugkeer). Een positie van slavernij in de huidige bedeling is dan ook geen excuus voor ontrouw (vgl. Fm:18); onrechtvaardig handelen zal invloed hebben op de toekomstige beloning, c.q. op het aandeel in de toekomstige heerschappij met Christus: in die zin zal een ontrouwe slaaf het onrecht dat hij gedaan heeft, terugontvangen. Met de eeuwige behoudenis heeft dit overigens niets te maken, want gelovigen komen niet in het oordeel (Jh5:24) en worden dus ook niet veroordeeld. Bovendien moet bij de eeuwige behoudenis, die niets dan genade is (Ef2:8), niet aan een beloning worden gedacht voor trouwe dienst. Gelovigen zullen echter

wel worden *beoordeeld* voor de rechterstoel van God (Rm14:10), ook de rechterstoel van Christus (2Ko5:10) genoemd, en van die beoordeling zal hun plaats in de regering met Christus afhankelijk zijn: dat laatste is namelijk wel een beloning voor trouwe dienst (zie nogmaals Lk19:17,19; 2Tm2:12, en vgl. 1Ko3:12-15; 4:4-5).

Andere plaatsen waar over het gedrag van gelovige slaven wordt gesproken, zijn 1Ko7:21-22; Ef6:5-8; 1Tm6:1-2; Tt2:9-10; 1Pt2:18.

Ook de heren, de meesters van deze slaven, worden door de apostel aangesproken. Zij dienen te beseffen dat zij van de kwetsbare en afhankelijke positie van hun slaven geen misbruik mogen maken. Zij moeten ten opzichte van hun slaven rechtvaardigheid en billijkheid betrachten, omdat zij, hoewel meesters van aardse slaven, ook zelf een Heer in de hemel hebben aan Wie zij verantwoording verschuldigd zijn.

3:22 *Slaven*: lett. de slaven; zie comm. bij 'vrouwen' in vs.18.

heren naar [het] vlees: zo ook Ef6:5; voor 'naar [het] vlees' (Gr. *kata sarka*) in de betekenis van 'in het lichamenlijk bestaan' vgl. Rm4:1 ('Abraham, onze <voor>vader naar [het] vlees'); 9:3 ('mijn verwanten naar het vlees'), 9:5 ('uit hen is naar [het] vlees de Christus'); 1Ko10:18 ('Israël naar het vlees'); 2Ko5:16 ('Wij kennen dus van nu aan niemand naar [het] vlees; en als wij al Christus naar [het] vlees hebben gekend').

niet met ogendienst: 'ogendienst' (Gr. *ofthalmoudoulia*) in het NT alleen in Ef6:6; de gedachte is dat alleen uiterlijk dienstbetoon plaatsvindt: slechts de ogen van de meester worden door de slaaf gediend, en tegenover de meester zelf wordt geen toewijding aan de dag gelegd; de meester wordt gediend als hij kijkt en deze dienst beperkt zich tot wat direct zichtbaar is.

als mensenbehagers: 'mensenbehagers' (Gr. *anthroopareskoi*) in het NT verder alleen in Ef6:6; het geeft een instelling aan waarbij men slechts met de macht van de mens, in dit geval van de meester, rekent en zijn handelen daar op richt, zonder met Gods macht te rekenen; komt ook voor in Ps53:6LXX.

in eenvoud van hart: vgl. Ef6:5; voor 'eenvoud' (Gr. *haplotès*) in de betekenis van 'zonder bijgedachten', 'zonder bijbedoelingen' zie Rm12:8 ('wie meedeelt, in eenvoudigheid'; 2Ko11:3 ('de eenvoudigheid ... jegens Christus'); voor concreet geuite 'eenvoud' of 'edelmoedigheid' met de betekenis van 'liefdadigheid' zie 2Ko 8:2 ('in de rijkdom van hun liefdadigheid'); 9:11 ('zodat u in alles

rijk wordt tot alle liefdadigheid'), 13 ('de liefdadigheid van de gave').

in vrees voor de Heer: lett. 'vrezend de Heer' (Gr. *foboumenoi ton Kurion*); 'de Heer', in contrast met de 'heren naar het vlees'.

3:23 *Wat u ook doet*: het algemene beginsel van vs.17 wordt hier specifiek op de slaven toegepast.

van harte: lett. 'uit [de] ziel' (Gr. *ek psuchès*); zo ook Ef6:6; vgl. 'met heel uw ziel' in Mk12:30; Lk10:27.

3:24 *daar u weet*: vgl. 4:1; de apostel veronderstelt zowel bij de slaven als bij de heren een zekere basiskennis: de hemelse Heer die nu door de gelovigen op aarde wordt gediend, zal straks als beloning de erfenis geven.

als vergelding de erfenis: lett. 'de vergelding van de erfenis', te verklaren als 'de vergelding, bestaande uit de erfenis'; hierbij is 'van de erfenis' opgevat als genitivus appositivus (Blass §167,2) of explicativus.

u dient de Heer Christus: 'u dient' (Gr. *douleuete*) kan ook als gebiedende wijs worden opgevat: 'dient', en dat lijkt de zin iets meer reliëf te geven: het is dan een samenvattende, afsluitende aansporing.

de Heer Christus: deze combinatie komt alleen hier voor (vgl. evenwel Rm16:18). Men kan ook (als het NBG) vertalen 'Christus als Heer', als in 2:6.

3:25 *Want wie onrecht doet, zal het onrecht dat hij gedaan heeft, terugontvangen*: deze zin staat hier specifiek in verbinding met het gedrag van de slaven, al wordt het als algemeen beginsel gesteld; vgl. de toonzetting in Ef6:8, waar ditzelfde beginsel – maar dan in positieve zin – zowel op slaven als op vrijen wordt toegepast: 'daar u weet dat ieder, hetzij slaaf of vrije, [het] goede dat hij zal doen, van [de] Heer zal terugontvangen'. Voor 'terugontvangen' (Gr. *komizomai*) vgl. 2Ko5:10.

aanzien des persoons: Gr. *prosoopolèmpsia*; zie ook Rm2:11; Ef6:9; Jk2:1; hiermee hangt samen 'de persoon aanzien' (Gr. *prosoopolèmpiteo*). In Hd10:34 staat lett. dat God geen 'persoon-aannemer' (Gr. *prosoopolèmpètès*) is; vgl. ook 'zonder aanzien des persoons' (Gr. een adverbium: *aprosoopolèmpiteos*).

4:1 *Heren*: lett. de heren; zie comm. bij 'vrouwen' in 3:18.

wat rechtvaardig en billijk is: lett. 'het rechtvaardige' (Gr. *to dikaiòn*) en 'de billijkheid' (Gr. *tèn isotèta*, acc. van *isotès*). Dit laatste woord is oorspronkelijk 'gelijkheid' (zo in 2Ko8:13,14); daarnaast ontwikkelde zich de betekenis 'rechtvaardigheid', 'billijkheid'. Zo ook hier: de bedoeling is niet dat meesters hun slaven als huns gelijken behandelen, maar wel dat zij dezelfde ethische normen zonder onderscheid op hun slaven toepassen, en

dus eerlijk zijn (vgl. Stählin, TDNT III 355).

daar u weet: zie 3:24 en comm.

dat ook u een Heer in de hemel hebt: 'ook u', d.w.z. evenals de slaven op aarde een heer hebben, hebt u er ook één, en wel in de hemel. Vgl. 1Ko7:22: 'Want de slaaf die in [de] Heer geroepen is, is een vrijgelatene van [de] Heer; evenzo is de vrije die geroepen is, een slaaf van Christus.'

Hoofdstuk 4

4:2 *Volhardt in het gebed, terwijl u daarin waakzaam bent met dankzegging* **4:3** *[en] tevens voor ons bidt, dat God ons een deur voor het woord opent, om over de verborgenheid van Christus te spreken, ter wille waarvan ik ook gevangen ben; 4:4 opdat ik die zó openbaar als ik behoer te spreken.*

De hoofdstuk- en versindeling, zoals wij die nu in onze bijbels kennen, behoort niet tot de oorspronkelijke tekst, maar is pas later aangebracht. Soms is dat op een nogal onhandige manier gedaan, zoals hier. Het is duidelijk dat 4:1 eigenlijk als 3:26 in onze bijbel had moeten staan.

Met 4:2 begint een algemeen praktisch, afsluitend gedeelte, waarin allerlei vermaningen staan. Paulus roept de Kolossers op in het gebed te volharden, d.i. met kracht te blijven bidden; zie Hd1:14; 6:4; 2:42; Rm12:12; Ef6:18; vgl. ook Lk18:1; 1Th5:17. Hijzelf is voor hen daarin het grote voorbeeld; zie 1:3,9. Hij bad zeer gericht en verzandde niet in algemeenheden. Daarom roept hij tevens op tot waakzaamheid tijdens het bidden, tot het hebben van een open oog voor gebedsonderwerpen. Dan heeft men niet alleen oog voor de nood, maar ziet men ook datgene waarin God al voorzien heeft en waarvoor dan ook alle aanleiding is God te danken.

Paulus vraagt gebed voor Timotheüs en voor zichzelf, en noemt ook het concrete gebedsonderwerp: hij zou graag zien dat God voor hen een deur opende; niet zozeer de deur van de gevangenis – hoewel dat er zeker in opgesloten kon liggen; zie Fm:22; – alswel een deur voor het woord, de prediking. Over zo'n open deur kon hij zelfs als gevangene beschikken (zie Hd28:30-31). Paulus' prediking reikte verder dan de aan zondaars gebrachte blijde boodschap van redding en vergeving door het bloed van Christus. De kern van zijn prediking was immers precies het onderwerp waarover hij ook de Kolossers geschreven had (1:26,27; 2:2) en dat hij daarom nu beknopt kan aanduiden als 'de verborgenheid van Christus' (vgl. Ef3:4): Hij, de verheerlijkte Mens aan Gods rechterhand, is de centrale Persoon in alles wat God wil onthullen, het Middelpunt van Gods raadsbesluiten. Paulus gaat ervan uit dat ook zij nu, na lezing van zijn aan hen gerichte brief, beseffen waarom Paulus voor het prediken van deze verborgenheid zelfs een verblijf in de gevangenis overhad. Hij vraagt hen dan ook te bidden dat hij de verborgenheid van Christus zó onthullen mag als God wil dat hij spreekt. Paulus beseft dat ook een apostel alleen dan met zegen kan werken als hij spreekt zoals God het wil, en hij schaamt zich niet zijn afhankelijkheid van God ook aan de Kolossers bekend te maken.

4:2 *Volhardt in het gebed, terwijl u daarin waakzaam bent met dankzegging.* 'daarin' verwijst naar 'het gebed'; het gaat dus niet, zoals bijv. in 1Th5:6, om waakzaamheid in het algemeen, maar om waakzaamheid bij het bidden. Zie voor de combinatie van 'waken' en 'bidden' ook Mt26:41; Mk14:38.

4:3 *[en] tevens voor ons bidt.* vgl. Ef6:19-20. 'Ons': dit sluit in ieder geval Timotheüs mee in (1:1); waarschijnlijk moet hier ook gedacht worden aan Epafras (1:7; 4:12; Fm:23). Aan het eind van het vers wordt het betoog specifiek op de dienst van Paulus toegespitst, aangezien allereerst aan hem door openbaring de verborgenheid van Christus is bekendgemaakt (Ef3:3v., 8v.).

dat God ons een deur voor het woord opent. d.i. dat God de belemmeringen voor de prediking wegneemt en zijn dienstknecht een werkterrein geeft; vgl. Hd14:27 ('dat Hij voor de volken een deur van geloof had geopend'); 1Ko16:9 ('een grote en krachtige deur is mij geopend'); 2Ko2:12 ('en mij een deur geopend was in

[de] Heer"); Op3:8 ('Ik heb een geopende deur voor u gegeven'). God opent een deur voor de prediking en biedt zo genade aan, en Hij sluit deze als teken van onherroepelijk oordeel; zie Mt25:10; Lk13:25; Op3:7 (vgl. Js22:22).

om over de verborgenheid van Christus te spreken: 'van Christus' (Gr. *tou Christou*) kan het beste worden opgevat als genitivus appositivus (Blass §167,2) of explicativus, zodat het gaat om 'de verborgenheid, d.i. Christus'; vgl. 1:26,27; 2:2; Ef3:4.

ter wille waarvan: deze verbinding (Gr. *di' ho*) bevat een neutrum en verwijst derhalve terug naar 'de verborgenheid'.

ik ook gevangen ben: zie over Paulus als gevangene Hd23:18; 25:14,27; 28:17; hij zag zichzelf in die situatie als 'gevangene van Christus' (Ef3:1), 'de gevangene in [de] Heer' (Ef4:1), 'gevangene van Christus Jezus' (Fm:1,9).

4:4 *opdat ik die zó openbaar als ik behoor te spreken:* er zijn (minstens) drie mogelijkheden om deze zin te construeren:

(1) Afhankelijk van 'bidt' (vs.2), dus parallel met 'dat God ons een deur voor het woord opent' (vs.3). Kiest men hiervoor, dan moet men 'dat' i.p.v. 'opdat' vertalen. Bezwaar hiertegen is, dat het woord 'bidt' erg ver terug staat.

(2) Niet parallel met 'dat God ons een deur voor het woord opent' (vs.3), maar afhankelijk van deze zin, c.q. daaraan ondergeschikt: het doel van de door God te geven open deur wordt dan aangegeven.

(3) Als een samenvattende, doelaangevende bijzin die aangeeft waar alle gebedsactiviteit van vss.2-3 uiteindelijk op gericht dient te zijn; deze mogelijkheid lijkt de beste, en wordt ook door de puntkomma van TE gesuggereerd.

4:5 *Wandelt in wijsheid tegenover hen die buiten zijn, terwijl u de geschikte gelegenheid ten volle uitbuit.* **4:6** *Laat uw woord altijd in genade zijn, met zout besprengd, opdat u weet hoe u iedereen moet antwoorden.*

We hebben gezien dat de Kolossers, al waren zij aan de elementen van de wereld afgestorven (2:20) en al was hun leven met Christus verborgen in God (3:3), toch hier op aarde hun christen-zijn moesten vertonen in de gewone dagelijkse verantwoordelijkheden die zij hadden in gezin en maatschappij (3:17-4:1). Vervolgens heeft Paulus erop gewezen hoe belangrijk het was dat zij daarnaast volhardend baden om gelegenheden voor Christus' dienstknechten om het

Woord te prediken. Nu laat de apostel zien hoe de gelovigen in Kolosse zich hebben te gedragen tegenover 'hen die buiten zijn', d.i. de ongelovigen. Tegenover hen moeten de Kolossers 'in wijsheid' wandelen (vgl. Ef5:15); dat kan natuurlijk alleen in de kracht van de Heer, die Zelf de maatstaf is van een door wijsheid en geestelijk inzicht gekenmerkte wandel (2:6; 1:9). Christus is immers Degene in Wie al de schatten van de wijsheid en kennis verborgen zijn (2:3). Het is daarom belangrijk dat de Kolossers elkáár in alle wijsheid leren en terechtwijzen (3:16). Als òngelovigen van deze wijsheid echter niets merken, is dat een gemiste kans. Gelovigen moeten juist opmerkzaam zijn op de door God gegeven geschikte gelegenheid om deze wijsheid in hun wandel te tonen, en zulke gelegenheden ten volle uitbuiten (vgl. Ef5:16). Wat een verschil met de dwaalleraren, die slechts konden komen met dingen die een *schijn* van wijsheid hadden (2:23)! Als er dan bovendien door jullie iets gezegd wordt, schrijft Paulus, laat het dan altijd 'in genade' zijn, d.i. 'genadevol', gekenmerkt door de genade die ook aan jullie zelf bewezen is. Wanneer dat ontbreekt, komt het gesprokene hooghartig over en begripen ongelovigen niet wat genade is (vgl. Ef4:29). Hierbij kan gedacht worden aan Pr10:12: 'Woorden uit de mond van een wijze zijn innemend, maar de lippen van een dwaas ver-slinden hemzelf.' Vgl. ook Lk4:22, waar over de Here Jezus staat: 'En allen gaven Hem getuigenis en verwonderden zich over de woorden van de genade, die uit zijn mond kwamen' (vgl. Ps45:3). Anderzijds moeten de Kolossers waken voor eenzijdigheid: het gesprokene dient ook duidelijk en kernachtig te zijn, of, zoals de apostel zegt, 'met zout besprengd'. De heiligheid van God mag niet worden weggestreept tegen zijn genade (Mt5:13 en Lk14:34v.; Mk9:50). Paulus zelf wist zich uitstekend aan de behoeften van zijn gehoor aan te passen; vergelijk de wijze waarop hij sprak tot de fanatieke menigten in Lystra (Hd14:15-17) met zijn benadering van de intellectuelen op de Areopagus in Athene (Hd17:22-31). Ongelovigen stellen vragen en hebben recht op antwoorden; die antwoorden dienen gekenmerkt te worden door genade, maar ook duidelijk te zijn en recht te doen aan de ernst van het Woord van God; vgl. 1Pt3:15. Belangrijk is het woord *iedereen* (of, zoals er letterlijk staat: *één ieder*): gelovigen

moeten aan hun ongelovige gesprekspartners geen algemene standaardantwoorden geven, maar op de specifieke vragen van ieder afzonderlijk ingaan.

4:5 *Wandelt in wijsheid tegenover hen die buiten zijn*: 'zij die buiten zijn' (Gr. *hoi exooi*; in 1Tm3:7 *hoi exoothern*, zonder verschil in betekenis) is een aanduiding voor hen die zich buiten de sfeer van Gods zegenrijke orde en gezag bevinden, d.i. buiten het koninkrijk van God (Mk4:11) of buiten het Huis van God, d.i. de Gemeente (1Ko5:12,13; 1Th4:12).

geschikte gelegenheid: vgl. Ef5:16. Deze woordgroep (Gr. slechts één woord: *kairos*) wordt meestal vertaald met het woord 'tijd', en geeft in het NT vaak een door God gegeven beslissend tijdstip of moment aan; zie bijv. Mk1:15; 13:33; Lk12:56; 19:44; Hd1:7 ('gelegenheden'); Rm13:11. Alleen de Here Jezus, die altijd deed wat de Vader welbehaaglijk was (Jh8:29), kon in Mt26:18; Jh7:6,8 spreken over 'mijn tijd' (*kairos*); Hij was het dan ook, die 'te rechter tijd' (*kata kairon*) voor goddelozen is gestorven (Rm5:6). God zal ook in de toekomst de verschijning van de Here Jezus 'op zijn eigen tijd' (*kairois idiois*, meervoud!) vertonen (1Tm6:15). Zo moet ook in 2Th2:6 de woordgroep 'op zijn tijd' verklaard worden als 'op het door God voor hem beschikte moment'.

ten volle uitbuit: 'ten volle uitbuiten' (Gr. *exagorazomai*; *medium van exagorazoo*) is lett. 'uitkopen', waarbij dit 'uit-' als versterking dient te worden opgevat: 'intensief, met alle middelen zich toeëigenen en benutten' (vgl. Büchsel, TDNT 1,128), 'de hele voorraad opkopen'; zie voor de actieve vorm Gl3:13;4:5 ('vrijkopen').

4:6 *Laat uw woord altijd in genade zijn*: 'in genade', d.i. in het bewustzijn van genade, als in 3:16; zie voor 'genade' verder 1:6.

met zout: 'zout' (Gr. *halas*) werd met de OT-offers vermengd (Ex30:35; Lv2:13) en zal ook in het Vrederijk bij de offerdienst gebruikt worden (Ez43:24); pasgeboren kinderen werden ermee ingewreven (Ez16:4). Men at zout bij het sluiten van een verbond (Nm18:19; 2Kr13:5), of men wisselde zout uit, om de onherroepelijkheid van de uitwisseling van verbondstermen te symboliseren. Zout geeft smaak (Jb6:6) en is bederfwerend, en is daardoor een symbool van heiligende activiteit en permanente volharding. Deze overdrachtelijke betekenis is in het NT bewaard gebleven. Zie ook hieronder.

besprengd: 'besprengd' is Gr. *ertumenos*, een voltooid deelwoord van *artuoo*, dat als 'smakelijk maken' vertaald is in Mk9:50 en

Lk14:34. Het woord betekent eig. 'gereed maken', alsook culinair 'bereiden', 'kruiden'.

opdat u weet hoe u iedereen moet antwoorden: de constructie is elliptisch: men dient iets aan te vullen als [en deze juiste mengverhouding tussen genade en zout moet er zijn ...].

4:7 *Alles wat mij aangaat zal Tychicus, de geliefde broeder en trouwe dienaar en medeslaaf in [de] Heer, u bekend maken.* **4:8** *Daarom juist heb ik hem naar u toe gezonden, opdat u onze omstandigheden verneemt en hij uw harten vertroost,* **4:9** *samen met Onésimus, de trouwe en geliefde broeder, die [één] van u is. Zij zullen u bekend maken met alle omstandigheden hier.*

Paulus heeft tot dusver weinig over zichzelf verteld, en wat hij meedeelde, stond in direct verband met het geestelijk welzijn van de Kolossers. In 1:3,9 zien we hoe hij voor hen dankt en hen in zijn gebeden aan de Heer opdraagt naar aanleiding van de goede berichten die hij van Epafras over hen gehoord heeft (1:4,7v.; vgl. 2:5). In 1:24 spreekt hij evenwel over zijn lijden en verdrukkingen voor hen, maar pas in 4:3 schrijft hij dat hij een gevangene is ter wille van de verborgenheid van Christus. Paulus wist dat de Kolossers hem liefhadden (1:8); daarom gaat hij ervan uit dat zij belangstelling hebben voor de persoonlijke omstandigheden van hem en zijn medewerkers. Twee broeders heeft hij met deze berichtgeving belast, te weten Tychicus en Onésimus.

Tychicus komen we ook elders in het Nieuwe Testament tegen. Als we de plaatsen waar zijn naam genoemd wordt, met elkaar vergelijken, krijgen we het volgende beeld van hem: hij was een Asiaat (Hd20:4), d.w.z. dat hij afkomstig was uit het westelijk deel van Klein-Azië, door de Romeinen in 129 v.C. ingericht als provincie Asia. De hoofdstad van Asia was Efeze, en mogelijk is Tychicus tijdens Paulus' verblijf daar tot bekering gekomen (Hd19:8,10). Ook naar deze stad is Tychicus gezonden om de plaatselijke gelovigen te informeren over Paulus' omstandigheden, zowel tijdens diens eerste als tijdens diens tweede gevangenschap te Rome (Ef6:21; 2Tm4:12). Mogelijk heeft hij tussentijds in opdracht van Paulus ook een reis naar Kreta gemaakt om Titus te

bezoeken (Tt3:12). Tychicus kan Kolosse hebben bezocht toen hij voor de eerste keer naar Efeze reisde en voor beide gemeenten een brief van Paulus bij zich had. De apostel waardeerde Tychicus zeer en noemt hem 'de geliefde broeder en trouwe dienaar en medeslaaf in [de] Heer'.

Onésimus' voorgeschiedenis is bekend uit de brief aan Filémon: hij was een weggelopen slaaf die met Paulus in aanraking was gekomen en door zijn dienst de Heer had leren kennen (Fm:10v.;15v.). In Ko4:9 lezen we dat hij uit Kolosse afkomstig was en reeds kan worden aangeduid als een trouwe en geliefde broeder.

Opmerkelijk is Paulus' bedoeling met deze berichtgeving door Tychicus en Onésimus: het doel is niet in de eerste plaats dat er door de Kolossers gerichter voor *hemzelf* kan worden gebeden, maar dat *hun* harten vertroost worden! We begrijpen dat zoiets alleen mogelijk is door de bijzondere wijze waarop de apostel zijn gevangenschap uit de hand van de Heer aannam. Het was zijn hartewens om ook vanuit het huis van bewaring te Rome Christus te verkondigen, iedere mens terecht te wijzen en iedere mens te leren in alle wijsheid, om iedere mens volmaakt te stellen in Christus (1:28).

4:7 *Alles wat mij aangaat*: lett. 'alles betreffende mij' (Gr. *ta kat' eme panta*); vgl. vs.8 'onze omstandigheden' (lett. 'de dingen aangaande ons', Gr. *ta peri hêmoon*) en in vs.9 de ruimste aanduiding 'alle omstandigheden hier' (lett. 'alle ... de dingen hier', Gr. *panta ... ta hooide*).

de geliefde broeder en trouwe dienaar en medeslaaf in [de] Heer: vgl. Efb:21, waar de woorden 'en medeslaaf' ontbreken. Ook Epafras wordt 'onze geliefde medeslaaf' en 'een trouw dienaar van Christus voor u' genoemd in 1:7 (zie comm. aldaar voor het verschil tussen 'denaar' en 'slaaf'). De toevoeging 'in [de] Heer' moet bij alle drie de begrippen worden getrokken, daar deze blijken het ene lidwoord als één geheel worden gezien. Kennelijk moet ook bij Tychicus allereerst aan dienstbetoon aan Christus worden gedacht, ook als dit de gelovigen ten goede komt.

bekend maker: er wordt dus door Tychicus (en ook door Onésimus, zie vs.9) mondelinge informatie toegevoegd aan Paulus' brief.

4:8 *Daarom juist*: een nadrukkelijke vooruitwijzing naar de zin 'opdat u onze omstandigheden verneemt'.

heb ik hem naar u toe gezonden: Gr. *epempsa*, een aoristus epistolarius, d.w.z. dat het zenden van Tychicus niet voorafging aan de brief (zoals men gemakkelijk zou kunnen concluderen), maar gelijktijdig daarmee geschiedde. Het Nederlands zou schrijven 'daarom zend ik' – omdat het zich stelt op het standpunt van de schrijver; het Grieks stelt zich evenwel op het standpunt van de lezer.

opdat u onze omstandigheden verneemt: er is in de handschriften veel verwarring omtrent de juiste lezing. De volgende lezingen staan ongeveer even sterk:

(1) 'opdat u onze omstandigheden verneemt';

(2) 'opdat u uw omstandigheden verneemt';

(3) 'opdat hij uw omstandigheden verneemt';

(4) 'opdat hij onze omstandigheden verneemt'.

De lezingen (2) en (4) kunnen gevoeglijk als bizar worden verworpen. Logischer alternatieven zijn (1) en (3); gezien de samenhang met vss. 7 en 9 ligt het voor de hand lezing (1) als de oorspronkelijke te beschouwen. Omdat in het Gr. het verschil tussen 'onze' en 'uw' vanaf de 2e eeuw na Christus niet meer hoorbaar was, konden gemakkelijk fouten binnensluipen als de tekst gedictieerd werd. Zo zal lezing (2) zijn ontstaan, waarna (3) en (4) als goed bedoelde maar ondoordachte reparatie-pogingen het licht zagen.

en hij uw harten vertroost: zie voor deze uitdrukking 2:2; Ef6:22; 2Th2:17.

4:9 *Onésimus ... die [één] van u is:* hetzelfde wordt gezegd van Epafras in vs.12; lett. 'uit u' (Gr. *ex humoon*), d.i. uit Kolosse afkomstig.

alle omstandigheden hier: zie comm. bij 'onze omstandigheden' in vs.8.

4:10 *U groet Aristarchus, mijn medegevangene, en Markus, de neef van Barnabas, over wie u bevelen ontvangen hebt (als hij bij u komt, ontvangt hem), 4:11 en Jezus, genaamd Justus, die uit [de] besnijdenis zijn. Alleen dezen zijn medewerkers geweest voor het koninkrijk van God, die mij tot troost geweest zijn. 4:12 U groet Epafras, die [één] van u is, een slaaf van Christus <Jezus>, die altijd voor u strijdt in de gebeden dat u mag vaststaan, volmaakt en ten volle verzekerd in [de] hele wil van God. 4:13 Want ik getuig van hem, dat hij veel moeite doet voor u en voor hen in Laodicéa en hen in Hiërápolis. 4:14 U groet Lukas, de geliefde arts, en Demas.*

In dit gedeelte krijgen de Kolossers de groeten van zes van Paulus' collega's: drie zijn van Joodse en drie van niet-Joodse oorsprong.

Allereerst ontvangen zij de groeten van Aristarchus, die samen met Paulus gevangenzit. Ook in de brief aan Filémon worden zijn groeten overgebracht, en in die brief wordt Aristarchus geen medegevangene, maar wel een medearbeider genoemd. Bij Epafras is juist het omgekeerde het geval: in Ko4:12 wordt over zijn gevangenschap niet gesproken, maar in Fm:23 wordt hij als enige een medegevangene van Paulus genoemd. Daaruit heeft men wel afgeleid dat deze broeders beurtelings vrijwillig Paulus' gevangenschap deelden. Tussen het schrijven van Ko en Fm zou dan net weer een wisseling hebben plaatsgevonden. Aristarchus was een Macedoniër (van Joodse herkomst, zie vs.11) uit Thessalonika, die vandaar met Paulus meegereisd is naar Efeze, vandaar weer naar Macedonië (Hd19:29; 20:4; 27:2) en vervolgens tot in Klein-Azië (of, als deze woorden niet oorspronkelijk zijn, tot in Jeruzalem). In ieder geval is Aristarchus bij Paulus op het schip dat hem als gevangene naar Rome brengt (Hd27:2).

Vervolgens wordt Markus genoemd, die hier wordt aangeduid als 'de neef van Barnabas'. Van deze familiebetrekking horen we alleen hier; deze zal een rol hebben gespeeld bij Barnabas' voorkeur voor Markus op het moment dat Paulus hem niet geschikt achtte voor de dienst (Hd15:37-39). Markus was afkomstig uit Jeruzalem; hij heette eigenlijk Johannes Markus, en was de zoon van een zekere Maria (Hd12:12). Vanuit Jeruzalem reist hij mee met Paulus en Barnabas naar Antiochië (Hd12:25). Vervolgens komt het gezelschap op Cyprus en vandaar in Pamfylië. Dan besluit Markus, om ons onbekende redenen, naar Jeruzalem terug te keren (Hd13:13); Paulus voelt zich door hem in de steek gelaten en wil hem, als hij en Barnabas later in Jeruzalem zijn teruggekeerd, niet opnieuw meenemen – met als gevolg dat er tussen Paulus en Barnabas een verbittering ontstond, 'zodat zij van elkaar scheidde en Barnabas Markus meenam en naar Cyprus afvoer. Paulus echter koos Silas' (Hd15:36-40). Cyprus was de geboorteplaats van Barnabas (Hd4:36). Kennelijk heeft er later tussen Paulus en Markus een verzoening

plaatsgevonden, want we lezen hier in Ko4 hoe hij tijdens zijn eerste gevangenschap over hem schrijft als iemand die behoort bij degenen die medewerkers geweest zijn voor het koninkrijk van God en Paulus tot troost geweest zijn. Mogelijk was de apostel bang dat de Kolossers iets van de problemen gehoord hadden en hem daarom niet zouden willen ontvangen. Paulus schrijft dat zij over Markus bevelen ontvangen hebben – misschien via een eerder bezoek van Epafras. Deze bevelen worden kennelijk samengevat met de hier gegeven aanbeveling Markus te ontvangen als hij bij hen komt. Een laatste lovende vermelding van Markus door de apostel vinden we in 2Tm4:11: 'Haal Markus op en breng hem met je mee, want hij is mij van veel nut voor [de] dienst.'

De derde broeder van wie de Kolossers de groeten krijgen, is Jezus (of: Jozua), bijgenaamd Justus, van wie we verder niets weten. Genoemde drie broeders, Aristarchus, Markus en Jezus, genaamd Justus, zijn alle drie uit de besnijdenis, oftewel van Joodse afkomst. Van deze groep uit het jodendom bekeerde christenen hebben alleen zij zich op het moment dat Paulus zijn brief schreef verdienstelijk gemaakt als medewerkers voor het koninkrijk van God, tot vertroosting van de apostel. Het heeft hem goed gedaan!

Wat is nu dit 'koninkrijk van God'? In 1:13 schreef Paulus dat de gelovigen nu reeds zijn overgezet in het koninkrijk van de Zoon van de liefde van de Vader. De uitdrukking 'koninkrijk van God' heeft een wijdere en vooral toekomstige strekking. In Lk19:11-27 geeft de Here Jezus belangrijk onderwijs over dit onderwerp. Hij maakt daar zijn discipelen, die meenden dat het koninkrijk van God onmiddellijk openbaar zou worden, duidelijk dat er eerst een tijd zou komen waarin Hij Zelf (de man van hoge geboorte) hier op aarde niet als koning erkend zou worden door zijn burgers (de Joden, vgl. Jh1:11); zijn gezag wordt echter in diezelfde periode wel degelijk erkend door zijn slaven, die conform zijn instructies voor Hem werken tot aan zijn terugkeer. Deze tussentijd, die begonnen is bij de verwerping van de Koning, zal eindigen met de terugkeer van diezelfde Koning. Pas dan vindt er een rechtvaardige eindafrekening plaats met hen

die zich voordien als zijn vijanden openbaarden. Zijn slaven daarentegen zullen dan, in overeenstemming met hun trouw in de tussentijd, regeringsverantwoordelijkheid ontvangen in zijn koninkrijk. Men spreekt daarom wel over het koninkrijk van God in zijn *verborgen* vorm (nu, in deze tijd zien wij immers nog niet alles aan de Koning onderworpen, maar weten wij ons wel zijn onderdanen, Hb2:8) en over het koninkrijk in zijn *openbare* vorm (de toekomstige regering van de Koning in het Vrederijk). Nu lijden de gelovigen nog in de druk van een onverloste schepping en onder de vijandschap van de wereld (Jh15:19; 1Jh3:13), maar straks zullen zij met Christus verheerlijkt worden (Rm8:17); nu verdragen zij, om straks met Hem te regeren (2Tm2:12); nu moeten zij strijden, zodat zij straks met Hem zullen zitten op zijn troon (Op3:21). Nu is er droefheid, lijden en smaad temidden van vervolging, maar straks vreugdegejuich bij de openbaring van zijn heerlijkheid (1Pt4:12-14). Nu wordt het koninkrijk nog in één adem genoemd met verdrukking en met de volharding in Jezus (Op1:9), maar eens zal Hij terugkeren in macht en majesteit (Mt24:30; Hd1:11; 1Tm6:14-16). Samenvattend: als de Here Jezus geopenbaard wordt (2Th2:7), zal Hij die nu verworpen is, openlijk, samen met hen die Hem gediend hebben tijdens zijn afwezigheid, over deze aarde gaan regeren; deze regering zal beginnen met oordeel over hen die geweigerd hebben zijn gezag te erkennen. Tot de regering in dit toekomstige koninkrijk zijn de slaven van de Koning, de christenen, geroepen; in overeenstemming met de God van dat koninkrijk moeten zij nu reeds wandelen (1Th2:12); voor dat koninkrijk zijn zij nu reeds medearbeiders (Ko4:11).

Vervolgens krijgen de Kolossers de groeten van Epafras, die voor hen geen onbekende was; over hem had Paulus al geschreven in 1:7-8. Epafras strijdt in zijn gebeden voor hen dat zij mogen vaststaan; hij beseft dat vastheid die gebaseerd is op onvolwassen eigenwilligheid, slechts kan leiden tot de gevaren waar de apostel tegen gewaarschuwd heeft, nl. de bedrieglijke wijsheid van de joodsheidense tradities en van het ritualisme (Ko2). Daarom bidt Epafras dat hun vastheid mag stoelen op de volle, zekere kennis van de geopenbaarde wil van God; vgl. Paulus' gebed voor hen in 1:9-

10. De apostel kan van Epafras getuigen dat hij zich ook zeer inspant voor de gelovigen in de omgeving van Kolosse, nl. in Laodicéa en Hiërapolis. Hierbij zal niet alleen aan gebed moeten worden gedacht; het is mogelijk dat hij met Paulus ook gesproken heeft over het werk dat hij ten behoeve van deze gelovigen gedaan had en nog van plan was te gaan doen, en waaruit zijn zorg voor hen bleek.

Voorts krijgen zij de groeten van Lukas, die door Paulus hier 'de geliefde arts' wordt genoemd. Uit de 'wij-gedeelten' in Hd is af te leiden dat hij Paulus op vele reizen heeft vergezeld (16:10-17; 20:6-16; 21; 27:2vv.; 28). In Fm:24 staat hij tussen de medewerkers van Paulus. Verder wordt hij nog genoemd in 2Tm4:11, waar blijkt dat alleen Lukas bij Paulus is tijdens zijn tweede gevangenschap. Logisch dat Paulus hem waardeert, en het feit dat hij hem expliciet als arts aanduidt, kan erop wijzen dat Paulus ook van Lukas' medische kennis heeft geprofiteerd. Paulus had immers een doorn in het vlees (2Ko12:7), mogelijk een oogafwijking (Gl4:15; vgl. 6:11). God nam de doorn in Paulus' vlees nooit weg, maar gaf hem tot het einde toe een geliefde arts (Bentley, p.384).

Als laatste wordt Demas genoemd, zonder enige toevoeging. Daaruit hoeft niets negatiefs te worden geconcludeerd. In Fm:24 staat Demas tussen Aristarchus en Lukas in, en worden zij allen door Paulus 'mijn medewerkers' genoemd. Pas in 2Tm4:10, tijdens zijn tweede gevangenschap, vertelt de apostel dat Demas hem verlaten heeft, daar hij de tegenwoordige eeuw heeft liefgekregen en daarom naar Thessalonika gereisd is – hetgeen kan betekenen dat hij zich aangetrokken voelde tot de commerciële activiteiten in deze handelsstad.

4:10 *Aristarchus, mijn medegevangene*: 'medegevangene' is eig. 'medekrijgsgevangene' (Gr. *sunachmalootos*); zo ook in Rm16:7 en Fm:23. Vgl. Paulus' gebruik van militaire beeldspraak in Fm:2 en Fp2:25, waar Archippus en Epafroditus aangeduid worden als 'medesoldaat', en 2Tm2:3, waar Timotheüs wordt opgeroepen mee verdrinking te lijden 'als een goed soldaat van Christus Jezus'. Het normale woord voor 'gevangene' (Gr. *desmios*) betekent lett. 'gebundene', en komt o.a. voor in Hd23:18; Ef3:1; 4:1; met dit woord hangt 'medegevangenen' samen in Hb13:3 (aldaar een voltooid deelwoord van Gr. *sundeoo*, lett. 'samenbinden').

4:11 *Jezus, genaamd Justus*: de naam 'Jezus' (Gr. *Iêsous*) was de Griekse weergave van de Hebreeuwse naam 'Jozua'; zo overal in de LXX en in Hd7:45 en Hb4:8. 'Justus' was een normale Romeinse bijnaam en betekent 'de rechtvaardige'. Veel Joden in de verstrooiing hadden een op hun Hebreeuwse naam lijkende Latijnse of Griekse bijnaam.

die uit [de] besnijdenis zijn: vgl. Hd10:45; 11:2; Rm4:12; Gl2:12; Tt1:10.

medearbeiders voor het koninkrijk van God: vgl. Paulus' activiteiten tijdens zijn eerste gevangenschap als beschreven in Hd28:30-31.

4:12 *U groet Epafras, die [een] van u is*: dezelfde toevoeging bij Onésimus in vs.9; zie comm. aldaar.

een slaaf van Christus <Jezus>: in 1:7 wordt Epafras 'onze geliefde medeslaaf' genoemd; zie comm. aldaar.

die altijd voor u strijdt in de gebeden: Paulus zelf gebruikt deze metafoor van de 'strijd' om zijn totale activiteit te typeren; zie 1:29; 2:1,4 en comm. aldaar.

dat u mag vaststaan: lett. '[op]dat u gesteld wordt' (Gr. *hina stathète*), een lijdende vorm die activiteit van Gods kant veronderstelt.

volmaakt: d.i. 'geestelijk volwassen' (Gr. *teleios*), als in 1:28; vgl. 'volmaaktheid' in 3:14.

ten volle verzekerd: Gr. *peplèroforèmenoi*, van *plèroforeomai*, verwant met 'volle zekerheid' (Gr. *plèroforia*) in 2:2; zie comm. aldaar. Genoemd werkwoord is vertaald met 'ten volle verzekerd' in Rm4:21; 14:5 (vgl. Lk1:1). Daarnaast komt de betekenis 'ten volle vervullen' voor in 2Tm4:5,17; dit lijkt dan een versterking te zijn van het verwante 'vervullen' (Gr. *plèrooo*) in Ko4:17. O'Brien ziet beide woorden als synoniemen en zou ook hier in Ko4:12 'vervuld' willen vertalen, in aansluiting op plaatsen als 1:9,19; 2:9,10. Paulus lijkt echter het zelfstandig naamwoord *plèroforia* (2:2; 1Th1:5; Hb6:11; 10:22) niet als synoniem van *plèrooma* (=volheid, verwant met 'vervullen') te gebruiken, zodat er geen aanleiding is van TE af te wijken.

4:13 *voor hen in Laodicéa en hen in Hiërâpolis*: zie over beide steden de Inleiding.

4:14 *Lukas, de geliefde arts*: zie voor het woord 'arts' (Gr. *iatros*) Mt9:12 e.p.; Mk5:26 e.p.; Lk4:23.

4:15 *Groet de broeders in Laodicéa en Nymfa, en de gemeente in haar huis.* **4:16** *En wanneer de brief bij u is gelezen, zorgt er dan voor dat hij ook wordt gelezen in de*

gemeente van [de] Laodiceeërs en dat ook u die uit Laodicéa leest. 4:17 En zegt aan Archippus: Let erop, dat u de bediening die u in [de] Heer hebt ontvangen, ook vervult. 4:18 De groet met de hand van mij, Paulus. Denkt aan mijn gevangenschap. De genade zij met u.

Nadat de apostel van zes broeders de groeten heeft overgebracht, vraagt hijzelf als zevende de gelovigen in Kolosse zijn persoonlijke groeten over te brengen aan 'de broeders' in het naburige Laodicéa. Hier blijkt dat de apostel ervan uitgaat dat gemeenten van naburige plaatsen onderling contact hebben.

Afzonderlijk dienen groeten te worden overgebracht aan Nymfa[s], een zuster òf broeder in wier (wiens) huis enige plaatselijke gelovigen in Laodicéa kennelijk als gemeente samenkwamen. Zij worden zelfs 'de gemeente in haar huis' genoemd: een opmerkelijk gebruik van het woord 'gemeente'. Ook deze gemeente in engere zin krijgt speciaal de groeten van Paulus. Uit Fm:2 blijkt dat ook te Kolosse sprake is van 'de gemeente in uw huis', en wel in het huis van Filémon. Ook daar lijkt dit een kleiner gezelschap te zijn dan de 'heilige en trouwe broeders in Christus in Kolosse' uit Ko1:1. Toch gaat de Schrift er nergens van uit dat er 'gemeenten' in één bepaalde stad (wel in één bepaalde streek: vgl. Gl1:2) waren: als men al in één stad op verschillende plaatsen samenkwam, werd ter plekke toch de eenheid van de ene plaatselijke en van de ene wereldwijde Gemeente gemanifesteerd: in Ko4:16 is immers weer sprake van 'de gemeente van [de] Laodiceeërs'. Er was een duidelijk aanwijsbare eenheid; zo zien we in Ko4:17 Archippus genoemd als broeder te Kolosse, terwijl hij kennelijk een huisgenoot is van Filémon (Fm:2) en te zijnen huize de samenkomsten zal hebben bezocht. Elders lijkt evenwel de hele plaatselijke gemeente in een woonhuis te zijn samengekomen, nl. in Rome (Rm16:5), in Korinthe (Rm16:23), in Efeze (1Ko16:19) en mogelijk in Filippi (Hd16: 15,40).

De inhoud van zijn aan de Kolossers geadresseerde brief acht Paulus ook van belang voor de gelovigen in Laodicéa, die hij eveneens op zijn hart droeg (2:1). Tevens maakt hij melding van een kennelijk door hemzelf geschreven brief die zich in Laodicéa bevindt, waarvan hij de inhoud ook voor de Kolossers van belang vindt. Het is mogelijk dat deze brief in

onze Bijbel terecht is gekomen als de brief aan de Efeziërs. In ieder geval hoeft niet gedacht te worden aan een door Paulus speciaal aan de Laodiceërs geschreven, tegelijk meegegeven brief. Dan zou Paulus deze brief wel aangeduid hebben als 'die *aan* Laodicéa' en niet als 'die *uit* Laodicéa'. Bovendien zouden zij in dat geval niet via de Kolossers maar rechtstreeks zijn gegroet. Wel kan worden gedacht aan een door Paulus aan een andere gemeente gericht schrijven, waarvan hij wist dat dit zich op dat moment te Laodicéa bevond. De universele geldigheid van het apostolisch onderwijs wordt op deze wijze in ieder geval duidelijk onderstreept. De Korinthiërs hadden al eerder iets soortgelijks vernomen: Paulus schreef 'aan de gemeente van God die in Korinthe is (...) *met allen, in elke plaats*, die de naam van onze Heer Jezus Christus aanroepen, zowel hun als onze [Heer]' (1Ko1:2; vgl. 2Ko1:1). We zien dit ook in uitspraken als 'zoals ik *overal in elke gemeente leer*' (1Ko4:17) en 'zoals *in alle gemeenten van de heiligen*' (1Ko14:33). Zo wordt de orde in het huis van God gewaarborgd.

Daarnaast heeft de apostel ook oog voor een enkeling als Archippus. Hij heeft in de Heer een bediening, een speciale opdracht ontvangen, die hij ook moet vervullen. Als een dienstknecht van de Heer zijn dienst niet vervult, is dat ook schadelijk voor de Gemeente, en wellicht is dat de reden waarom deze persoonlijke vermaning is opgenomen in een brief die aan een plaatselijke gemeente is gericht, en niet in een persoonlijke brief aan Archippus.

'De groet met de hand van mij, Paulus': deze afsluiting is identiek met 1Ko16:21 en 2Th3:17. Paulus dicteerde zijn brieven meestal; het was een uitzondering als hij ze zelf schreef (vgl. Rm16:22 met Gl6:11; Fm:19); voor een persoonlijk slot droeg hij kennelijk altijd zorg. In 2Th3:17 voegt hij aan deze woorden toe: 'wat een teken is in elke brief: *zó schrijf ik*'. Deze karakteristieke zin was dus een soort handtekening, een kenmerk van echtheid; dat was noodzakelijk omdat er toen reeds valse brieven in omloop waren (vgl. 2Th2:2).

Beknopt en juist daardoor ontroerend is Paulus' verzoek om aan zijn gevangenschap te denken, of, zoals er letterlijk staat, aan zijn boeien. Hij vraagt de Kolossers niet te bidden om zijn vrijlating, maar wil toch graag dat zij hem in zijn gevangenschap gedenken (vgl. Hb10:34; 13:3). Uit eigen er-

varing weet hij dat God boeien kan losmaken, zoals bij de aardbeving in Filippi (Hd16:26). Toen zijn hij en Silas overigens pas vertrokken na openlijke rehabilitatie door de plaatselijke overheid (Hd16:37-40). Ook nu zat Paulus onschuldig gevangen (vgl. zijn gevangenschap te Caesaréa, Hd23:29; 26:31) in Rome, omdat hij zich op de keizer beroepen had. Maar hoewel hij zijn gevangenschap uit de hand van de Heer aannam (vgl. Ef3:1; 4:1; Fm:1,9), was het toch een situatie die hij niemand toewenste: hij wilde graag dat allen die hem hoorden, werden zoals hij, 'uitgezonderd deze boeien' (Hd26:29). Tijdens deze eerste gevangenschap wist Paulus dat hij vrij zou komen; dit blijkt uit Fp1:25-26 en Fm:22. Tijdens zijn tweede gevangenschap wist hij dat hij zou heengaan (2Tm4:6). Gevangenschap was iets oneervols (2Tm1:8,16), dat gepaard ging met verdrukking (Hd20:23; 2Tm2:9), en daarom durfde Paulus zich vrijmoedig in de gedachten van de Kolossers aan te bevelen.

Zijn laatste woorden betreffen evenwel niet hemzelf, maar de Kolossers. Sober, maar daardoor juist veelzeggend is zijn wens: 'de genade zij met u'; hetzelfde slotwoord als in 1Tm 6:21 en 2Tm4:22.

4:15 *Groet de broeders in Laodicéa*: zie over Laodicéa (2:1; 4:13,16; Op1:11; 3:14) de Inleiding.

en Nymfa, en de gemeente in haar huis: in het Gr. staat een van 'Groet' afhankelijke accusativus *Nymfan*, die, afhankelijk van de accentuatie, zowel van het mannelijke 'Nymfas' als van het vrouwelijke 'Nymfa' kan komen; afhankelijk van deze keuze variëren de handschriften ook tussen 'zijn' en 'haar' huis. Sommige handschriften lezen 'hun' huis; deze lezing zou impliceren dat het huis tevens van 'de broeders in Laodicéa' was, hetgeen moeilijk voorstelbaar is. De lezing 'Nymfa, en de gemeente in haar huis' staat relatief sterk (zie Metzger) en verklaart het best het ontstaan van de overige varianten.

4:16 *de brief*: met 'de brief' wijst Paulus op de brief die hij nu bijna klaar heeft; vgl. Rm16:22; 1Th5:27; 2Th3:14.

gelezer: beter 'voorgelezen' (Gr. *anaginooskoo*), zoals in 1Th5:27 en Op1:3; anders zou er in plaats van 'bij u' (Gr. *par' humin*) wel 'door u' (Gr. *huf humoon*) gestaan hebben. Overigens was het gebruikelijk om ook als men individueel las, hardop te lezen; zie Hd8:30.

zorgt er dan voor dat hij ook wordt gelezen in de gemeente van

[de] *Laodiceeërs*: ook hier lijkt 'gelezen' te betekenen 'voorgelezen'; er staat niet 'door de gemeente' maar 'in de gemeente'. De woordgroep 'de gemeente van de Laodiceeërs' lijkt hier een aanduiding te zijn die 'de broeders in Laodicéa' en 'Nymfa en de gemeente in haar huis' samenneemt en typeert als de ene plaatselijke gemeente in Laodicéa.

en dat ook u die uit Laodicéa leest: misschien de brief die wij kennen als de brief aan de Efeziërs. Marcion (+ 140) meldt in zijn canon Laodicéa als bestemming voor Ef. Voor de mogelijkheid dat laatstgenoemde brief (die in gezaghebbende handschriften in 1:1 de woorden 'in Efeze' mist!) een rondzendbrief was vgl. H.P. Medema, *De Nieuwe Mens. Bijbelstudies bij de Brief van Paulus aan de Efeziërs*, Vaassen 1991, p.16. De door Paulus geschreven rondzendbrief (Ef) zou de Kolossers dan vanuit Laodicéa moeten bereiken. Een ander argument is ook dat juist Ef vele inhoudelijke parallellen met Ko vertoont.

4:17 *En zegt aan Archippus*: Archippus komt verder alleen voor in Fm:2 en wordt daar 'onze medestrijder' (eig. 'medesoldaat, Gr. *sustratiootès*) genoemd, een aanduiding die in Fp2:25 voor Epafroditus wordt gebruikt.

de bediening die u in [de] Heer hebt ontvangen: naar de aard van deze 'bediening' (of: dienst, taak; Gr. *diakonia*) kunnen wij slechts gissen. Hendriksen wijst op de parallel met 2Tm4:5, en denkt dat het gaat om de prediking van het evangelie door Archippus, nu Epafra bij Paulus is. Maar een bewijs is dit niet. Voor het profijt dat de universele Gemeente heeft wanneer de gaven hun functie correct vervullen zie Ef4:12. Voor het gezag van de Heer over de 'bedieningen' zie 1Ko12:5.

ook vervult: het woordje 'ook' komt in het Gr. niet voor.

4:18 *Denkt aan mijn gevangenschap*: 'denkt aan' is een imperativus praesens (Gr. *mnèmeuete*); de zin is daarom 'blijft aan mijn gevangenschap denken'. 'Gevangenschap' is lett. het algemene woord 'boeien' (Gr. *desmoi* of *desma*). Elders spreekt Paulus meer specifiek over zijn 'keten' (Gr. *halusis*; Ef6:20; 2Tm1:16), waardoor hij waarschijnlijk verbonden was aan 'de soldaat die hem bewaakte' (Hd28:16, vgl. vs.20). Dit laatste woord staat in Mk5:4 eig. voor 'handboeien' tegenover 'voetboeien'; vandaar dat Paulus in Hd21:33 met twee 'ketenen' (handboeien) werd geboeid.

De groet met de hand van mij, Paulus: niet een groet, maar 'de groet', d.i. de specifieke, kenmerkende groet. Zie verder de hoofdtekst. In deze brief vinden we Paulus' naam alleen nog in 1:1.

De genade zij met u: deze korte groet verder alleen in 1Tm6:21 en 2Tm4:22.

Grammaticale aanduidingen

accusativus = 4^e naamval

accusativus respectus = 4^e naamval die aangeeft in welk opzicht iets het geval is

activum = bedrijvende vorm

adiectivum = bijvoeglijk naamwoord

adverbium = bijwoord

anacolouth = grammaticaal incorrecte zin

antecedent = woord waarop een betrekkelijk voornaamwoord terugslaat

aoristus = tijdsvorm die de handeling slechts als feit signaleert, zonder aandacht voor duur of verloop

aoristus epistolarius = brief-aoristus

coniunctivus = aanvoegende wijs

coniunctivus futuralis = aanvoegende wijs die als toekomstige tijd vertaald wordt

coniunctivus generalis = aanvoegende wijs die als tegenwoordige tijd vertaald wordt

dativus = 3^e naamval

ellipsis / *elliptisch* = verkorting / verkortend

femininum = vrouwelijk

finaal / *finalis* = doelaangevend

futurum = toekomstige tijd

- genitivus* = 2^e naamval
genitivus appositivus = 2^e naamval die als bijstelling fungeert
genitivus explicativus = 2^e naamval die een nadere uitleg geeft
genitivus obiectivus = 2^e naamval die een lijdend voorwerp aangeeft
genitivus partitivus = 2^e naamval die een geheel aangeeft, waarvan een deel wordt aangeduid
genitivus possessivus = 2^e naamval die een bezitter aanduidt
genitivus subiectivus = 2^e naamval die een onderwerp aangeeft
hendiadys = één begrip wordt door twee zelfstandige naamwoorden weergegeven
imperativus = gebiedende wijs
imperfectum = verleden tijd
indicativus = aantonende wijs
infinitivus = infinitief (het 'hele werkwoord')
infinitivus finalis = infinitivus van doel
ingressief / ingressivus = het begin van een handeling aanduidend
masculinum = mannelijk
neutrum = onzijdig
nominativus = 1^e naamval
object = lijdend voorwerp
participium = deelwoord
passief / passivum = lijdende vorm
perfectum = voltooid tegenwoordige tijd
pluralis = meervoud
praesens = tegenwoordige tijd
prepositie = voorzetsel
relativum = betrekkelijk voornaamwoord
singularis = enkelvoud
subject = onderwerp
substantivum = zelfstandig naamwoord
substantiveren = zelfstandig maken
vocativus = aanspreekvorm

Bibliografie

Opmerking 1: doorgaande commentaren op Ko zijn met * gemerkt.

Opmerking 2: vermelding van een titel in deze bibliografie houdt slechts in dat het desbetreffende boek of artikel is geraadpleegd, en moet niet als aanbeveling worden opgevat!

* **Abbot, T.K.**, *The Epistles to the Ephesians and to the Colossians*, in: The International Critical Commentary, Edinburgh z.j.

Aland, K. (et al.), *The Greek New Testament*, Third Edition, United Bible Societies, New York-London-Edinburgh-Amsterdam-Stuttgart 1975.

* **Beare, F.W., & Preston MacLeod, G.**, *The Epistle to the Colossians*, in: The Interpreter's Bible, Vol.XI, New York-Nashville 1955.

* **Bentley, T.**, *Colossians*, in: What the Bible Teaches. Ritchie New Testament Commentaries ed. by T. Wilson & K. Stapley, Galatians - Philemon, Kilmarnock, Scotland, 1983, repr. 1988.

* **Berg, M.R. v. d.**, *De brief aan de Colossenzen. Christen-zijn uit één stuk*, Amsterdam 1973.

* **Bette, J.C., Brink, G. van den, Courtz, H., Veelen, G.A. van**, in: Studiebijbel, Soest 1987.

Blass, F., Debrunner, A., Rehkopf, F., *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, 14. Auflage, Göttingen 1976.

* **Boor, Werner de**, *Die Briefe des Paulus an die Philipper und an die Kolosser*, in: Wuppertaler Studienbibel, Wuppertal 1959, 10. Auflage 1986.

Bruce, F.F., *The Acts of the Apostles. The Greek Text with Introduction and Commentary*, Leicester, England 1951; repr. 1976.

- * **Bruce, F.F.**, *The Epistles to the Colossians, to Philemon and to the Ephesians*, in: *The New International Commentary on the New Testament*, Grand Rapids, Michigan 1984 (repr. 1991).
- * **Carson, H.M.T.**, *Colossians and Philemon*, Tyndale New Testament Commentary, London 1960, repr. 1978.
- * **Darby, J.N.**, in: *Synopsis of the Books of the Bible*, repr. Winschoten 1970, Vol.5, 1-56.
- * **Darby, J.N.**, *Notes on the Epistle to the Colossians*, in: *CW* 27, repr. Winschoten 1971, 249-260.
- Darby, J.N.**, *Notes on the Beginning of Colossians*, in: *CW* 27, repr. Winschoten 1971, 261-266.
- * **Geisler, Norman L.**, *Colossians*, in: *The Bible Knowledge Commentary, New Testament*, ed. by John F. Walvoord & Roy B. Zuck, 9th ed. 1988, 667-685.
- * **Grant, F.W.**, in: *The Numerical Bible, Acts to 2 Corinthians*, Neptune, New Jersey 1901; 8e druk 1978, 358-376.
- * **Hendriksen, W.**, *Philippians, Colossians & Philemon*, in: *New Testament Commentary*, 1964, repr. 1981.
- * **Hole, F.B.**, in: *Paul's Epistles, Vol.2*, Wooler, Northumberland, repr. from "Edification" 1928-29-33, 89-113.
- * **Kelly, W.**, *Lectures Introductory to the Study of the Epistles of Paul the Apostle*, London 1879, 278-322.
- * **Kelly, W.**, *Notes on the Epistle to the Colossians*, in: *BT* 6(1866), 7vv.
- Kittel, G. (& Bromiley, G.W.)**, *Theological Dictionary of the New Testament*, Grand Rapids, Michigan 1978.
- * **Leeuwen, J.A.C. van**, *Paulus' zendbrieven aan Efeze, Colosse, Filémon en Thessalonika*, in: *Kommentaar op het Nieuwe Testament, deel X*, Amsterdam 1926.
- * **Leeuwen, J.A.C. van**, *De Brief aan de Colossensen*, in: *Korte verklaring van de Heilige Schrift*, Kampen z.j.
- Liddel, H.G., Scott, R. & Jones, H.R.**, *A Greek-English Lexicon*, Oxford 1968
- * **Lightfoot, J.B.**, *St. Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon. A Revised Text with Introductions, Notes, and Dissertations*, London / New York 1886 (8e druk).
- Lumpe, A.**, art. *Elementum*, in: *Reallexikon für Antike und Christentum* 4(1959), 1073-1100.
- * **Martin, R.P.**, *Colossians and Philemon*, in: *The New*

- Century Bible Commentary, Grand Rapids (Michigan)/London 1973, repr. 1985.
- Metzger, Bruce M.**, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, London-New York 1975.
- Moule, C.F.D.**, *An Idiom-Book of New Testament Greek*, Second Edition, repr. Cambridge 1975.
- * **O'Brien, P.T.**, *Colossians, Philemon*, in: Word Biblical Commentary, Waco, Texas 1982.
- * **Ouweneel, W.J.**, *De brieven van Paulus aan de Filippiërs en Kolossers*, Winschoten 1973.
- Ouweneel, W.J.**, *Wat is de verzoening?*, Winschoten 1975.
- * **Patzia, A.G.**, *Ephesians, Colossians, Philemon*, in: New International Biblical Commentary, Peabody (Massachusetts) 1984, repr. 1990.
- * **Peake, A.S.**, in: W. Robertson Nicoll, *The Expositor's Greek Testament*, Vol.III, Grand Rapids, Michigan, repr. 1983, 475-547.
- Schmoller, Alfred**, *Handkonkordanz zum Griechischen Neuen Testament*, Stuttgart 1973.
- Schürer, E.**, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ (175 B.C. - A.D. 135)*, Vol. III,1, Edinburgh 1986.
- Strycker, E. de**, *Beknopte geschiedenis van de Antieke Filosofie*, Antwerpen 1967.
- * **Vaughan, C.**, *Colossians*, in: The Expositor's Bible Commentary, vol. 11, Grand Rapids, Michigan 1978.
- Vogel, C.J. de**, *Wijsgerige aspecten van het vroeg-christelijk denken. Kleine geschiedenis van de patristische en vroeg-middeleeuwse wijsbegeerte*, Baarn 1970.
- * **Voorhoeve, J.N.**, *Christus - Onze Hoop. Een beschouwing over den brief aan de Kolossers*, 's-Gravenhage z.j.
- Wayne House, H.**, *Heresies in the Colossian Church*, in: Bibliotheca Sacra, January-March 1992, 45-59.
- Wayne House, H.**, *The Doctrine of Christ in Colossians*, in: Bibliotheca Sacra, April-June 1992, 180-192.
- Wegenast, Kl.**, art. *Gnosis. Gnostiker*, in: *DKP*, Band 2, kol. 830-839.
- * **Wright, N.T.**, *Colossians and Philemon*, in: Tyndale New Testament Commentaries, Grand Rapids, Michigan 1986, repr. 1988.